

2011-05

$\beta \ddot{y} \text{ } ^1 \mu \text{ , } \frac{1}{2} \mu \text{ } ^- \hat{A} \text{ } \text{ } ^1 \text{ } ^0 \text{ } \text{ } \text{ } \frac{1}{2} \text{ } \text{ } \frac{1}{4} \text{ } ^1 \text{ } ^0 \text{ } - \hat{A} \text{ } \tilde{A} \text{ } \zeta \text{ } - \tilde{A} \text{ } \mu \text{ } ^1$

Vournas, Stylianos

<http://hdl.handle.net/11728/7400>

Downloaded from HEPHAESTUS Repository, Neapolis University institutional repository

ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

Στυλιανός Βουρνάς

ΜΑΙΟΣ 2011

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΑΥΞΗΣΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΛΛΗΛΕΞΑΡΤΗΣΗΣ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ

ΠΟΣΟ ΑΝΟΙΚΤΗ ΕΙΝΑΙ ΜΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ;

ΟΙ ΘΕΩΡΙΕΣ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΕΜΠΟΡΙΟΥ

A. ΜΕΡΚΑΝΤΙΛΙΣΜΟΣ (Εμποροκρατική Άποψη)

ΓΙΑΤΙ ΑΝΕΠΤΥΧΘΗ Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ ΜΕΡΚΑΝΤΙΛΙΣΜΟΥ

ΤΙ ΠΡΕΣΒΕΥΕΙ Ο ΜΕΡΚΑΝΤΙΛΙΣΜΟΣ

ΟΙ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟΙ ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΕΣ ΤΟΥ ΜΕΡΚΑΝΤΙΛΙΣΜΟΥ

B. Η ΚΛΑΣΣΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ

ΟΙ ΚΛΑΣΣΙΚΟΙ ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΟΛΟΓΟΙ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΟΦΕΛΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗ ΚΑΙ ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΜΠΟΡΙΟ

ΟΦΕΛΗ ΜΕ ΣΤΑΘΕΡΟ ΚΟΣΤΟΣ

ΚΕΡΔΗ ΑΠΟ ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗ ΜΕ ΑΠΟΛΥΤΟ ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑ

ΚΕΡΔΗ ΑΠΟ ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗ ΜΕ ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΟ ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑ

ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΟΥ ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΟΥ ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΟΣ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΟ ΚΟΣΤΟΣ ΕΥΚΑΙΡΙΑΣ

A. ΜΕ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ B. ΜΕ ΧΡΗΣΗ ΠΙΝΑΚΑ

ΠΡΟΣΘΕΤΑ ΟΦΕΛΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗ ΚΑΙ ΤΟ ΕΜΠΟΡΙΟ

1. Οικονομίες κλίμακας

2. Συσσωρευμένη εμπειρία και τεχνογνωσία

3. Διεθνής ανταγωνισμός

ΛΟΓΟΙ (ΑΙΤΙΕΣ – ΠΗΓΕΣ) ΤΟΥ ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΟΥ ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΟΣ

ΛΟΓΟΙ ΔΙΑΚΛΑΔΙΚΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ

Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΩΝ HECKSCHER – OHLIN

Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΩΝ STOLPER- SAMUELSON

ΕΞΗΓΗΣΗ ΤΩΝ ΘΕΩΡΙΩΝ H-O ΚΑΙ S-S

ΤΟ ΠΑΡΑΔΟΞΟ ΤΟΥ WASSILY LEONTIEF

Η ΕΠΕΚΤΑΣΗ ΤΟΥ ΥΠΟΔΕΙΓΜΑΤΟΣ ΤΩΝ HECKSCHER-OHLIN
ΑΝΘΡΩΠΙΝΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ - ΦΥΣΙΚΟΙ ΠΟΡΟΙ

ΟΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΕΣ ΕΡΜΗΝΕΙΕΣ ΤΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ. α. ΤΟ
ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΧΑΣΜΑ β. Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ ΚΥΚΛΟΥ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

ΛΟΓΟΙ ΕΝΔΟΚΛΑΔΙΚΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ

A. ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΚΑΙ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΕΣ ΕΠΙΛΟΓΕΣ

B. ΟΙΚΟΝΟΜΙΕΣ ΚΛΙΜΑΚΑΣ Γ. ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΤΙΜΩΝ –
“DUMPING”

ΟΙ ΟΡΟΙ ΕΜΠΟΡΙΟΥ

ΓΡΑΦΙΚΗ ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΗ ΤΩΝ ΚΕΡΔΩΝ ΕΚ ΤΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΤΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΑ ΥΠΕΡ ΤΟΥ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ

ΤΑ ΕΜΠΟΔΙΑ ΤΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ

ΟΝΟΜΑΣΤΙΚΟΙ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΙ ΔΑΣΜΟΙ

ΟΙ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΑΠΟ 1. ΤΟ ΑΝΟΙΓΜΑ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ ΚΑΙ 2. ΤΗΝ
ΕΠΙΒΟΛΗ ΕΝΟΣ ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟΥ ΔΑΣΜΟΥ

ΤΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΑ ΥΠΕΡ ΤΟΥ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΤΙΣΜΟΥ

A. ΜΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΑ

1. ΕΘΝΙΚΗ ΑΜΥΝΑ ΚΑΙ ΑΥΤΑΡΚΕΙΑ

2. ΤΑ ΜΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ

B.1. Επιχειρήματα που, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, ενδέχεται να
έχουν μικρή ή μεγάλη αξία.

1 ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΓΙΑ ΛΟΓΟΥΣ ΣΤΑΘΕΡΟΤΗΤΑΣ Ή ΟΙ ΚΙΝΔΥΝΟΙ
ΤΗΣ ΜΟΝΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑΣ

2. ΤΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑ ΤΗΣ ΝΗΠΙΑΚΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ (INFANT
INDUSTRY ARGUMENT)

3. ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

4. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΑΠΟ ΑΘΕΜΙΤΕΣ (ΕΠΙΘΕΤΙΚΕΣ) ΕΞΑΓΩΓΙΚΕΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ

5. Η ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΩΝ ΟΡΩΝ ΕΜΠΟΡΙΟΥ

B.2. Εσφαλμένα επιχειρήματα.

1. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΦΤΗΝΗ ΞΕΝΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

2. ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΘΕΣΕΩΝ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

3. ΝΑ ΜΗΝ ΦΥΓΟΥΝ ΤΑ ΧΡΗΜΑΤΑ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ - ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΝΩΣΕΙΣ

ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ; - ΓΙΑΤΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΟΥΝΤΑΙ ΟΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΝΩΣΕΙΣ; - ΔΙΑΦΕΡΕΙ Η ΕΝΟΠΟΙΗΣΗ ΚΡΑΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΝΟΠΟΙΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ;

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟΙ ΤΥΠΟΙ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗΣ

Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΕΜΠΟΡΙΟΥ ΚΑΙ Η ΕΚΤΡΟΠΗ ΕΜΠΟΡΙΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΤΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΔΙΕΘΝΩΝ ΠΛΗΡΩΜΩΝ

ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ

Το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών

Το ισοζύγιο κεφαλαιακών μεταβιβάσεων

Ο λογαριασμός των συναλλαγματικών διαθεσίμων.

ΟΙ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΙΚΕΣ ΙΣΟΤΙΜΙΕΣ (Exchange Rates)

Αγορές συναλλάγματος (exchange markets)

Το Σύστημα των Ελευθέρως Κυμαινόμενων Ισοτιμιών (Flexible exchange ή free float system)

Το Σύστημα των Ελεγχόμενων Ισοτιμιών (managed exchange rate system ή Dirty float)

Συναλλαγματικές Ισοτιμίες και Ισοζύγιο Διεθνών Πληρωμών

Το Θεώρημα της Εξίσωσης της Αγοραστικής Δύναμης (Purchasing Power Parity Theorem)

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το διεθνές εμπόριο και οι διεθνείς χρηματοοικονομικές συναλλαγές, ήταν πάντοτε στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος, προκαλώντας έντονες συζητήσεις και διενέξεις μεταξύ πολιτικών και οικονομολόγων, από τις αρχές του 16ου αιώνα.

Μετά το πέρας του 2^{ου} παγκοσμίου πολέμου, η επικρατούσα άποψη μεταξύ των περισσοτέρων οικονομολόγων ήταν ότι το διεθνές εμπόριο μπορούσε να αποτελέσει μοχλό ανάπτυξης τόσο των ήδη αναπτυγμένων χωρών όσο και των οικονομικά υπανάπτυκτων χωρών.

Σήμερα, η μελέτη των Διεθνών Οικονομικών είναι πιο επίκαιρη από ποτέ διότι οι ροές αγαθών, υπηρεσιών και κεφαλαίων, συνδέουν όλο και πιο στενά τις εθνικές οικονομίες.

Το κυρίως ρεύμα των οικονομολόγων θεωρεί ότι τα πλεονεκτήματα του ελεύθερου εμπορίου είναι τα ακόλουθα:

Η χώρα που ανταλλάσσει αγαθά και υπηρεσίες στις διεθνείς αγορές, μπορεί να εκμεταλλευθεί τους παραγωγικούς της συντελεστές πιο αποδοτικά. Επικεντρώνεται στους τομείς που έχει χαμηλότερο σχετικό κόστος και, παράλληλα, κερδίζει από τις ενδεχόμενες οικονομίες κλίμακας, την αύξηση της τεχνογνωσίας, και τη συμπίεση του κόστους που δημιουργεί ο ελεύθερος ανταγωνισμός.

Επιπροσθέτως, οι τεχνολογικές βελτιώσεις που προκύπτουν στις διάφορες παραγωγικές δραστηριότητες μεταφέρονται, άμεσα ή έμμεσα, σε όλες τις συναλλασσόμενες χώρες.

Τα κράτη που συμμετέχουν στις διεθνείς χρηματαγορές και επιτρέπουν ελεύθερη εισαγωγή και εξαγωγή κεφαλαίων αναπτύσσονται ταχύτερα και βοηθούν την γρηγορότερη ανάπτυξη των άλλων χωρών. Τα χρήματα επενδύονται στις δραστηριότητες που απαιτούν πιο έντονα κεφάλαια, όπως αυτό φαίνεται από τις προσφερόμενες υψηλότερες αποδόσεις.

Το αποτέλεσμα της ελευθερίας στις διεθνείς συναλλαγές, είναι η αύξηση του πραγματικού εθνικού προϊόντος και εισοδήματος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

**Η ΑΥΞΗΣΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ
ΑΛΛΗΛΕΞΑΡΤΗΣΗΣ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΩΝ**

**Η ΜΕΡΚΑΝΤΙΛΙΣΤΙΚΗ ΚΑΙ Η ΚΛΑΣΣΙΚΗ ΑΠΟΨΗ ΠΕΡΙ
ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΕΜΠΟΡΙΟΥ**

ΑΥΞΗΣΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΛΛΗΛΕΞΑΡΤΗΣΗΣ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ

Λόγω των πλεονεκτημάτων που πιστεύεται ότι προκύπτουν από τις διεθνείς ανταλλαγές, από το τέλος του Β΄ παγκοσμίου πολέμου γίνονται διαρκείς προσπάθειες για τη μείωση των οικονομικών, νομικών και άλλων εμποδίων ώστε να αυξάνεται η ελευθερία των συναλλαγών. Το αποτέλεσμα αυτών των προσπαθειών, κατά την διάρκεια των τελευταίων δεκαετιών, είναι:

α) Η αλματώδης αύξηση του διεθνούς εμπορίου, δηλαδή του συνόλου των εξαγωγών (άρα και των εισαγωγών), που πραγματοποιούν όλες οι συναλλασσόμενες χώρες.

β) Η ακόμα πιο γρήγορη αύξηση των κεφαλαιακών ροών για άμεσες επενδύσεις στο εξωτερικό και η ακόμα μεγαλύτερη αύξηση των χρηματοοικονομικών ροών για αγορά απαιτήσεων, όπως χρηματιστηριακών τίτλων (μετοχών και ομολόγων), σύναψη βραχυχρόνιων και μακροχρόνιων δανείων και άλλων επικερδών τοποθετήσεων.

Για την υλοποίηση των ανωτέρω δραστηριοτήτων, είναι απαραίτητη η ύπαρξη χρηματαγορών, όπου αγοράζονται και πωλούνται τα εθνικά νομίσματα. Η αγορά συναλλάγματος, έχει πάρει τεράστιες διαστάσεις. Αν και βρίσκεται σε όλα τα γεωγραφικά πλάτη της υδρογείου, είναι άρρηκτα συνδεδεμένη, απολύτως διαφανής, πλήρως ανταγωνιστική και επαρκής και λειτουργεί καθ' όλο το 24ωρο.

Η αλληλεξάρτηση των εθνικών οικονομιών είναι έντονη λόγω του μεγέθους των διεθνών οικονομικών σχέσεων. Η άσκηση δημοσιονομικής ή νομισματικής πολιτικής σε μια χώρα, έχει αντίκτυπο στις οικονομίες των εμπορικών εταίρων της.

Παραδείγματος χάριν, έστω ότι η κυβέρνηση ενός κράτους για να συγκρατήσει πληθωριστικές πιέσεις, αποφασίζει τη μείωση των κρατικών δαπανών και την αύξηση των φόρων. Η μείωση της συνολικής ζήτησης θα μειώσει την κατανάλωση, τόσο των εγχωρίων όσο και των εισαγομένων προϊόντων, συνεπώς, θα περιορίσει την οικονομική δραστηριότητα στις άλλες χώρες. Ενδέχεται να οδηγήσει ακόμα και σε ύφεση, αν η αντιπληθωριστική πολιτική είναι δραστική και ασκείται από μία μεγάλη οικονομία.

Στο χώρο των χρηματοοικονομικών συναλλαγών οι αλληλεξαρτήσεις των εθνικών οικονομιών είναι ακόμα πιο εμφανείς. Αυτό γίνεται εύκολα κατανοητό αν θεωρήσουμε την περίπτωση της Ελλάδας, που λόγω του μεγάλου δημοσίου χρέους της, είναι γνωστή παγκοσμίως και αποτελεί κίνδυνο για όλη την ευρωπαϊκή οικονομία.

Πιο αναλυτικά, το χρέος του ελληνικού δημοσίου, δηλαδή τα κρατικά ομόλογα, βρίσκονται στα χέρια όχι μόνο ελληνικών αλλά και διεθνών

χρηματοοικονομικών φορέων ή ιδρυμάτων, κυρίως ευρωπαϊκών. Επειδή τα κρατικά ομόλογα που βρίσκονται στις γαλλικές, γερμανικές τράπεζες, αλλά και σε άλλους χρηματοοικονομικούς φορείς, αποτελούν μη αμελητέο κομμάτι του χαρτοφυλακίου τους, η χρεοκοπία της Ελλάδος θα αποτελούσε κύριο πλήγμα στη αξία του ενεργητικού τους. Ενδεχομένως θα προκαλούσε την παντελή κατάρρευση τους. Όλο το χρηματοπιστωτικό σύστημα της ζώνης του ευρώ θα μπορούσε να καταρρεύσει, με προφανή αρνητικά αποτελέσματα για όλη την πραγματική οικονομία της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Είναι εμφανές λοιπόν, ότι έχει αυξηθεί η αλληλεξάρτηση όλων των εθνικών οικονομιών ακόμα και αν κάποιες χώρες δεν συμμετέχουν σε μία οικονομική περιφερειακή ένωση, όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση, η NAFTA ή κάποια άλλη.

ΠΟΣΟ ΑΝΟΙΚΤΗ ΕΙΝΑΙ ΜΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ;

Για να βρούμε το πόσο ανοικτή στο διεθνές εμπόριο είναι μια οικονομία, συγκρίνουμε το μέσο όρο των εξαγωγών και των εισαγωγών με το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν.

$\frac{X + M}{2}$, μέσος όρος εξαγωγών και εισαγωγών.

Ο δείκτης του πόσο ανοικτή είναι μια οικονομία, είναι: $\frac{X + M}{\text{Α.Ε.Π.}}$

Παράδειγμα: Σε ένα κράτος, η κατανάλωση είναι 800, οι επενδύσεις 150, οι δημόσιες δαπάνες για αγαθά και υπηρεσίες 200, οι εξαγωγές 100 και οι εισαγωγές 150.

Έχω:

C = 800, κατανάλωση.

I = 150, επενδύσεις.

G = 200, δημόσιες δαπάνες.

X = 100, εξαγωγές.

M = 150, εισαγωγές.

Α.Ε.Π. = ;

Α.Ε.Π. = Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (GDP = Gross Domestic Product).

άρα,

$$\mathbf{Α.Ε.Π. = C + I + G + X - M = 800 + 150 + 200 + 100 - 150 = 1.100}$$

Ο δείκτης του ανοίγματος είναι: $\frac{X + M}{2 \text{ Α.Ε.Π.}}$

άρα, $\frac{1050}{1100} = 0,9545$ ή $95,45\%$
 $\frac{125}{1100} = 0,1136$ ή $11,36\%$

Το εάν μία οικονομία είναι λίγο ή πολύ ανοικτή είναι σχετικό και εξαρτάται από τα ανοίγματα των άλλων χωρών και ιδίως αυτών με τις οποίες έχει τις μεγαλύτερες συναλλαγές. Με τα σημερινά δεδομένα, το 11,36% είναι ένδειξη μετρίως ανοικτής οικονομίας. Το αντίστοιχο ποσοστό των πραγματικά ανοικτών οικονομιών φτάνει και ξεπερνά το 20%.

Ενδεικτικά αναφέρονται τα ανοίγματα ορισμένων κρατών.

Οι Η.Π.Α., αν και υπέρμαχος του ελευθέρου διεθνούς εμπορίου, στη δεκαετία των 50' και 60', είχε άνοιγμα της τάξεως του 7%.

Τις τελευταίες δεκαετίες, το άνοιγμα είναι της τάξεως του 10%-12%, το οποίο είναι μεν μικρό συγκρινόμενο με τα ανοίγματα των ευρωπαϊκών οικονομιών, όμως ο απόλυτος όγκος του εμπορίου των Η.Π.Α. είναι ο μεγαλύτερος όλων των κρατών. Φυσικά, σε αυτό το ποσοστό δεν υπολογίζονται οι μετακινήσεις αγαθών μεταξύ των διαφόρων πολιτειών, διότι αυτό θεωρείται, (και είναι), εσωτερικό εμπόριο.

Ο Καναδάς, με εδαφική έκταση πολύ μεγαλύτερη αυτής των Η.Π.Α. και με πληθυσμό περίπου το 1/10 αυτού των Η.Π.Α., έχει άνοιγμα που κυμαίνεται μεταξύ του 25% και 28%. Λόγω της γεωγραφικής του θέσης, το μέγιστο μέρος του εμπορίου του είναι με τον νότιο γείτονά του.

Τα κράτη της Δυτικής Ευρώπης, παραδοσιακά είχαν, και ακόμα διατηρούν, από τα μεγαλύτερα ανοίγματα. Οι μεσογειακές χώρες

(Ελλάδα, Γαλλία, Ιταλία, Ισπανία), έχουν ανοίγματα της τάξεως του 20% με 23%. Το ίδιο, και οριακά ίσως μεγαλύτερο, 25%, το Ηνωμένο Βασίλειο, λόγω των πολιτειακών, πολιτιστικών, γλωσσικών και φυσικά εμπορικών δασμών με τα κράτη της Βρετανικής Κοινοπολιτείας.

Η μεγάλη βιομηχανική δύναμη της Ευρώπης, η Γερμανία, λόγω των εξαγωγών της σε προϊόντα τεχνολογίας, κυμαίνεται σε ποσοστά του 28% με 32%.

Τα μεγαλύτερα ανοίγματα, τα συναντάμε στις χώρες της BENELUX, (Βέλγιο, Ολλανδία, Λουξεμβούργο), όπου τα ανοίγματα βρίσκονται μεταξύ 42% και 45%. Αυτές οι χώρες είχαν δημιουργήσει πλήρη τελωνιακή ένωση, προτού την εισοδή τους στην Κοινή Αγορά, που μετετράπη αργότερα σε Ευρωπαϊκή Ένωση.

Η Κίνα που επί σειρά ετών ήταν μία σχεδόν κλειστή οικονομία αυξάνει τα τελευταία χρόνια το άνοιγμα της οικονομίας της με ταχύτατους ρυθμούς. Το μη αξιόπιστο των στατιστικών της στοιχείων, κυρίως σε σχέση με το πραγματικό Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν της χώρας, δεν επιτρέπει τον υπολογισμό του ποσοστού του ανοίγματος.

Αξιοσημείωτη, είναι και η περίπτωση της Ν. Κορέας με άνοιγμα της τάξεως του 28%. Οι υπόλοιπες χώρες της νοτιοανατολικής Ασίας, το περίφημο group ASEAN, έχουν βασίσει την οικονομική τους ανάπτυξη στις διεθνείς αγορές, με μεγάλο βαθμό επιτυχίας και υψηλούς ρυθμούς αύξησης του εθνικού τους προϊόντος. Το άνοιγμά τους διαρκώς αυξάνεται.

Τα ποσοστά που αναφέρονται ανωτέρω, παρουσιάζουν διακυμάνσεις από χρονιά σε χρονιά, αλλά γενικά, παρουσιάζουν αυξητική τάση. Σε αυτό συντελεί το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης των τελευταίων ετών.

ΑΣΚΗΣΗ

Για μια οικονομία δίνονται τα εξής σε δισεκατομμύρια εθνικού νομίσματος :

Ιδιωτική κατανάλωση, $C = 450$

Δαπάνες για ιδιωτικές επενδύσεις, $I_g = 80$

Κρατικές δαπάνες για αγαθά και υπηρεσίες, $G = 120$

Εξαγωγές, $X = 70$ Εισαγωγές, $M = 160$

Να υπολογιστούν :

A. Το Α.Ε.Π.

Β. Το έλλειμμα ή περίσσειμα του ισοζυγίου εξωτερικών τρεχουσών συναλλαγών

Γ. Το άνοιγμα της οικονομίας

Δ. Με βάση την απάντησή σας στην υποερώτηση 3, κρίνετε πόσο ανοιχτή θεωρείται αυτή η οικονομία. Να γίνουν αναφορές στο άνοιγμα άλλων γνωστών οικονομιών και να σχολιαστούν οι σύγχρονες τάσεις.

ΟΙ ΘΕΩΡΙΕΣ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΕΜΠΟΡΙΟΥ

A. ΜΕΡΚΑΝΤΙΛΙΣΜΟΣ (Εμποροκρατική Άποψη)

ΓΙΑΤΙ ΑΝΕΠΤΥΧΘΗ Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ ΜΕΡΚΑΝΤΙΛΙΣΜΟΥ

Μετά την ανακάλυψη της Αμερικής (1492), το διεθνές εμπόριο ανεπτύχθη σημαντικά. Ειδικότερα, καθ' όλη τη διάρκεια του 16ου αιώνα οι μεγάλες δυνάμεις της εποχής, Ισπανία, Πορτογαλία, Αγγλία και αργότερα Ολλανδία, αλλά και άλλα κράτη, επιδόθηκαν σε έναν αγώνα κατάκτησης και κυριαρχίας του Νέου Κόσμου. Η προσπάθεια ήταν πολύ δαπανηρή και απαιτούσε οργανωμένες εκστρατείες με εξειδικευμένο πολιτικό και στρατιωτικό προσωπικό, πλοία, προμήθειες και εφόδια. Συνεπώς, το κόστος ήταν υψηλό.

Απ' την άλλη πλευρά, υψηλό ήταν και το κόστος της επιβολής των βασιλέων, (του στέμματος), στο εσωτερικό της χώρας τους. Η εξουσία τους αμφισβητείτο από ευγενείς και φεουδάρχες, πολλοί εκ των οποίων είχαν σημαντική οικονομική δύναμη, ιδιόκτητες μεγάλες περιοχές, και μπορούσαν να επηρεάζουν ανθρώπους και καταστάσεις. Χρειαζόταν, λοιπόν, οργανωμένος στρατός για την επιβολή της τάξης και στο εσωτερικό, ο οποίος φυσικά απαιτούσε επαρκείς πόρους.

Οι περισσότεροι από τους Μερκαντιλιστές οικονομολόγους, ταύτιζαν το στέμμα με το κράτος. Για αυτούς, ένας ισχυρός βασιλέας ήταν ισοδύναμο με ένα ισχυρό κράτος. Τα πολύτιμα μέταλλα που απαιτούντο για την απόκτηση στρατιωτικής και ναυτικής δύναμης και συνεπώς επιβολής του στέμματος, εθεωρούντο απαραίτητα για την πολιτική σταθερότητα του κράτους.

ΤΙ ΠΡΕΣΒΕΥΕΙ Ο ΜΕΡΚΑΝΤΙΛΙΣΜΟΣ

Ο όρος Μερκαντιλισμός, προέρχεται από το mercantilism, (mercant=έμπορος), που θα μπορούσε να ερμηνευθεί ως εμποροκρατισμός.

Η θεωρία του Μερκαντιλισμού, δεν είναι συγκεκριμένη, αλλά υπάρχουν πολλές αρχές επί των οποίων θα συμφωνούσε η πλειονότητα των Μερκαντιλιστών οικονομολόγων.

Σύμφωνα με αυτήν τη θεωρία, τα πολύτιμα μέταλλα θεωρούνται απολύτως απαραίτητα. Η εξεύρεσή τους, πρέπει να γίνει πάση θυσία. Βεβαίως, ένας τρόπος, τον οποίο υιοθέτησαν οι Ισπανοί, ήταν η μεταφορά από το εξωτερικό, όπως ο χρυσός των Ίνκας και των Αζτέκων.

Άλλος τρόπος είναι η ανεύρεση και εκμετάλλευση νέων ορυχείων. Διαφορετικά, η μόνη μέθοδος για τα άλλα κράτη, (Γαλλία, Αγγλία), είναι το διεθνές εμπόριο. Εξυπακούεται, ότι οι εξαγωγές πρέπει να υπερτερούν των εισαγωγών, ώστε η διαφορά να πληρώνεται σε χρυσό και άργυρο.

Το ισοζύγιο του διεθνούς εμπορίου, πρέπει να είναι πλεονασματικό, όχι μόνον ως προς το σύνολό του, αλλά και ως προς τις διμερείς σχέσεις, για να μην υπάρχει καμιά διαρροή πολυτίμων μετάλλων.

Οι Μερκαντιστές συμφωνούν με τα περιοριστικά εμπόδια για τις εισαγωγές, με εξαίρεση την εισαγωγή πρώτων υλών, Επιτρέπουν την εισαγωγή προϊόντων, μόνον εάν δεν μπορούν να υλοποιηθούν στο εσωτερικό. Συμφωνούν απολύτως με τη μεγέθυνση των εξαγωγών, ακόμα και με κρατικές επιδοτήσεις ή με την επιστροφή των δασμών, για τις πρώτες ύλες που χρειάζονται στην παραγωγή τους.

Κατά τους Μερκαντιστές, το εμπόριο δεν μπορεί να είναι επωφελές και για τα δύο μέρη. Υπάρχει πάντα ο χαμένος, αυτός που εισάγει και πληρώνει και ο κερδισμένος, αυτός που εξάγει και συσσωρεύει πολύτιμα μέταλλα.

ΟΙ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟΙ ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΕΣ ΤΟΥ ΜΕΡΚΑΝΤΙΛΙΣΜΟΥ

Οι απόψεις των Μερκαντιστών, δεν ταυτίζονται απολύτως, αν και υπάρχουν τα κοινά σημεία που αναφέρουμε ανωτέρω. Μερικοί από τους πιο γνωστούς είναι:

Jean Baptiste Colbert (1619-1683).

Δεν είναι ο πρώτος, αλλά ο πιο γνωστός από τους Μερκαντιστές. Έχει τη δυνατότητα ως υπουργός του βασιλιά Λουδοβίκου του 14ου, να υλοποιήσει πολλά από τα πιστεύω του. Για αυτό και ο όρος Κολμπερισμός, αναφέρεται στη γαλλική έκδοση του Μερκαντισμού.

Ο Colbert καταγράφει το 1663 τις πλουτοπαραγωγικές πηγές της Γαλλίας και προγραμματίζει την παραγωγή και τη μεταποίηση με χωροταξικό σχεδιασμό. Επίσης, αποσύρει τα εσωτερικά εμπορικά εμπόδια και επιδοτεί τις εξαγωγές, τη βιομηχανία και τους νέους κλάδους. Ενθαρρύνει την εισαγωγή πρώτων υλών και μέσων παραγωγής. Χαρακτηριστικά, επιδοτεί τις εταιρείες που φέρνουν στην Γαλλία ακατέργαστα προϊόντα και εξειδικευμένους Φλαμανδούς υφαντές, ώστε να αυξηθεί η παραγωγή και εξαγωγή έτοιμων υφαντουργικών προϊόντων.

Antoine de Montchrestien (1576-1621).

Είναι παλαιότερος του Colbert και ένθερμος υποστηρικτής του εμπορίου. Κατ' αυτόν, οι έμποροι είναι οι πιο χρήσιμοι, διότι επιζητούν

το κέρδος και συμβάλλουν στο κοινό όφελος. Το εμπόριο, δεν είναι απλώς η τελευταία πράξη στην παραγωγική διαδικασία, αλλά η καλύτερη και σπουδαιότερη. Όλες οι άλλες οι τέχνες και επαγγέλματα, είναι προφανώς υποδεέστερα και σκοπό έχουν να υπηρετούν το εμπόριο.

Πιστεύει ότι οι ξένοι έμποροι είναι βδέλλες και προσκολλώνται στο σώμα της Γαλλίας για να πιουν το καλύτερο αίμα.

Υποστηρίζει ότι τα πολύτιμα μέταλλα, αν δεν υπάρχουν εντός της χώρας, πρέπει να αναζητηθούν στο εξωτερικό με οποιοδήποτε τρόπο. Αναγνωρίζει, βέβαια, ότι δεν είναι ο χρυσός, ο άργυρος, οι πέρλες και τα διαμάντια που κάνουν τα κράτη πλούσια, αλλά η επάρκεια των αγαθών που είναι αναγκαία στη ζωή.

Θεωρεί απαραίτητες τις αποικίες διότι,

α) εκχριστιανίζονται οι λαοί και, κυριότερα,

β) ανοίγουν μεγάλες και ανεξάντλητες πηγές πλούτου.

John Hales

Είναι μέλος του αγγλικού κοινοβουλίου και δημοσιεύει το 1581 τις απόψεις του. Είναι υπέρμαχος της βιομηχανικής παραγωγής. Υποστηρίζει ότι οι πόλεις πρέπει να γεμίσουν από βιομηχανίες για να αυξηθεί η παραγωγή, το δε περίσσειμα να εξαχθεί στο εξωτερικό. Έτσι, θα εισαχθούν άλλα αγαθά και κυρίως θησαυρός (αποθέματα πολυτίμων μετάλλων).

Η βιομηχανία συντελεί επίσης στην αύξηση του πληθυσμού και, κατ' επέκταση, του στρατού και της δύναμης του βασιλιά. Θεωρεί την εξαγωγή πρώτων υλών και την εισαγωγή κατεργασμένων προϊόντων ανοησία. Επίσης, πιστεύει ότι όταν κάθε άνθρωπος αναζητεί το ατομικό του όφελος, το αποτέλεσμα είναι επωφελές και για τον γείτονά του.

B. Η ΚΛΑΣΣΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ

Ο κόσμος κατά την περίοδο που κυριαρχούν οι απόψεις των Μερκαντιλιστών, δεν είναι ευτυχής. Οι μισθοί βρίσκονται στα όρια της επιβίωσης και γενικότερα οι συνθήκες ζωής είναι στο επίπεδο της αθλιότητας.

Το θεωρητικό πλαίσιο, εντός του οποίου κινούνται οι Μερκαντιλιστές, υποθέτει ότι η φυσική κατάσταση είναι ο πόλεμος και για αυτό απαιτείται προετοιμασία καθώς και επεμβάσεις για να διατηρείται η τάξη. Επίσης, ρυθμίσεις χρειάζονται σε όλα τα ανθρώπινα θέματα, άρα και στα οικονομικά.

Αντίθετα, οι Κλασσικοί οικονομολόγοι, θεωρούν ότι η φυσική κατάσταση είναι η ειρήνη, ότι ο κόσμος είναι αρμονικός και ότι υπάρχει μια φυσική τάξη.

Οι Κλασσικοί οικονομολόγοι, ενδιαφέρονται για την ευημερία του λαού, όχι του στέμματος. Θεωρούν τις εξαγωγές μέσα για την αγορά, όχι χρυσού, αλλά αγαθών για την κάλυψη των αναγκών της ζωής. Έτσι, γίνεται πιο αποτελεσματική η χρήση των εθνικών πόρων και βελτιώνεται το βιοτικό επίπεδο. Κατά συνέπεια, οι απαγορεύσεις ή οι περιορισμοί των εισαγωγών, είναι παράλογοι. Γενικά, πιστεύουν ότι οι κρατικές ρυθμίσεις και παρεμβάσεις δεν ωφελούν, αλλά βλάπτουν και ότι ο ρόλος της κυβέρνησης στα οικονομικά θέματα, πρέπει να περιοριστεί σημαντικά.

Η Κλασσική-φιλελεύθερη άποψη για την οικονομία και το Διεθνές Εμπόριο, ξεκίνησε στα μέσα του 18ου αιώνα με τον **David Hume**, λίγο αργότερα με τον **Adam Smith** και έφτασε στην ωριμότητά της, με τον **David Ricardo** και τον **John Stuart Mill**.

Οι θεωρίες τους, βασίζονται στις αρχές της οικονομικής ελευθερίας και στις ιδέες του «laissez faire» και του ελεύθερου ανταγωνισμού.

ΟΙ ΚΛΑΣΣΙΚΟΙ ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΟΛΟΓΟΙ

Ο David Hume (1711-1776), με την ποσοτική θεωρία του χρήματος που διетύπωσε το 1750, έφερε ένα καιρίο πλήγμα στις μερκαντιλιστικές απόψεις, αποδεικνύοντας ότι η συσσώρευση χρυσού, θα έχει ως φυσική συνέπεια την αύξηση των εισαγωγών.

Πιο αναλυτικά, αν μια χώρα επιδιώκει πλεονασματικό εμπορικό ισοζύγιο θα βρεθεί με μεγάλες ποσότητες χρυσού, δηλαδή, με αυξημένη προσφορά χρήματος (σημ. την εποχή εκείνη, η προσφορά

χρήματος είχε άμεση σύνδεση με την ποσότητα των πολυτίμων μετάλλων). Οι τιμές, που κατά την ποσοτική θεωρία, έχουν κατευθείαν σχέση με την υπάρχουσα ποσότητα χρήματος, θα αυξηθούν και θα πλήξουν την ανταγωνιστικότητα των προϊόντων της. Οι εξαγωγές θα μειωθούν, οι εισαγωγές θα αυξηθούν και, ως εκ τούτου, το χρήμα (ο χρυσός), θα οδεύσει εκ νέου προς τους εμπορικούς εταίρους.

Ο Adam Smith (1723-1790), στο γνωστό έργο του *‘Ο πλούτος των εθνών’*, ([An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations](#)-1776), θέτει τις βασικές αρχές των κλασικών οικονομικών, που είναι διαμετρικά αντίθετες με τις μερκαντιλιστικές θεωρίες και πολιτικές. Υποστηρίζει ότι ο ελεύθερος ανταγωνισμός και οι ελεύθερες διεθνείς ανταλλαγές, όταν δεν περιορίζονται και δεν κατευθύνονται από κυβερνητικούς φορείς, προωθούν καλύτερα την οικονομική ανάπτυξη.

Ο Adam Smith, είναι επίσης γνωστός, για τις απόψεις του περί της “αοράτου χειρός”, η οποία κατευθύνει τους ιδιώτες που προσπαθούν και ενδιαφέρονται για το δικό τους καλό να υλοποιούν το καλύτερο δυνατόν και για το κοινωνικό σύνολο.

Ο David Ricardo (1772-1823), συνεχίζει την ανάπτυξη των κλασικών οικονομικών. Το έργο του είναι οι “Αρχές Πολιτικής Οικονομίας και Φορολογίας” ([Principles of Political Economy and Taxation](#)-1817). Είναι ο δημιουργός τη θεωρίας του συγκριτικού πλεονεκτήματος και αποδεικνύει ότι και τα δύο συναλλασσόμενα έθνη κερδίζουν από το διεθνές εμπόριο.

Ο John Stuart Mill (1806-1873), επαναλαμβάνει και επεκτείνει τις θεωρίες του Ricardo για την αξία της εργασίας και της διανομής του εθνικού πλούτου. Στο έργο του “Αρχές Πολιτικής Οικονομίας” (*Principles of Political Economy*-1848), καταφέρνει να συνδέσει τις θεωρητικές αφηρημένες έννοιες των οικονομικών αρχών με τις επικρατούσες κοινωνικές συνθήκες.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Α. Γιατί ανεπύχθη η θεωρία του Μερκαντιλισμού; Δεν ενδιαφέρει καθόλου το τι πρεσβεύει ο Μερκαντιλισμός

Β. Τι γνωρίζετε για τον Jean Baptiste Colbert;

2. Α. Τι πρεσβεύει η θεωρία του Μερκαντιλισμού; Δεν ενδιαφέρει καθόλου το γιατί ανεπύχθη η θεωρία του Μερκαντιλισμού

Β. Τι γνωρίζετε για τον Antoine de Montchrestien;

3. Πως μετράται το πόσο ανοικτή είναι μια οικονομία στο διεθνές εμπόριο; Πόσο περίπου είναι το άνοιγμα των α) Βελγίου, β) Ν. Κορέας, γ) Ελλάδας; δ) Αναμένονται ή όχι αλλαγές στο μέγεθος του ανοίγματος των διαφόρων οικονομιών; Γιατί;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΤΑ ΟΦΕΛΗ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΕΜΠΟΡΙΟΥ

**Ο ΝΟΜΟΣ ΤΟΥ ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΟΥ ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΟΣ
ΚΑΙ ΟΙ ΕΡΜΗΝΕΙΕΣ ΤΟΥ**

ΛΟΓΟΙ ΕΝΔΟΚΛΑΔΙΚΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ

ΟΙ ΟΡΟΙ ΕΜΠΟΡΙΟΥ

ΟΦΕΛΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗ ΚΑΙ ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΜΠΟΡΙΟ

ΟΦΕΛΗ ΜΕ ΣΤΑΘΕΡΟ ΚΟΣΤΟΣ

Για την απλούστευση της παρουσίασης θέτονται αρχικά 2 υποθέσεις:

1. Δεν προκύπτουν οικονομίες κλίμακας λόγω αύξησης των παραγόμενων ποσοτήτων και,
2. Ούτε μειώνεται το κόστος παραγωγής λόγω γνώσεως και εμπειρίας που αποκτάται με την εξειδίκευση.

Τα παραδείγματα βασίζονται σε δύο χώρες και δύο προϊόντα αλλά οι ίδιες οι αρχές ισχύουν, (είναι αληθείς), αν γίνει επέκταση σε πολλές χώρες και πολλά προϊόντα.

Το 1^ο παράδειγμα είναι μια ειδική περίπτωση, στην οποία η μια χώρα έχει το απόλυτο πλεονέκτημα σε κάποιο αγαθό και η άλλη χώρα στο άλλο. Όπως, θα δούμε αργότερα αυτό δεν είναι απαραίτητο για να δημιουργηθεί διεθνές εμπόριο και κέρδος για τις δυο χώρες.

ΚΕΡΔΗ ΑΠΟ ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗ ΜΕ ΑΠΟΛΥΤΟ ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑ

Θεωρούμε ότι στο παράδειγμα έχουμε δύο χώρες, (Ελλάδα – Δανία), οι οποίες παράγουν μεταξύ των άλλων προϊόντων και υπηρεσιών οίνο και ύφασμα. Οι απόλυτες ποσότητες, (το ύψος της παραγωγής), δεν είναι απαραίτητο να προσδιοριστούν και ούτε επηρεάζουν την αποδεικτική ικανότητα των πινάκων που ακολουθούν.

Έστω ότι η κάθε χώρα παράγει τόσες χιλιάδες τόνους κρασιού και τόσα χιλιόμετρα ύφασμα όσα καταναλώνονται εντός της εθνικής τους αγοράς και ως εκ τούτου δεν εισάγει ούτε εξάγει καμία ποσότητα από αυτά τα δύο αγαθά.

Πίνακας 1

ΤΜΗΜΑ Α΄

Ποσότητες οίνου και υφάσματος που μπορούν να παραχθούν με μια μονάδα παραγωγικού συντελεστή (εργασία) στην Ελλάδα και στην Δανία.

	ΟΙΝΟΣ (kg)	ΥΦΑΣΜΑ (m)
ΕΛΛΑΣ	10	6
ΔΑΝΙΑ	5	10

ΤΜΗΜΑ Β΄

Διαφορές που προκύπτουν από την μεταφορά μιας μονάδας εργασίας στην Ελλάδα στην οινοποιία και μιας μονάδας Δανέζικης εργασίας στην υφαντουργία.

	ΟΙΝΟΣ (kg)	ΥΦΑΣΜΑ (m)
ΕΛΛΑΣ	+10	-6
ΔΑΝΙΑ	-5	+10
ΣΥΝΟΛΟ (παγκόσμια παραγωγή*)	+5	+4

*αναφερόμαστε σε παγκόσμια παραγωγή γιατί υποθέτουμε ότι υπάρχουν μόνο δύο χώρες.

Η μεταφορά μιας μονάδας εργασίας στην οινοποιία αυξάνει την παραγωγή του κρασιού στην Ελλάδα κατά 10 kg και μειώνει την παραγωγή υφάσματος κατά 6 m. Αντιστοίχως, στη Δανία η μεταφορά μιας μονάδας εργασίας στην υφαντουργία αυξάνει την παραγωγή κατά 10 m υφάσματος αλλά μειώνει την ποσότητα οίνου κατά 5 kg.

Είναι προφανές ότι συνολική ποσότητα (παγκόσμια παραγωγή) αυξήθηκε, (5kg οίνου και 4m ύφασμα). Συνεπώς η εξειδίκευση στην οινοποιία για την Ελλάδα και στην υφαντουργία για την Δανία είναι ωφέλιμη. Αν οι πολίτες αυτών των κρατών επιθυμούν να καταναλώνουν τις ίδιες αναλογίες ποσοτήτων, όπως στο παρελθόν, είναι απαραίτητο το διεθνές εμπόριο.

ΚΕΡΔΗ ΑΠΟ ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗ ΜΕ ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΟ ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑ

Την θεωρία του συγκριτικού πλεονεκτήματος την απέδειξε ο David Ricardo, χρησιμοποιώντας σαν παράδειγμα την χώρα του η οποία λόγω εκβιομηχάνισης παρήγαγε ύφασμα, και την Πορτογαλία που παρήγαγε οίνο, ένα προϊόν πολύ προσφιλές στην Αγγλική κοινωνία.

Το μοντέλο του David Ricardo βασίζεται σε έναν μόνο παραγωγικό συντελεστή, την εργασία και υποθέτει ότι οι διαφορές που προκύπτουν στις παραγόμενες ποσότητες στα διάφορα κράτη βασίζονται στις διαφορές της παραγωγικότητας της εργασίας. Δηλαδή, αν η Πορτογαλία παράγει μεγαλύτερες ποσότητες κρασιού, αυτό αποδίδεται στη μεγαλύτερη αποδοτικότητα της εργασίας και αγνοούνται άλλοι παράγοντες όπως το έδαφος, οι κλιματικές συνθήκες, η τεχνογνωσία κλπ.

Για λόγους ευκολίας θα χρησιμοποιήσουμε το ακόλουθο προσαρμοσμένο παράδειγμα. Ας υποθέσουμε ότι στην Ελλάδα η παραγωγικότητα δεκαπλασιάζεται σε σχέση με τον πίνακα 1.

Πίνακας 2

ΤΜΗΜΑ Α΄

Ποσότητες οίνου και υφάσματος με μια μονάδα παραγωγικού συντελεστή (εργασία).

	ΟΙΝΟΣ (kg)	ΥΦΑΣΜΑ (m)
ΕΛΛΑΣ	100	60
ΔΑΝΙΑ	5	10

ΤΜΗΜΑ Β΄

Διαφορές που προκύπτουν από τη μεταφορά ενός δεκάτου της μονάδας (1/10) της Ελληνικής εργασίας στην οινοποιία και μιας μονάδας Δανέζικης εργασίας στην υφαντουργία.

	ΟΙΝΟΣ(kg)	ΥΦΑΣΜΑ(cm)
ΕΛΛΑΣ	+10	-6
ΔΑΝΙΑ	-5	+10
ΣΥΝΟΛΟ (παγκόσμια παραγωγή*)	+5	+4

Και πάλι υπάρχει όφελος διότι το σύνολο της παραγωγής αυξάνεται από την εξειδίκευση.

Ποιος είναι ο λόγος του κέρδους ;

Η Ελλάδα έχει την απόλυτη υπεροχή έναντι της Δανίας και στα δυο προϊόντα. **Αλλά η σχέση της υπεροχής διαφέρει. Στο κρασί παράγει 20 φορές περισσότερο ενώ στο ύφασμα μόνο 6 φορές περισσότερο** από τη Δανία. Ορίζεται ότι η Ελλάδα έχει το συγκριτικό πλεονέκτημα στην παραγωγή του οίνου και συνεπώς το συγκριτικό μειονέκτημα στην παραγωγή του υφάσματος.

Εξυπακούεται ότι το αντίθετο συμβαίνει για τη Δανία. Έχει το συγκριτικό πλεονέκτημα στην παραγωγή υφάσματος και το συγκριτικό μειονέκτημα στην παραγωγή του οίνου.

ΒΑΣΙΚΟ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Τα οφέλη από την εξειδίκευση και το εμπόριο εξαρτώνται από το συγκριτικό και όχι το απόλυτο πλεονέκτημα. Για να υπάρχει κέρδος από το εμπόριο, η σχέση της παραγωγικότητας (του πλεονεκτήματος) μιας περιοχής έναντι της άλλης πρέπει να διαφέρει στα δυο προϊόντα. Η παγκόσμια παραγωγή αυξάνεται αν κάθε χώρα επικεντρώνεται στα αγαθά για τα οποία έχει το συγκριτικό πλεονέκτημα.

ΤΟ ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΟ ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑ ΕΙΝΑΙ ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΗ ΚΑΙ ΙΚΑΝΗ ΣΥΝΘΗΚΗ ΓΙΑ ΝΑ ΠΡΟΚΥΨΕΙ ΟΦΕΛΟΣ ΕΚ ΤΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ

Δηλαδή, εάν δεν υπάρχει συγκριτικό πλεονέκτημα δεν προκύπτουν οφέλη από το διεθνές εμπόριο.

ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΕΙ ΟΦΕΛΟΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗ ΑΝ ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΕΙ ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΟ ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑ

Αυτό αποδεικνύεται με την βοήθεια του πίνακα 3:

Πίνακας 3

ΤΜΗΜΑ Α΄

Ποσότητες οίνου και υφάσματος που παράγονται από μια μονάδα εργασίας.

	ΟΙΝΟΣ (kg)	ΥΦΑΣΜΑ (m)
ΕΛΛΑΣ	100	60
ΔΑΝΙΑ	10	6

ΤΜΗΜΑ Β΄

Διαφορές που προκύπτουν από την μεταφορά ενός δεκάτου της μονάδας εργασίας στην Ελληνική παραγωγή οίνου και μιας Δανέζικης μονάδας εργασίας στην υφαντουργία.

	ΟΙΝΟΣ (kg)	ΥΦΑΣΜΑ (m)
ΕΛΛΑΣ	+10	-6
ΔΑΝΙΑ	-10	+6
ΣΥΝΟΛΟ (παγκόσμια παραγωγή*)	0	0

Η παγκόσμιος παραγωγή παραμένει σταθερή.

Εξήγηση:

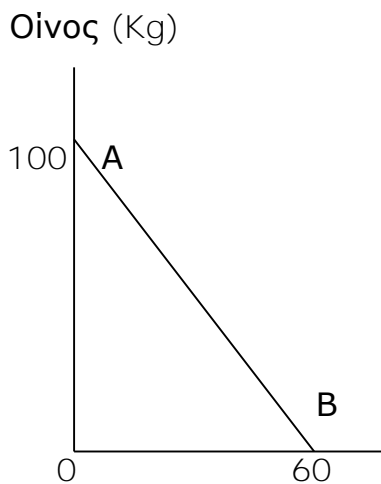
Μολονότι η Ελλάδα είναι καλύτερη και στα δύο προϊόντα η σχέση του πλεονεκτήματος είναι ίδια (Σχέση 10:1). Τόσο στο κρασί όσο και στο ύφασμα η παραγωγικότητα της εργασίας είναι 10 φορές μεγαλύτερη στην Ελλάδα.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΟΥ ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΟΥ ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΟΣ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΟ ΚΟΣΤΟΣ ΕΥΚΑΙΡΙΑΣ

Α. ΜΕ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ

Η συζήτηση μέχρι εδώ βασίζεται στο ότι ένας παραγωγικός συντελεστής, έστω εργασία, αποδίδει διαφορετικές ποσότητες από το κάθε προϊόν στις δυο χώρες. Αυτή η απλούστευση αγνοεί ότι υπάρχουν και άλλοι συντελεστές (έδαφος, κεφάλαιο κλπ), οι οποίοι πιθανόν να συνδυάζονται σε διαφορετικές αναλογίες σε κάθε χώρα. Μια πιο γενικευμένη προσέγγιση, η οποία όμως θα δώσει τα ίδια αποτελέσματα, στηρίζεται στην έννοια του κόστους ευκαιρίας ή εναλλακτικού κόστους. Γι' αυτό πρέπει να δούμε πρώτα την Καμπύλη Παραγωγικών Δυνατοτήτων (Κ.Π.Δ.).

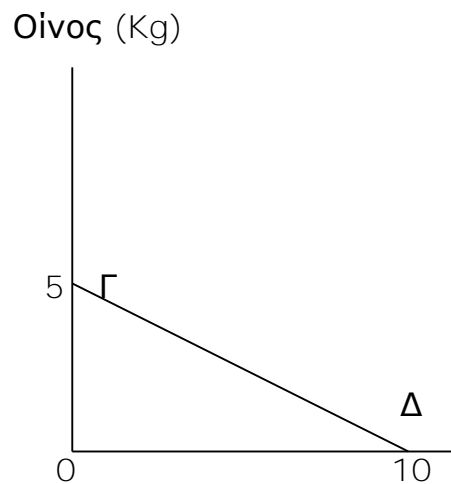
Ελλάς

Ύφασμα (m)

Διάγραμμα:2.1

Δανία

Ύφασμα (m)

Διάγραμμα:2.2

Για λόγους ευκολίας η κλίμακα των δύο διαγραμμάτων είναι διαφορετική.

Σύμφωνα με την θεωρία του Ricardo που αν και η συνεισφορά του είναι πολύτιμη, σήμερα θεωρείται απλοϊκή, το κόστος ευκαιρίας είναι σταθερό. Η Κ.Π.Δ. θα ήταν ευθεία γραμμή όπως φαίνεται στα διαγράμματα 2.1 και 2.2. Η κλίση της Κ.Π.Δ. στην Ελλάδα είναι προφανώς:

$$OA/OB = 100/60 \approx 1,67 ,$$

που σημαίνει ότι για να παραχθεί ένα μέτρο ύφασμα θυσιάζεται 1,67 kg κρασί.

Αντιστοίχως, η κλίση της Κ.Π.Δ. στη Δανία είναι προφανώς:

$$ΟΓ/ΟΔ = 5/10 = 0,5 ,$$

που σημαίνει ότι για να παραχθεί ένα μέτρο ύφασμα θυσιάζεται μόνον 0,5kg κρασί. Δηλαδή, η παραγωγή υφάσματος είναι σχετικά φθηνή.

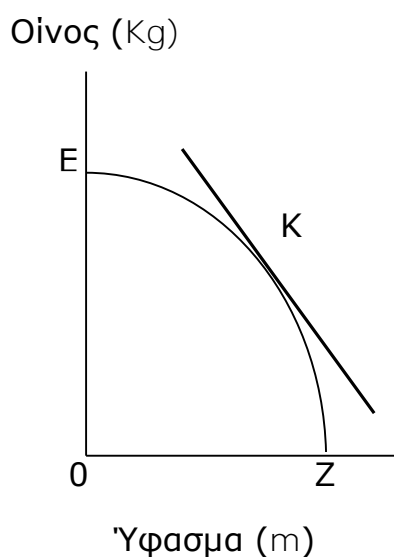
Μπορούμε όμως να γενικεύσουμε τη συζήτηση και να δημιουργήσουμε για κάθε χώρα μια Κ.Π.Δ., (PPC ή PPF), η οποία να έχει μεταβαλλόμενο κόστος ευκαιρίας. Οι βασικές προϋποθέσεις για τη δημιουργία μιας Κ.Π.Δ. είναι δυο :

α) Όλοι οι συντελεστές παραγωγής (εργασία, έδαφος, κεφάλαιο κλπ) απασχολούνται πλήρως

β) Χρησιμοποιείται η ανώτερη γνωστή και διαθέσιμη τεχνολογία.

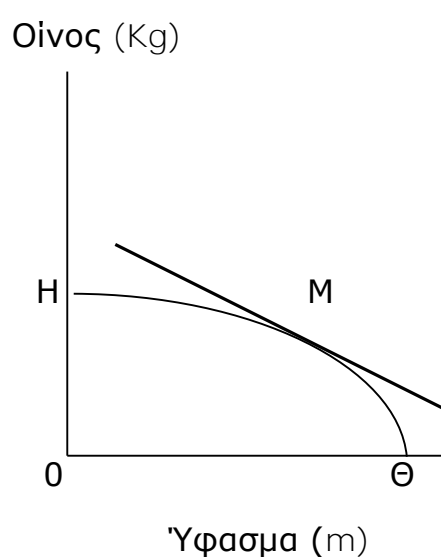
Διαγράμματα με μεταβαλλόμενο κόστος ευκαιρίας

Ελλάς

Διάγραμμα:2.3

Δανία

Διάγραμμα:2.4

Και πάλι, για λόγους ευκολίας η κλίμακα των δύο διαγραμμάτων είναι διαφορετική

Έστω οι Κ.Π.Δ. για Ελλάδα και Δανία απεικονίζονται στα διαγράμματα 2.3 και 2.4 αντιστοίχως. Θεωρούμε ότι οι σχέσεις ζήτησης και προσφοράς είναι τέτοιες ώστε η Ελλάδα παράγει στο σημείο Κ και η Δανία παράγει ότι σημείο Μ. Η κλίση των εφαπτόμενων σε αυτά τα σημεία δείχνει το λόγο υποκατάστασης ενός αγαθού με το άλλο που είναι το κόστος ευκαιρίας ή το εναλλακτικό κόστος.

Παρατηρούμε ότι στο σημείο K η κλίση της εφαπτόμενης είναι παράλληλη με την Κ.Π.Δ. του σχήματος 2.1 και στο σημείο M η κλίση της εφαπτόμενης είναι παράλληλη με την Κ.Π.Δ. του σχήματος 2.2. Συνεπώς, σε αυτά τα σημεία το κόστος ευκαιρίας για κάθε κράτος είναι ίδιο με αυτά των προηγούμενων διαγραμμάτων. Δηλαδή, 1,67kg κρασί για κάθε μέτρο υφάσματος στην Ελλάδα και 0,5kg κρασί για κάθε μέτρο υφάσματος στη Δανία.

Φυσικά, το κόστος ευκαιρίας αλλάζει, αυξάνεται ή μειώνεται, αλλά οι μεταβολές δεν είναι μεγάλες στις περιοχές κοντά στο σημείο K και στο M, τα οποία όπως είπαμε είναι τα σημεία παραγωγής πριν την έναρξη του εμπορίου. Έτσι οι χώρες διατηρούν το συγκριτικό τους πλεονέκτημα και το ενδιαφέρον για εμπόριο υφίσταται.

Ένα επιπλέον πλεονέκτημα της παρουσίασης με βάση τα κυρτά Κ.Π.Δ., που σημαίνει μεταβαλλόμενο κόστος ευκαιρίας, είναι το εξής:

Εάν έχουμε σταθερό κόστος ευκαιρίας, (ευθεία γραμμή Κ.Π.Δ.), τότε η Δανία θα πρέπει να παράγει αποκλειστικά ύφασμα στο σημείο Δ και Ελλάδα να παράγει αποκλειστικά οίνο στο σημείο Α, σύμφωνα με τα διαγράμματα 2.1 και 2.2. Όμως με μεταβαλλόμενο κόστος ευκαιρίας η απόλυτη εξειδίκευση της κάθε χώρας σε ένα μόνο προϊόν δεν είναι απαραίτητη.

Αυτό αποδεικνύεται με προσεκτική παρατήρηση των διαγραμμάτων 2.3 και 2.4. Όσο πιο πολύ κρασί παράγει η Ελλάδα τόσο πιο πολύ πλησιάζει το σημείο Ε, η κλίση της εφαπτομένης μειώνεται, άρα λιγότερο κρασί θυσιάζεται για να παραχθεί ένα μέτρο υφάσματος, δηλαδή το κόστος ευκαιρίας για το ύφασμα μειώνεται. Ομοίως, όσο περισσότερο ύφασμα παράγει η Δανία τόσο πλησιάζει το σημείο Θ του σχήματος 2.4, η κλίση της εφαπτομένης αυξάνεται και το κόστος ευκαιρίας του υφάσματος αυξάνεται. Όταν εξισωθεί το κόστος ευκαιρίας για το ύφασμα (σε ποσότητα οίνου) στις 2 χώρες, το εμπόριο πλέον δεν επιφέρει κανένα όφελος.

B. ΜΕ ΧΡΗΣΗ ΠΙΝΑΚΑ

Εναλλακτικά η ερμηνεία του συγκριτικού πλεονεκτήματος με βάση το κόστος ευκαιρίας μπορεί να γίνει με την βοήθεια πίνακα.

Ο πίνακας 4 προκύπτει από τους πίνακες 1 και 2 και τα διαγράμματα 2.1, 2.2, 2.3 και 2.4.

Πίνακας 4

ΚΟΣΤΟΣ ΕΥΚΑΙΡΙΑΣ ΟΙΝΟΥ ΚΑΙ ΥΦΑΣΜΑΤΟΣ

	ΟΙΝΟΣ (kg)	ΥΦΑΣΜΑ (m)
ΕΛΛΑΣ	0,60m υφάσματος	1,67kg κρασί
ΔΑΝΙΑ	2,00m υφάσματος	0,50kg κρασί

Σε καθεστώς πλήρους απασχολήσεως για να παραχθεί στην Ελλάδα 1kg κρασί θα θυσιαστούν 0,60m υφάσματος, αντιστοίχως στη Δανία για την παραγωγή 1kg κρασιού θα πρέπει να θυσιαστούν 2,00m υφάσματος. Προφανώς, το κόστος ευκαιρίας για την παραγωγή κρασιού είναι χαμηλότερο στην Ελλάδα, που σημαίνει ότι η Ελλάδα πρέπει να παράγει μεγαλύτερες ποσότητες από ότι χρειάζεται για δική της κατανάλωση, να εξάγει τις ποσότητες που δεν καταναλώνονται στο εσωτερικό, και να εισάγει ύφασμα από την Δανία.

Υπό ορισμένες προϋποθέσεις το μικρότερο κόστος ευκαιρίας θα μπορούσε να μεταφραστεί σε χαμηλότερη σχετική τιμή. Στο παράδειγμα:

$$P_{\text{οίνου Ελλ.}} / P_{\text{υφάσμ. Ελλ.}} < P_{\text{οίνου Δαν.}} / P_{\text{υφάσμ. Δαν.}}$$

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Μια χώρα (η Ελλάδα) έχει το συγκριτικό πλεονέκτημα έναντι μιας άλλης χώρας (Δανίας) στην παραγωγή κάποιου αγαθού (κρασί) όταν το κόστος ευκαιρίας σε αυτήν τη χώρα είναι μικρότερο. Εννοείται, ότι έχει το συγκριτικό μειονέκτημα στο άλλο αγαθό.

Το κόστος ευκαιρίας εξαρτάται από το σχετικό κόστος στην παραγωγή, όχι το απόλυτο. Οι πίνακες 1 και 2 δημιουργούν τις διαφορές στο κόστος ευκαιρίας. Αντιθέτως, στον πίνακα 3 η Ελλάδα έχει το απόλυτο πλεονέκτημα, αλλά δε δημιουργούνται διαφορές στο κόστος ευκαιρίας. Έτσι, δεν υπάρχει λόγος (οφέλη) για διεθνές εμπόριο.

Το σύνολο της παραγωγής αυξάνεται όταν και οι δύο χώρες αποφασίζουν εξειδίκευση στο προϊόν που έχουν το συγκριτικό πλεονέκτημα και προβαίνουν σε ανταλλαγή.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ

Μέχρι στιγμής, αποδείξαμε ότι υπάρχουν κέρδη εκ του εμπορίου, υποθέτοντας ότι το κόστος κατά μονάδα προϊόντος είναι σταθερό και ανεξάρτητο από το μέγεθος παραγωγής.

Μήπως η εξειδίκευση σε ορισμένα προϊόντα και υποπροϊόντα, και η παραγωγή μεγάλων ποσοτήτων επηρεάζει θετικά το μέσο κόστος;

ΠΡΟΣΘΕΤΑ ΟΦΕΛΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗ ΚΑΙ ΤΟ ΕΜΠΟΡΙΟ

Η εξειδίκευση και το διεθνές εμπόριο, επιφέρουν μείωση του κόστους ανά μονάδα προϊόντος, που είναι ένα επιπλέον όφελος, για τρεις κυρίως λόγους :

1. Οικονομίες κλίμακας

Η εξειδίκευση και εξαγωγή κάποιου αγαθού, σημαίνει την αύξηση των παραγόμενων ποσοτήτων. Είναι γνωστό από τη μικροοικονομία ότι πολλοί τομείς, (οι περισσότεροι), πραγματοποιούν οικονομίες κλίμακας, δηλαδή το μακροχρόνιο μέσο κόστος μειώνεται όταν αυξάνεται το επίπεδο παραγωγής. Αυτό συμβαίνει για δυο λόγους :

A) Ο μεγαλύτερος κεφαλαιουχικός εξοπλισμός μπορεί να χρησιμοποιηθεί πιο αποδοτικά.

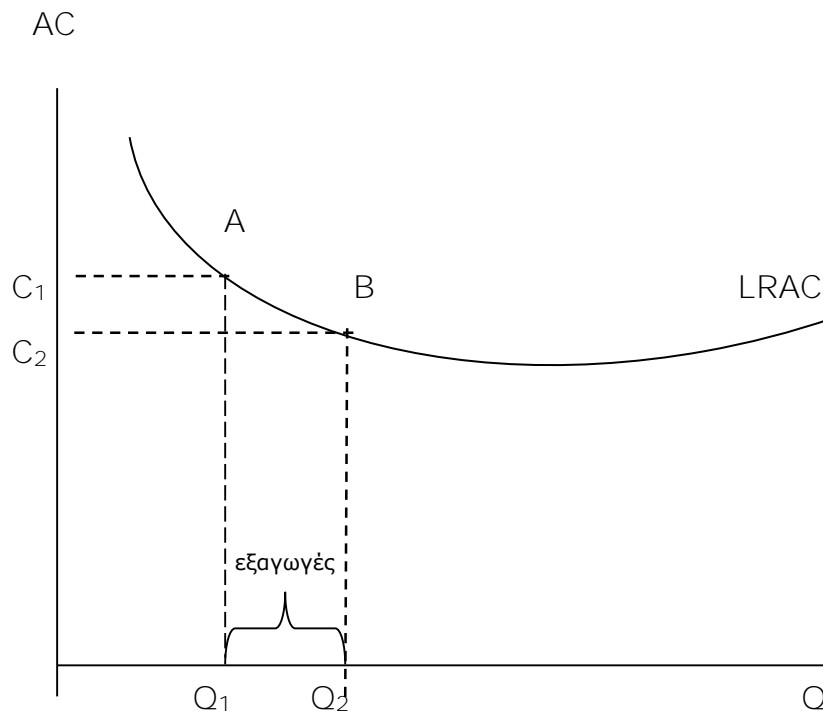
B) Μπορεί να γίνει διαίρεση της εργασίας σε μεγαλύτερο βαθμό, ώστε να επιτευχθεί μεγαλύτερη εξειδίκευση και αποτελεσματικότητα.

Όταν υλοποιούνται θετικές οικονομίες κλίμακας το μέσο κόστος κατέρχεται και η καμπύλη μέσου μακροχρονίου κόστους (LRAC) είναι φθίνουσα. Όταν έχουμε σταθερές οικονομίες κλίμακας το μέσο κόστος παραμένει αμετάβλητο και η καμπύλη μέσου μακροχρονίου κόστους γίνεται παράλληλη με τον οριζόντιο άξονα. Όταν υπάρχουν αρνητικές οικονομίες κλίμακας το μέσο κόστος ανέρχεται και η καμπύλη μέσου μακροχρονίου κόστους έχει θετική κλίση.

Γενικά, όταν λέμε οικονομίες κλίμακας, θεωρούμε θετικές.

Δεν είναι βέβαιο ότι αρνητικές οικονομίες προκύπτουν πάντα, ούτε εύκολα προσδιορίζεται το σημείο πέραν του οποίου αυξάνεται το μέσο μακροχρόνιο κόστος. Το ακριβές σχήμα της καμπύλης μέσου μακροχρονίου κόστους εξαρτάται από τη φύση της παραγωγής του αγαθού.

Ας υποθέσουμε ότι το ακόλουθο σχήμα περιγράφει τις συνθήκες κόστους ενός αγαθού στο οποίο υπάρχει συγκριτικό πλεονέκτημα.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ:2.5

Η καμπύλη LRAC (Long Run Average Cost) είναι η μακροχρόνια καμπύλη μέσου κόστους για το προϊόν που εξάγεται. Έστω, ότι η ποσότητα που καταναλώνεται στο εσωτερικό είναι Q_1 . Αν η παραγωγή ήταν μόνο Q_1 , το μέσο κόστος θα ανέρχεται στο C_1 . Όμως, λόγω των εξαγωγών μεγέθους $Q_2 - Q_1$, η ποσότητα που παράγεται είναι Q_2 και το μέσο κόστος πέφτει στο C_2 .

Λέγεται συχνά ότι το διεθνές εμπόριο ωφελεί κυρίως τις μικρές χώρες διότι η ύπαρξη μεγάλων αγορών στο εξωτερικό προτρέπει την εξειδίκευση σε λίγα προϊόντα και επιτρέπει την υλοποίηση οικονομιών κλίμακας και χαμηλού κόστους. Διαφορετικά μια μικρή και κλειστή οικονομία θα πρέπει να παράγει λίγο από όλα τα αγαθά σε υψηλό κόστος.

Συνεπώς, η πολιτική της αυτάρκειας, που κάποιες χώρες είχαν υιοθετήσει στο παρελθόν, είναι αντίθετη με την οικονομική λογική και επηρεάζει αρνητικά τα συμφέροντα των καταναλωτών. Στις μεγάλες χώρες το όφελος από τις οικονομίες κλίμακας ίσως να μην είναι τόσο εμφανές, λόγω υπάρξεως μεγάλων αγορών.

Όμως, όπως παρατηρείται στην πραγματικότητα, ακόμα και μεγάλες βιομηχανίες των οικονομικά ανεπτυγμένων χωρών εξειδικεύονται στην παραγωγή λίγων τύπων (λίγων μοντέλων) κάποιου προϊόντος ή στην παραγωγή μερών του τελικού προϊόντος. Αυτό δημιουργεί ένα εκτενές ενδοκλαδικό εμπόριο.

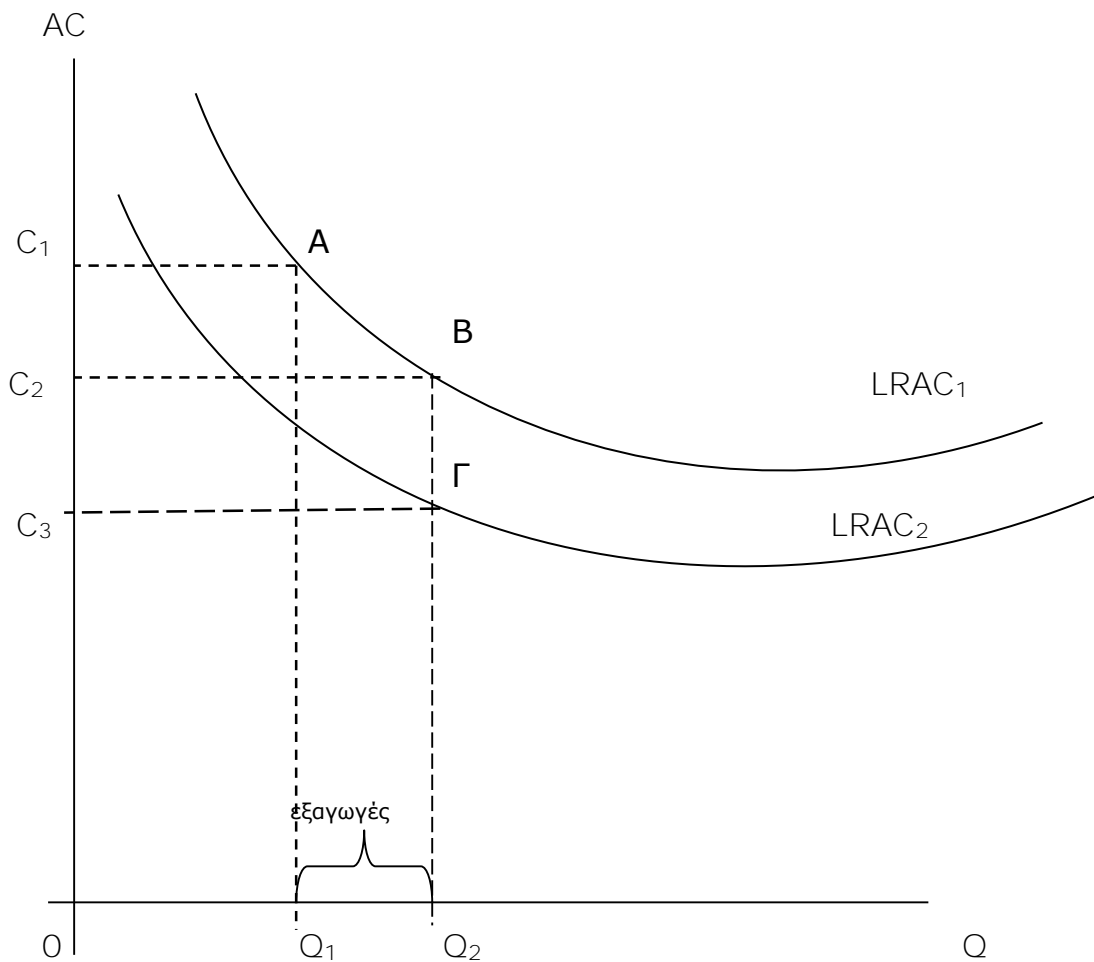
Φυσικά, και οι μικρές και οι μεγάλες οικονομίες ωφελούνται από το συγκριτικό πλεονέκτημα.

2. Συσσωρευμένη εμπειρία και τεχνογνωσία

Η επικέντρωση σε συγκεκριμένα καθήκοντα συσσωρεύει εμπειρία. Η παραγωγή των ίδιων προϊόντων μακροχρόνια επηρεάζει θετικά την αποδοτικότητα της εργασίας σε όλα τα επίπεδα, από τον πιο απλό εργάτη έως το υψηλότερο διευθυντικό στέλεχος.

Η μεγάλη εμπειρία επιτρέπει τη δοκιμασία και ενδεχομένως την ανακάλυψη νέων μεθόδων παραγωγής που έχουν μικρότερο κόστος ή βελτιωμένη σχέση ποιότητας – κόστους (learning by doing).

Αυτή η αύξηση της αποτελεσματικότητας μπορεί να απεικονισθεί γραφικά με μία μετακίνηση προς τα κάτω της καμπύλης μέσου μακροχρονίου κόστους

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ: 2.6

Το διάγραμμα αυτό (2.6) δείχνει το συνδυασμένο αποτέλεσμα των οικονομιών κλίμακας, που είναι η κίνηση από το σημείο A στο B επί της αρχικής καμπύλης μέσου μακροχρονίου κόστους (LRAC₁) και της συσσωρευμένης εμπειρίας και τεχνογνωσίας που κάνει δυνατή την υιοθέτηση νέων οικονομικότερων παραγωγικών διαδικασιών και ωθεί όλη την καμπύλη μέσου κόστους προς τα κάτω (LRAC₂). Έτσι η παραγόμενη ποσότητα στοιχίζει C₃ ανά μονάδα προϊόντος. Η συσσωρευμένη εμπειρία μεταφέρει το κόστος παραγωγής από το σημείο B στο Γ.

3. Διεθνής ανταγωνισμός

Η έκθεση στην διεθνή αγορά δημιουργεί για τις εγχώριες επιχειρήσεις μια μεγάλη πρόκληση. Για να επιβιώσουν πρέπει να εκσυγχρονιστούν,

να μειώσουν το κόστος, να γίνουν πιο αποτελεσματικές ώστε να μπορούν να αντιμετωπίσουν τα εισαγόμενα αγαθά.

Για τις επιχειρήσεις που θέλουν να προωθήσουν τα προϊόντα τους στις ξένες αγορές δημιουργούνται συνθήκες έντονου ανταγωνισμού που δεν αντιμετώπιζαν στο παρελθόν στην τοπική αγορά. Η ύπαρξη του αρχικού συγκριτικού πλεονεκτήματος που δίνει ώθηση στις εξαγωγές, δεν αποτελεί εγγύηση εις το διηνεκές (για πάντα). Το διεθνές περιβάλλον μεταβάλλεται με γρήγορους ρυθμούς καθώς και ο ανταγωνισμός σε όλα τα επίπεδα: νέες χώρες, νέες επιχειρήσεις, νέα προϊόντα.

Για να διατηρηθούν οι ξένες αγορές χρειάζεται διαρκής προσπάθεια, βελτίωση της τεχνολογίας, μείωση του κόστους, ποιοτική αναβάθμιση, αύξηση της διαφοροποίησης των προϊόντων ή κάποιος συνδυασμός όλων αυτών. Σε τελική ανάλυση προκύπτει περαιτέρω μείωση του κόστους λόγω του διεθνούς ανταγωνισμού ή μια καλύτερη σχέση ποιότητας – κόστους.

ΛΟΓΟΙ (ΑΙΤΙΕΣ – ΠΗΓΕΣ) ΤΟΥ ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΟΥ ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΟΣ

Μετά τον D. Ricardo, πολλοί οικονομολόγοι προσπάθησαν να βρουν τις αιτίες του συγκριτικού πλεονεκτήματος. Οι θεωρίες που αναπτύχθηκαν έχουν μεγαλύτερη ή μικρότερη αξία, με την έννοια ότι ερμηνεύουν μεγαλύτερο ή μικρότερο μέρος του διεθνούς εμπορίου. Δεν θα πρέπει να θεωρούνται ανταγωνιστικές αλλά μάλλον συμπληρωματικές.

ΛΟΓΟΙ ΔΙΑΚΛΑΔΙΚΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ

Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΩΝ HECKSCHER – OHLIN

Η πιο παραδοσιακή θεωρία στην ερμηνεία του συγκριτικού πλεονεκτήματος είναι γνωστή ως η θεωρία των αποθεμάτων των παραγωγικών συντελεστών ή αλλιώς το μοντέλο H-O, που ανέπτυξαν οι Σουηδοί οικονομολόγοι :

Eli Heckscher και

Bertil Ohlin (στον οποίο απονεμήθηκε βραβείο Νόμπελ)

Για να προκύψουν τα αποτελέσματα αυτής της θεωρίας πρέπει να συντρέχουν ορισμένες προϋποθέσεις μεταξύ των οποίων είναι και οι ακόλουθες :

1. Όμοιες τεχνολογικές συνθήκες στην παραγωγή ενός αγαθού και στις 2 χώρες.
2. Μη αναστρέψιμες συνθήκες παραγωγής. Με άλλα λόγια, εάν το αγαθό X είναι εντάσεως κεφαλαίου σε μια χώρα θα πρέπει να είναι εντάσεως κεφαλαίου και στην άλλη.
3. Η παραγωγή γίνεται υπό συνθήκες σταθερών οικονομιών κλίμακας και με συνθήκες φθίνουσας απόδοσης.
4. Οι παραγωγικοί συντελεστές δεν μετακινούνται μεταξύ των χωρών.
5. Οι συνηθισμένες προϋποθέσεις για την ύπαρξη πλήρους πληροφόρησης, ελεύθερου εμπορίου, μηδενικού κόστους μεταφοράς και πλήρους ανταγωνισμού.

Το σκεπτικό βασίζεται στις εξής δύο παραδοχές :

A. Τα κράτη μπορούν να ταξινομηθούν με βάση την αφθονία των παραγωγικών συντελεστών. Αλλά διαθέτουν πολύ

κεφάλαιο σε σχέση με την εργασία. Κάποια άλλα διαθέτουν λιγότερο κεφάλαιο ανά εργάτη, όπως συνήθως συμβαίνει στις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες.

Β. Τα αγαθά μπορούν να ταξινομηθούν με βάση την ένταση των παραγωγικών συντελεστών. Η παραγωγή δορυφόρων και πυραύλων απαιτεί μεγαλύτερες ποσότητες κεφαλαίου ανά εργάτη από την παραγωγή αυτοκινήτων και δίτροχων, η οποία συνήθως απαιτεί περισσότερο κεφάλαιο ανά εργάτη από ότι απαιτεί η παραγωγή υφασμάτων και υποδημάτων.

Αυτές οι παραδοχές οδηγούν τους Heckscher και Ohlin να προβλέψουν την φύση των προϊόντων που θα εξαγει το κάθε κράτος που εμπλέκεται στο διεθνές εμπόριο κάνοντας τον ακόλουθο συλλογισμό.

Σε μια κλειστή οικονομία, η χώρα που είναι προικισμένη με μεγάλες ποσότητες κεφαλαίου σχετικά με τον πληθυσμό της, (η σχέση κεφαλαίου-εργασίας είναι υψηλή), θα διαπιστώσει ότι το κεφάλαιο είναι σχετικά φθηνό ενώ η εργασία ακριβή. Με την έναρξη του εμπορίου η χώρα αυτή θα εξειδικευτεί στην παραγωγή και θα εξαγει αγαθά εντάσεως κεφαλαίου. Θα εισάγει βεβαίως προϊόντα εντάσεως εργασίας από τη χώρα όπου τα αποθέματα των παραγωγικών συντελεστών είναι σε διαφορετικές αναλογίες : μεγάλες ποσότητες εργασίας, μικρές ποσότητες κεφαλαίου και συνεπώς η αμοιβή της εργασίας χαμηλή και του κεφαλαίου υψηλή.

Συνοψίζοντας, σύμφωνα με το υπόδειγμα H-O κάθε χώρα έχει το συγκριτικό πλεονέκτημα, (το χαμηλό κόστος ευκαιρίας), στην παραγωγή αγαθών που απαιτούν εντατικά τους παραγωγικούς συντελεστές τους οποίους έχει σε μεγάλα αποθέματα.

Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΩΝ STOLPER- SAMUELSON

Το διεθνές εμπόριο όμως επιδρά επί των τιμών των παραγωγικών συντελεστών στις εμπλεκόμενες χώρες. Οι οικονομολόγοι Stolper και Samuelson που το απέδειξαν βασίστηκαν στο μοντέλο των H-O. Για αυτό και το θεώρημα τους είναι γνωστό και ως το β' μέρος του θεωρήματος των H-O.

Κατά τους S-S, το διεθνές εμπόριο αυξάνει την τιμή του παραγωγικού συντελεστή στη χώρα όπου αφθονεί και την μειώνει στη χώρα όπου αφθονεί ο άλλος συντελεστής.

ΕΞΗΓΗΣΗ ΤΩΝ ΘΕΩΡΙΩΝ Η-Ο ΚΑΙ S-S

Ένα παράδειγμα ίσως να είναι χρήσιμο και για την κατανόηση και των δύο θεωριών που αναφέρονται στη διεθνή βιβλιογραφία ως το υπόδειγμα Η-Ο-S. Ας υποθέσουμε ότι στη χώρα Α αφθονεί το κεφάλαιο ανά εργάτη και για αυτό εξειδικεύεται και εξαγει ένα αγαθό εντάσεως κεφαλαίου, έστω χάλυβα. Στη χώρα Β τα αποθέματα των παραγωγικών συντελεστών έχουν αντίστροφες αναλογίες: λίγο κεφάλαιο ανά εργάτη. Έτσι η χώρα Β εξειδικεύεται σε ένα αγαθό εντάσεως εργασίας, έστω σιτάρι.

Το διεθνές εμπόριο και η αύξηση της ζήτησης του σιταριού, λόγω των εξαγωγών προς την χώρα Α αυξάνει την τιμή του σιταριού στη χώρα Β. Η αύξηση της τιμής του σιταριού ενθαρρύνει την παραγωγή του και δημιουργεί μεγαλύτερη ζήτηση για τον βασικό συντελεστή του, την εργασία, αυξάνοντας τα ημερομίσθια.

Παράλληλα, λόγω των εισαγωγών χάλυβα στη χώρα Β από την Α, η ζήτηση για χάλυβα που παράγεται εντός της χώρας μειώνεται καθώς και η τιμή του. Ακολουθεί πτώση της παραγωγής και της ζήτησης για το βασικό συντελεστή, το κεφάλαιο, με αποτέλεσμα να μειωθεί η απόδοση του κεφαλαίου, δηλαδή η τιμή του.

Προφανώς, και η παραγωγή σίτου απαιτεί κάποιες ποσότητες κεφαλαίου και η παραγωγή χάλυβα κάποιες ποσότητες εργασίας αλλά υπερτερεί η επίδραση στον βασικό παραγωγικό συντελεστή κάθε αγαθού. Συμπερασματικά, αυξάνονται τα ημερομίσθια και μειώνεται η απόδοση κεφαλαίου στη χώρα Β, η οποία είναι προικισμένη με λίγο κεφάλαιο και πολύ εργασία.

Το διεθνές εμπόριο επιφέρει τα ακριβώς αντίθετα αποτελέσματα στην προικισμένη με πολύ κεφάλαιο και λίγη εργασία χώρα Α. Τα ημερομίσθια μειώνονται και η απόδοση του κεφαλαίου αυξάνεται.

Άρα, η ελεύθερη μετακίνηση των εμπορευμάτων συντελεί στη μείωση των διαφορών των αμοιβών των συντελεστών της παραγωγής.

Μια ακραία περίπτωση του θεωρήματος των S-S είναι η πλήρης εξίσωση των αμοιβών. Αυτό βέβαια θα ήταν δυνατόν μόνο υπό πολλές και αυστηρές προϋποθέσεις, οι οποίες όμως δεν τηρούνται στην πραγματικότητα, όπως η ανυπαρξία οποιουδήποτε εμποδίου στο ελεύθερο εμπόριο, μηδενικό κόστος μεταφοράς, πλήρης πληροφόρηση στις αγορές, κλπ. Όμως, όσο πιο πολύ συγκλίνουν αυτές οι προϋποθέσεις στην πραγματικότητα και όσο αυξάνεται ο όγκος του εμπορίου τόσο πιο πολύ μειώνονται, *ceteris paribus*, οι διαφορές στις τιμές των παραγωγικών συντελεστών.

ΤΟ ΠΑΡΑΔΟΞΟ ΤΟΥ WASSILY LEONTIEF

Μια παλιά εμπειρική μελέτη του καθηγητή Wassily Leontief σε σχέση με το εμπόριο των ΗΠΑ κατέληξε σε συμπεράσματα αντίθετα με τα προβλεπόμενα από το θεώρημα H-O, και γι' αυτό ονομάστηκε *το παράδοξο του Leontief*.

Ο Leontief για το έτος 1951 υπολόγισε τις ποσότητες κεφαλαίου και εργασίας που απαιτούνται για παραχθούν εξαγωγές ύψους 1.000.000 δολαρίων, καθώς και τις ποσότητες που απαιτούνται για να παραχθούν αγαθά ανταγωνιζόμενα τις εισαγωγές αξίας 1.000.000 δολαρίων. Ο λόγος κεφαλαίου προς εργασία βρέθηκε λίγο μεγαλύτερος στην παραγωγή των αγαθών που ανταγωνίζονται τις εισαγωγές (13.700\$ ανά εργάτη) από ότι στην παραγωγή αγαθών για εξαγωγή (13.000\$ ανά εργάτη). Αυτό αποτέλεσε το παράδοξο διότι το αναμενόμενο για μια χώρα πλούσια σε κεφάλαιο, όπως οι Ηνωμένες Πολιτείες, είναι εξαγωγές αγαθών μεγαλύτερης έντασης κεφαλαίου από ότι οι εισαγωγές. Ο ίδιος επανέλαβε την έρευνα λίγα χρόνια αργότερα με καινούργια στοιχεία και βρήκε παρόμοια αποτελέσματα.

Έχουν δοθεί πολλές ερμηνείες για την εξήγηση αυτού του φαινομένου μερικές εκ των οποίων είναι και οι ακόλουθες:

1. Η μελέτη του Leontief δεν υπολογίζει τις ποσότητες κεφαλαίου και εργασίας που πράγματι περιέχονται στις εισαγωγές των ΗΠΑ, προφανώς λόγω έλλειψης στατιστικών στοιχείων, αλλά τις ποσότητες των παραγωγικών συντελεστών στους αμερικάνικους κλάδους που ανταγωνίζονται στις εισαγωγές. Συνεπώς, υποτίθεται ότι τα εισαγόμενα αγαθά παράγονται στις άλλες χώρες με τις ίδιες αναλογίες κεφαλαίου-εργασίας όπως και στις ΗΠΑ. Ίσως αυτό να ισχύει για κάποια προϊόντα, όχι όμως για τα περισσότερα. Στις χώρες όπου η εργασία είναι σε σχετική αφθονία και συνεπώς φθηνότερη, για την παραγωγή του ίδιου του αγαθού, έστω υφάσματος, πιθανώς να χρησιμοποιείται λιγότερο κεφάλαιο, (μηχανολογικός εξοπλισμός), και περισσότερη εργασία από ότι στις ΗΠΑ.

2. Η εργασία δεν είναι ένας απλός συντελεστής που μπορεί να μετρηθεί μόνο με ανθρωπόωρες. Υπάρχει η ανειδίκευτη εργασία, η εξειδικευμένη με λιγότερη ή περισσότερη τεχνική κατάρτιση, η επιστημονική, η ερευνητική κλπ. Οι διάφορες δεξιότητες θα μπορούσαν να θεωρηθούν ως επενδύσεις σε ανθρώπινο κεφάλαιο. Οι Αμερικάνικες εξαγωγές περιέχουν μεγάλες ποσότητες ανθρώπινου κεφαλαίου. Αν οι ποσότητες ανθρώπινου κεφαλαίου προστεθούν στο φυσικό-υλικό κεφάλαιο τότε η παραγωγή εξαγωγών είναι μεγαλύτερης έντασης κεφαλαίου από ότι η παραγωγή αγαθών που ανταγωνίζεται τις

εισαγωγές. Αυτό επιβεβαιώνεται από μια πληθώρα εμπειρικών μελετών, οι οποίες υπολογίζουν και το ανθρώπινο κεφάλαιο.

Η ΕΠΕΚΤΑΣΗ ΤΟΥ ΥΠΟΔΕΙΓΜΑΤΟΣ ΤΩΝ HECKSCHER-OHLIN

Το υπόδειγμα των H-O βασίζεται στις σχετικές αναλογίες δυο μόνο παραγωγικών συντελεστών και μπορεί εύκολα να εμπλουτιστεί με την προσθήκη δύο ή και περισσότερων παραγωγικών πόρων. Τα υποδείγματα με περισσότερους συντελεστές είναι γνωστά στη διεθνή βιβλιογραφία ως «ερμηνείες νέων-συντελεστών» (neo-factor accounts).

ΑΝΘΡΩΠΙΝΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ (human capital)

Πολλοί συγγραφείς έχουν αιτιολογήσει και εμπειρικά αποδείξει την συμβολή του ανθρώπινου κεφαλαίου στη διαμόρφωση του συγκριτικού πλεονεκτήματος και την ερμηνεία του διεθνούς εμπορίου. Κατά αναλογία με τα προβλεπόμενα από τη θεωρία των αποθεμάτων των παραγωγικών συντελεστών, η χώρα που είναι προικισμένη με υψηλές ποσότητες ανθρώπινου κεφαλαίου αναμένεται να εξαγάγει αγαθά που απαιτούν υψηλή εξειδίκευση, αυξημένες δεξιότητες, ικανότητα στην έρευνα κλπ. Προφανώς ο σχηματισμός του ανθρώπινου κεφαλαίου δεν δίδεται ελεύθερα από τη φύση αλλά απαιτεί τις ανάλογες επενδύσεις και προσπάθειες.

Βγαίνει λοιπόν το συμπέρασμα ότι το συγκριτικό πλεονέκτημα δεν είναι μόνο στατικό αλλά και δυναμικό. Πολλές χώρες κάνοντας ιδιαίτερη προσπάθεια και επενδύσεις σε ανθρώπινο δυναμικό κατάφεραν να μπουν στη διεθνή αγορά με προϊόντα που ήταν τις περασμένες δεκαετίες αποκλειστικά εξαγωγές των ανεπτυγμένων χωρών. Πολλές φορές η επιτυχία των αναδυόμενων οικονομιών, που δεν είχαν αλλά **απέκτησαν** το συγκριτικό πλεονέκτημα, είναι τέτοιο ώστε σήμερα να κατέχουν σήμερα ένα σεβαστό, έως πολύ μεγάλο, τμήμα του διεθνούς εμπορίου σε προϊόντα εντάσεως ανθρώπινου δυναμικού υψηλής κατάρτισης και εκπαίδευσης.

ΦΥΣΙΚΟΙ ΠΟΡΟΙ (natural resources)

Ο ρόλος των φυσικών πόρων στην ερμηνεία του εμπορίου είναι εύκολα κατανοητός. Μια χώρα με μεγάλες εκτάσεις καλλιεργήσιμων εδαφών θα έχει το συγκριτικό πλεονέκτημα στην παραγωγή αγροτικών προϊόντων. Κάποια άλλη, που είναι προικισμένη με πολλούς ενεργειακούς πόρους, και συνεπώς οι τιμές των ενεργειακών

προϊόντων της είναι χαμηλές, θα έχει το συγκριτικό πλεονέκτημα σε αγαθά εντάσεως ενέργειας όπως το αλουμίνιο και τα χημικά.

Προφανώς, στους φυσικούς πόρους εντάσσονται και οι κλιματολογικές διαφορές. Μερικά προϊόντα απαιτούν υψηλή θερμοκρασία και μεγάλη ηλιοφάνεια (μια χώρα του Νότου θα έχει το συγκριτικό πλεονέκτημα στην παραγωγή αυτών των αγαθών), ενώ άλλα περισσότερες βροχοπτώσεις και ηπιότερες θερμοκρασίες.

Ο ρόλος του κλίματος γίνεται εύκολα αντιληπτός με την ακόλουθη απλή σκέψη: για τα περισσότερα αγροτικά προϊόντα ο συνδυασμός των ιδίων ποσοτήτων εργασίας, κεφαλαίου και εδάφους σε διαφορετικές χώρες, έστω στην Σουηδία και την Αίγυπτο, δεν θα αποφέρει τα ίδια αποτελέσματα σε ποιότητα και ποσότητα.

ΟΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΕΣ ΕΡΜΗΝΕΙΕΣ ΤΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ

Οι τεχνολογικές ερμηνείες είχαν μεγαλύτερη απήχηση στις πρώτες δεκαετίες μετά τον Β' παγκόσμιο πόλεμο. Όπως όλες οι ερμηνείες είναι και αυτές συμπληρωματικές. Παλαιότερες εμπειρικές μελέτες δείχνουν ότι δικαιολογούν κάποιο μέρος των διεθνών ανταλλαγών κυρίως στα βιομηχανικά προϊόντα.

α. ΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΧΑΣΜΑ (Technology Gap)

Η τεχνολογική πρόοδος και οι καινοτομίες δημιουργούν ένα πλεονέκτημα και οι χώρες που βρίσκονται πρώτες στις ανακαλύψεις καινούργιων προϊόντων έχουν την δυνατότητα να εξαγάγουν με σχετική ευκολία. Βεβαίως, αργότερα, και επιχειρήσεις από άλλα κράτη είναι δυνατόν να αντιγράψουν τα τεχνικά χαρακτηριστικά των προϊόντων αλλά δεν είναι τόσο εύκολο να μπου στην διεθνή αγορά, εκτός αν επιτύχουν σημαντικές μειώσεις στο κόστος παραγωγής. Η είσοδος στις ξένες αγορές είναι δύσκολη διότι, οι πρώτοι εξαγωγείς συνήθως απολαμβάνουν και πλεονεκτήματα στη διοίκηση, την διαχείριση και το marketing στις διεθνείς αγορές.

β. Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ ΚΥΚΛΟΥ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ (Product Cycle Theory)

Η πιο κοντινή θεωρία στην ερμηνεία του τεχνολογικού χάσματος είναι η θεωρία του κύκλου των προϊόντων. Και οι δυο βασίζονται σε τεχνολογικές πλευρές (απόψεις), όπως η έρευνα, η καινοτομία, η απομίμηση, ως στοιχεία δημιουργίας εμπορίου. Το τεχνολογικό χάσμα στηρίζεται στη γρήγορη έναρξη της παραγωγής, ενώ η θεωρία του κύκλου των προϊόντων βασίζεται στη μετάβαση από τα διαφοροποιημένα στα τυποποιημένα προϊόντα. Οι υποστηρικτές της θεωρίας του κύκλου των προϊόντων ισχυρίζονται ότι αρχικά οι τεχνικές παραγωγής είναι πειραματικές, οι ποσότητες μικρές, οι αγορές περιορισμένες και τα προϊόντα πολύ διαφοροποιημένα. Σε

αυτό το στάδιο μόνο οι υψηλού βιομηχανικού επιπέδου χώρες δύνανται να παράγουν και να εξαγάγουν.

Αργότερα, εάν το νέο αγαθό είναι επιτυχημένο, μεγεθύνονται οι αγορές με συνέπεια την αύξηση των πωλήσεων και φυσικά της παραγωγής. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση της εμπειρίας και των γνώσεων για το προϊόν και την διαδικασία παραγωγής του. Το φυσικό επακόλουθο είναι η τυποποίηση τόσο του τρόπου παραγωγής όσο και του προϊόντος. Έτσι και άλλα κράτη μπορούν να ιδρύσουν και να λειτουργήσουν τις δικές τους βιομηχανίες. Εν τω μεταξύ όμως, οι τεχνολογικά προοδευμένες χώρες κινούνται σε καινούργιες παραγωγικές διαδικασίες και πιο προηγμένα προϊόντα ούτως ώστε η παραγωγή τους να χαρακτηρίζεται πάντοτε από υψηλό βαθμό διαφοροποίησης των αγαθών.

Ερμηνεύουν οι θεωρίες που εξηγήθηκαν μέχρι στιγμής όλο τον όγκο του διεθνούς εμπορίου;

Οι σύγχρονες έρευνες αποδεικνύουν ότι το υπόδειγμα των H-O που βασίζεται στη σχετική αφθονία και των τεσσάρων παραγωγικών συντελεστών εξηγεί σε πολύ μεγάλο βαθμό το συγκριτικό πλεονέκτημα στο **διακλαδικό** διεθνές εμπόριο.

Όμως τις τελευταίες δεκαετίες παρατηρείται αλματώδης αύξηση και του **ενδοκλαδικού** εμπορίου, ιδιαίτερα στα βιομηχανικά προϊόντα. Για την ερμηνεία του ενδοκλαδικού εμπορίου χρειάζονται και υποδείγματα με αγορές σε καθεστώς ατελούς ανταγωνισμού.

ΤΟ ΕΝΔΟΚΛΑΔΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ

Η διαφορά μεταξύ διακλαδικού και ενδοκλαδικού εμπορίου είναι προφανής. Η ανταλλαγή προϊόντων και υπηρεσιών που παράγονται από διαφορετικούς κλάδους αποτελεί διακλαδικό εμπόριο. Η ανταλλαγή προϊόντων και υπηρεσιών μεταξύ κρατών, που παράγονται από τον ίδιο κλάδο αποτελεί ενδοκλαδικό εμπόριο.

Τα παραδείγματα του ενδοκλαδικού εμπορίου σε όλο τον κόσμο είναι άφθονα. Ενδεικτικά μπορεί να αναφερθεί ότι η Ελλάδα εισάγει αλλά και εξαγει μάρμαρο, δερμάτινα είδη (πχ υποδήματα), κοσμήματα, γαλακτοκομικά προϊόντα, αλκοολούχα ποτά, λάδι, φρούτα και λαχανικά, στρώματα ύπνου και πολλά άλλα είδη.

Ίσως αξίζει μια αναφορά στο ενδοκλαδικό εμπόριο εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το οποίο αναπτύχθηκε εντυπωσιακά. Σήμερα, Γερμανικά, Γαλλικά, Ισπανικά και Ιταλικά προϊόντα όπως αυτοκίνητα, είδη ενδύσεως, υποδήματα, ηλεκτρονικές συσκευές καθώς και μια τεράστια γκάμα άλλων αγαθών αγοράζονται, (φυσικά χωρίς δασμούς), σε οποιαδήποτε μικρή ή μεγάλη πόλη της Αγγλίας, Πορτογαλίας, Γερμανίας, Γαλλίας και όλων των άλλων χωρών. Όμως όταν το 1957 δημιουργήθηκε η **Κοινή Αγορά** (Ε.Ο.Κ.) αναμενόταν η διανομή της παραγωγής να ακολουθήσει την θεωρία του συγκριτικού πλεονεκτήματος έτσι ώστε μια χώρα να εξειδικεύεται στα αυτοκίνητα, άλλη στα είδη ενδύσεως, άλλη στα καλλυντικά, και άλλη στα έπιπλα.

ΛΟΓΟΙ ΕΝΔΟΚΛΑΔΙΚΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ

Α. ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΚΑΙ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΕΣ ΕΠΙΛΟΓΕΣ

Όλες οι μορφές αγοράς, εκτός του πλήρους ανταγωνισμού, χαρακτηρίζονται ως ατελής ανταγωνισμός και περιλαμβάνει το μονοπώλιο, το ολιγοπώλιο και τον μονοπωλιακό ανταγωνισμό.

Όταν τα προϊόντα σε κάθε κράτος είναι διαφοροποιημένα και παράγονται υπό καθεστώς ολιγοπωλίου ή μονοπωλιακού ανταγωνισμού, η έναρξη του εμπορίου δημιουργεί μια τεράστια αγορά με αυξημένη ποικιλία προϊόντων. Η διαφοροποίηση εξαρτάται από την ποιότητα, τον σχεδιασμό, την παρουσίαση, τους όρους πώλησης, την εξυπηρέτηση και μετά την πώληση κλπ. Οι καταναλωτές αποκομίζουν το όφελος της επιλογής διότι μπορούν να αγοράσουν το αγαθό που ταιριάζει καλύτερα στις ανάγκες ή στα ενδιαφέροντα τους.

Άρα, μια γενεσιουργός αιτία του ενδοκλαδικού εμπορίου είναι η διαφοροποίηση των προτιμήσεων των καταναλωτών. Είναι γεγονός

ότι μεγάλο μέρος του καταναλωτικού κοινού σε όλες σχεδόν τις χώρες δεν προτιμά, για τον οπουδήποτε λόγο, αγαθά που παράγονται στην χώρα του, αλλά επιθυμεί προϊόντα που παράγονται από τους ίδιους κλάδους άλλων κρατών. Αυτό έχει ως συνέπεια την διεθνή ανταλλαγή πληθώρας αγαθών.

Η απαίτηση των καταναλωτών για μεγάλο εύρος επιλογής είναι πιο έντονη τις τελευταίες δεκαετίες. Αυτό οφείλεται στην αύξηση του βιοτικού επιπέδου, λόγω της οικονομικής ανάπτυξης και μεγέθυνσης, καθώς επίσης στην αύξηση της πληροφόρησης και του φαινομένου της παγκοσμιοποίησης.

B. ΟΙΚΟΝΟΜΙΕΣ ΚΛΙΜΑΚΑΣ

Ενώ η ποικιλία των διαθέσιμων αγαθών στις διεθνείς αγορές αυξάνεται ο έντονος ανταγωνισμός πιθανότατα θα μειώσει το εύρος των προϊόντων που παράγεται σε κάθε κράτος καθώς και τον αριθμό των παραγωγών. Οι επιχειρήσεις που θα επιβιώσουν σε κάθε χώρα θα ωφεληθούν από την ύπαρξη των μεγάλων αγορών και θα υλοποιήσουν οικονομίες κλίμακας που μειώνουν το μέσο κόστος. Το χαμηλό κόστος παραγωγής δημιουργεί ευκαιρίες για περαιτέρω διεύρυνση στις ξένες αγορές.

Έτσι, οι οικονομίες κλίμακας είναι άλλος ένας λόγος (αίτια) εμπορίου εκτός από όφελος όπως διαπιστώθηκε σε προηγούμενο τμήμα.

Το ενδοκλαδικό εμπόριο είναι αποτέλεσμα τόσο των εσωτερικών όσο και των εξωτερικών οικονομιών κλίμακας. Οι εσωτερικές οικονομίες κλίμακας προκύπτουν από την αύξηση της ποσότητας που παράγει μια συγκεκριμένη επιχείρηση. Οι εξωτερικές οικονομίες κλίμακας προκύπτουν από την αύξηση της ποσότητας όλης της παραγωγής ενός κλάδου, λόγω της αύξησης του αριθμού των επιχειρήσεων.

Το φαινόμενο των εσωτερικών οικονομιών κλίμακας που μειώνουν το μέσο κόστος λόγω της αύξησης του μεγέθους της παραγωγής μιας επιχείρησης, είναι επαρκώς γνωστό και επίσης εξηγείται σε προηγούμενο τμήμα. Οι εξωτερικές οικονομίες κλίμακας είναι λιγότερο γνωστές και για αυτό απαιτείται μια μικρή επεξήγηση.

Ο Βρετανός οικονομολόγος Alfred Marshall ήταν ο πρώτος που παρατήρησε ότι η γεωγραφική συγκέντρωση κάποιων κλάδων σε ορισμένες περιοχές δεν συνδεόταν με την επεξεργασία φυσικών πόρων ευρισκομένων σε κοντινή απόσταση. Πράγματι, οι φυσικοί πόροι δεν μπορούν να εξηγήσουν την συγκέντρωση του διεθνούς

τραπεζο-επενδυτικού κλάδου στην Νέα Υόρκη και το Λονδίνο, των κινηματογραφικών studio στο Hollywood, (ή στο Bollywood για την περίπτωση της Ινδίας), και της ερευνητικής βιομηχανίας ημιαγωγών (microchip) στην Silicon Valley της Καλιφόρνιας.

Οι λόγοι για τους οποίους ένας κλάδος με πολλές επιχειρήσεις σε μια περιοχή είναι πιο αποτελεσματικός από έναν κλάδο με πολύ λίγες επιχειρήσεις ή μια μόνο απομονωμένη επιχείρηση, είναι τρεις :

α) Εξειδικευμένοι προμηθευτές

Η παραγωγή προϊόντων και υπηρεσιών, και ιδιαιτέρως η ανάπτυξη καινοτομιών, απαιτεί σε πολλές οικονομικές δραστηριότητες την ύπαρξη εξειδικευμένου εξοπλισμού ή υπηρεσιών. Ένας ολόκληρος κλάδος συγκεντρωμένος σε μια περιοχή έχει την δυνατότητα να δημιουργεί ικανοποιητική ζήτηση για τους προμηθευτές των εξειδικευμένων εξοπλισμών και υπηρεσιών. Μία μεμονωμένη επιχείρηση δεν αποτελεί επαρκή αγορά.

β) Συγκέντρωση εξειδικευμένου εργατικού δυναμικού (Labor market pooling)

Η συγκέντρωση μεγάλου εργατικού δυναμικού με υψηλή κατάρτιση και προσόντα, σε μια περιοχή που λειτουργούν πολλές επιχειρήσεις του ίδιου κλάδου, αποτελεί πλεονέκτημα τόσο για τους εργαζόμενους όσο και για τους εργοδότες. Οι πρώτοι έχουν μικρές πιθανότητες να μείνουν χωρίς εργασία, ενώ στους δεύτερους δεν θα παρουσιαστεί έλλειψη εξειδικευμένου προσωπικού.

γ) Διάχυση Γνώσης (Knowledge spillovers)

Η γνώση σε οποιαδήποτε μορφή, (κατάρτιση, εξειδίκευση, τεχνογνωσία, εμπειρία), είναι πολύ σημαντική για όλους τους κλάδους και ιδιαιτέρως για εκείνους που βασίζονται στην καινοτομία και την υψηλή τεχνολογία.

Η γνώση βεβαίως μπορεί να προκύψει από την ερευνητική προσπάθεια μιας επιχείρησης, δηλαδή μέσω των δαπανών για έρευνα και βελτίωση/ανάπτυξη νέων προϊόντων, (R and D expenses), ή από την αντιγραφή και απομίμηση των προϊόντων μιας άλλης επιχείρησης. Μπορεί όμως να διαχέεται ανάμεσα στα εξειδικευμένα στελέχη ενός κλάδου μέσω άτυπων συναντήσεων, συζητήσεων και ανταλλαγής πληροφοριών και ιδεών. Η επικοινωνία και η διάχυση της γνώσης είναι ευκολότερη όταν ένας κλάδος είναι συγκεντρωμένος σε μια περιοχή και το προσωπικό έχει μεγαλύτερη και ελεύθερη επικοινωνία, κοινωνικές επαφές και φιλικές συζητήσεις για θέματα που αφορούν το αντικείμενο του.

Επαναλαμβάνουμε λοιπόν ότι οι θετικές οικονομίες κλίμακας, ή αλλιώς, αύξουσες αποδόσεις κλίμακας, τόσο οι εσωτερικές όσο και οι

εξωτερικές, είναι μία επιπλέον **γενεσιουργός αιτία** διεθνούς εμπορίου, διότι συντελεί στη μείωση του κόστους παραγωγής. Έτσι δημιουργείται κίνητρο για εξειδίκευση και ανταλλαγή προϊόντων και υπηρεσιών.

Γ. ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΤΙΜΩΝ – “DUMPING”

Η διαφοροποίηση τιμών είναι μια γνωστή πολιτική που εφαρμόζουν επιχειρήσεις που λειτουργούν σε συνθήκες ατελούς ανταγωνισμού. Ο σκοπός είναι η μεγιστοποίηση του κέρδους και η αύξηση του όγκου των πωλήσεων. Βέβαια, για να μπορέσουν να επιβάλλουν διαφορετικές τιμές σε διαφορετικές αγορές χρειάζονται ορισμένες συνθήκες που εγγυώνται το διαχωρισμό των αγορών. Απαραίτητη προϋπόθεση επίσης, ώστε να είναι επικερδές το όλο εγχείρημα, είναι η ύπαρξη διαφορετικών ελαστικοτήτων ζήτησης σε κάθε αγορά. Στις αγορές με χαμηλότερη ελαστικότητα ζήτησης επιβάλλεται υψηλότερη τιμή και στις αγορές με υψηλότερη ελαστικότητα ζήτησης ορίζεται χαμηλότερη τιμή.

Συχνά παρατηρείται ότι μεγάλες επιχειρήσεις τιμολογούν τα προϊόντα τους πολύ χαμηλότερα στις ξένες αγορές από ότι στη δική τους. Εάν η χαμηλή τιμή στις διεθνείς αγορές καλύπτει το κόστος παραγωγής και αφήνει ένα περιθώριο κέρδους τότε θα είχαμε τη συνήθη πρακτική της διαφοροποιήσεως των τιμών. Αν όμως οι τιμές στις ξένες αγορές είναι χαμηλότερες από το κόστος παραγωγής, τότε θα έχουμε το φαινόμενο που χαρακτηρίζεται με τον όρο “Dumping”.

Η πολιτική του “Dumping” υποστηρίζεται από τα κέρδη που υλοποιούν οι επιχειρήσεις στις χώρες τους. Πολλάκις, επιδιώκουν την εδραίωση τους στις ξένες αγορές και την αποδυνάμωση των ανταγωνιστών τους η οποία θα τους επιτρέψει μια μελλοντική αύξηση των τιμών και πραγματοποίηση μεγαλύτερων κερδών. Το “Dumping” είναι λοιπόν μια μορφή αθέμιτου ανταγωνισμού.

Ανεξάρτητα από την ηθική του αξιολόγηση, το “Dumping” δημιουργεί διεθνές εμπόριο. Σχεδόν πάντα οι επιχειρήσεις που πλήττονται υιοθετούν την ίδια πολιτική, (των εξαιρετικά μειωμένων τιμών), για να εισχωρήσουν στην αγορά των επιχειρήσεων που το άρχισαν. Το αμφίδρομο λοιπόν Dumping δημιουργεί μεγαλύτερο όγκο διεθνούς εμπορίου.

ΟΙ ΟΡΟΙ ΕΜΠΟΡΙΟΥ (Terms of Trade)

Έχει ήδη αποδειχθεί από τις προηγούμενες αναλύσεις και τους πίνακες 2 , 3 και 4 ότι η εξειδίκευση της κάθε χώρας στο προϊόν που έχει το συγκριτικό πλεονέκτημα αυξάνει την παγκόσμια παραγωγή καθώς και τον όγκο του διεθνούς εμπορίου.

- **Πως όμως μοιράζεται το όφελος μεταξύ των χωρών;**

Το σχετικό όφελος εξαρτάται από **τους όρους εμπορίου, δηλαδή από το λόγο των τιμών των εξαγωγών προς τις τιμές των εισαγωγών.**

Οι όροι εμπορίου, (ο λόγος των τιμών), μετρούν την ποσότητα των αγαθών που εισάγεται για μια μονάδα προϊόντος που εξάγεται. Μια βελτίωση των όρων εμπορίου σημαίνει αύξηση των τιμών των εξαγωγών σε σχέση με τις τιμές των εισαγωγών, δηλαδή περισσότερα αγαθά μπορούν να εισαχθούν κατά μονάδα προϊόντος που εξάγεται.

Στο παράδειγμα του πίνακα 4 το κόστος ευκαιρίας ενός μέτρου υφάσματος στην Ελλάδα είναι 1,67kg οίνου, όταν μετακινούνται παραγωγικοί πόροι από την οινοποιία στην υφαντουργία. Αν οι διεθνείς τιμές είναι 1m ύφασμα προς 1 kg κρασί, η Ελλάδα θα κερδίσει από την ανταλλαγή, διότι το μέτρο υφάσματος στοιχίζει λιγότερη ποσότητα κρασιού από ότι στο εσωτερικό (1 kg με ανταλλαγή αντί 1,67kg). Κάθε τιμή ενός μέτρου υφάσματος χαμηλότερη από 1,67kg στη διεθνή αγορά δημιουργεί κέρδος για την Ελλάδα, το οποίο μεγαλώνει όσο φθηνότερα αγοράζεται το ύφασμα. Η Δανία όμως δεν μπορεί να πουλήσει 1 m υφάσματος για λιγότερο από 0,5kg κρασί, διότι τόσο στοιχίζει η παραγωγή υφάσματος στο εσωτερικό της. Έχει όφελος μόνο αν πουλήσει σε υψηλότερη τιμή. Όσο πιο ακριβά, έστω 0,80kg ή 1kg ή 1,20kg οίνου ανά 1m υφάσματος τόσο καλύτερα για την Δανία (και τόσο χειρότερα για την Ελλάδα).

Συνοψίζοντας, εάν το κόστος μεταφοράς και οι άλλες επιβαρύνσεις είναι μηδενικές, μια ενδιάμεση τιμή από το κόστος ευκαιρίας στο εσωτερικό είναι συμφέρουσα και για τις δυο χώρες. Το **μέγεθος του κέρδους** εξαρτάται από την συγκεκριμένη τιμή.

Στο παγκόσμιο εμπόριο εμπλέκονται πολλές χώρες και πολλά προϊόντα για αυτό οι όροι εμπορίου υπολογίζονται ως δείκτης τιμών.

$$\text{ΟΡΟΙ ΕΜΠΟΡΙΟΥ} = \left(\frac{\text{ΔΕΙΚΤΗΣ ΤΙΜΩΝ ΕΞΑΓΩΓΩΝ}}{\text{ΔΕΙΚΤΗΣ ΤΙΜΩΝ ΕΙΣΑΓΩΓΩΝ}} \right) \times 100$$

Μια αύξηση του δείκτη των όρων εμπορίου θεωρείται ευνοϊκή εξέλιξη των διεθνών τιμών ή βελτίωση των όρων εμπορίου.

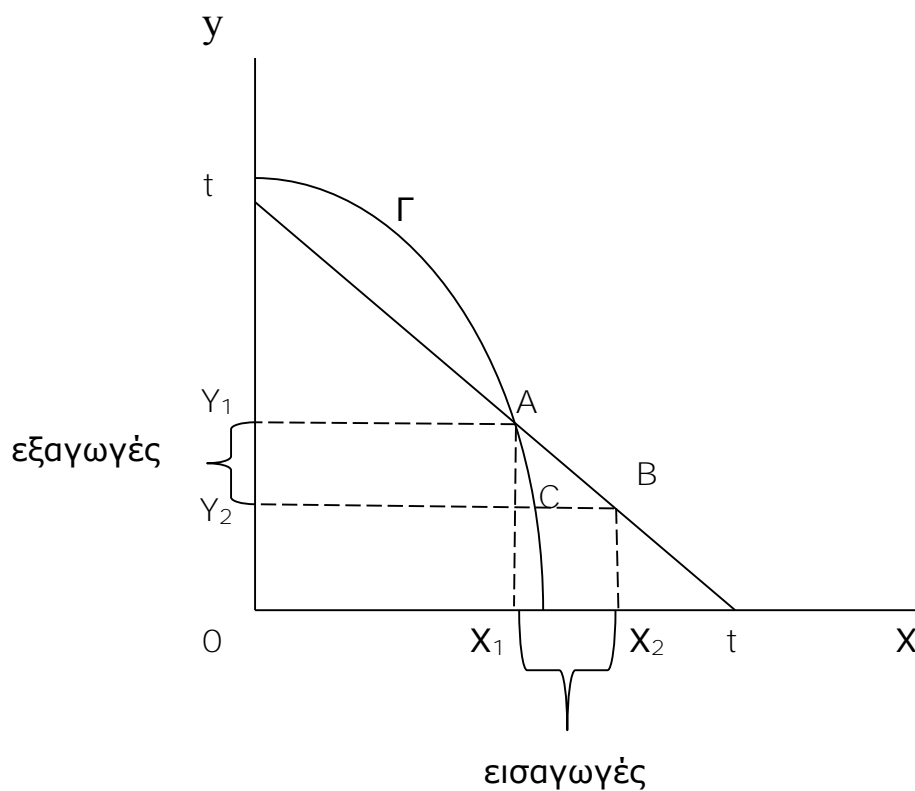
Μια μείωση του δείκτη των όρων εμπορίου δείχνει δυσμενή εξέλιξη των διεθνών τιμών ή επιδείνωση των όρων εμπορίου και σημαίνει ότι η χώρα μπορεί να εισάγει λιγότερα αγαθά από ότι στο παρελθόν για μια συγκεκριμένη ποσότητα εξαγωγών. Για παράδειγμα, μια αλματώδης αύξηση των τιμών του πετρελαίου και άλλων πρώτων υλών επιδεινώνει τους όρους εμπορίου των χωρών που εισάγουν ενεργειακά προϊόντα και πρώτες ύλες, εάν βεβαίως δεν παρατηρηθεί παράλληλη αύξηση των τιμών των εξαγωγών τους. Σε τέτοια περίπτωση τα κράτη που εξαγουν πετρέλαιο και πρώτες ύλες διαπιστώνουν βελτίωση των όρων εμπορίου τους.

ΓΡΑΦΙΚΗ ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΗ ΤΩΝ ΚΕΡΔΩΝ ΕΚ ΤΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ

Γνωρίζοντας την έννοια «όροι εμπορίου» γίνονται εύκολα κατανοητά τα οφέλη των διεθνών ανταλλαγών με την βοήθεια απλών σχημάτων.

1. ΣΤΑΘΕΡΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ

Υποθέτουμε αρχικά ότι η παραγωγή δεν μεταβάλλεται μετά την έναρξη του εμπορίου.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ:2.7

Στο διάγραμμα εμφανίζεται η Κ.Π.Δ. μιας χώρας όπου προ της έναρξης του εμπορίου οι συνθήκες αγοράς έχουν καταλήξει στο σημείο A. Τόσο η παραγωγή όσο και η κατανάλωση είναι X_1 ποσότητα από το αγαθό X και Y_1 από το αγαθό Y.

Εάν τα αγαθά αυτά μπορούν να ανταλλαγούν στη διεθνή αγορά και οι όροι εμπορίου δίδονται από την κλίση της ευθείας tt τότε η χώρα δύναται, εάν το επιθυμούν οι καταναλωτές, να επιλέξει ένα σημείο της

εκφράζοντας τους όρους εμπορίου που παραμένουν ίδιοι. Οι καταναλωτές μπορούν να επιλέξουν οποιοδήποτε σημείο την $t't'$ δεξιά του Γ . Αν επιλεγεί το σημείο Δ εισάγεται ποσότητα X_3X_4 και εξάγεται Y_3Y_4 .

Παρατηρούμε ότι:

- Το μέγεθος του εμπορίου αυξάνεται όταν μεταβάλλεται η παραγωγή. Οι ποσότητες X_3X_4 και Y_3Y_4 είναι μεγαλύτερες των ποσοτήτων X_1X_2 και Y_1Y_2 στο προηγούμενο διάγραμμα.
- Το σημείο Δ είναι ανώτερο του σημείου B διότι περιέχει μεγαλύτερες ποσότητες και από τα δύο αγαθά.
- Τα μεγαλύτερα οφέλη προέρχονται από δύο λόγους. Τόσο την ανταλλαγή (όπως στο σχήμα A) όσο και την μεταβολή της παραγωγής από το A στο Γ σύμφωνα με το συγκριτικό πλεονέκτημα.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Ποσότητες ρυζιού και μικροτσιπ που μπορούν να παραχθούν με μία μονάδα εργασίας

	Ρύζι	Μικροτσιπ
Σιγκαπούρη	40 κιλά	150 μονάδες
Κίνα	60 κιλά	90 μονάδες

Να δημιουργηθεί το Τμήμα Β' του πίνακα που δείχνει τι θα προκύψει για τις δύο χώρες και την συνολική (παγκόσμια) παραγωγή αν μετακινηθεί μια μονάδα εργασίας στον κατάλληλο για την κάθε χώρα τομέα. Ο πίνακας πρέπει να έχει πλήρη και ακριβή επικεφαλίδα.

Να εξηγήσετε αν είναι ωφέλιμη (σε αυτό το παράδειγμα) η εξειδίκευση και το εμπόριο

Ποια χώρα έχει (αν έχει) το απόλυτο πλεονέκτημα, το συγκριτικό πλεονέκτημα και σε ποιο αγαθό; Να δικαιολογηθεί επαρκώς η απάντηση.

3. Ποσότητες κριθαριού και υφάσματος που μπορούν να παραχθούν με μία μονάδα εργασίας

	Κριθάρι	Ύφασμα
Καναδάς	240 κιλά	80 μέτρα
Ονδούρα	30 κιλά	5 μέτρα

Να δημιουργηθεί το Τμήμα Β' του πίνακα που δείχνει τι θα προκύψει για τις δύο χώρες και την συνολική (παγκόσμια) παραγωγή αν μετακινηθεί 1/10 της μονάδας εργασίας στον Καναδά και μία μονάδα εργασίας στην Ονδούρα στον κατάλληλο για την κάθε χώρα τομέα. Ο πίνακας πρέπει να έχει πλήρη και ακριβή επικεφαλίδα.

Είναι ωφέλιμο το εμπόριο μεταξύ δύο χωρών με τέτοια διαφορά στην παραγωγική ικανότητα; Γιατί;

Ποια χώρα έχει (αν έχει) το απόλυτο πλεονέκτημα, το συγκριτικό πλεονέκτημα και σε ποιο αγαθό; Να δικαιολογηθεί επαρκώς η απάντηση.

4. Ποσότητες δημητριακών και υποδημάτων που μπορούν να παραχθούν με μία μονάδα εργασίας

	Δημητριακά	Υποδήματα
Γεωργία	40 κιλά	20 ζευγάρια
Ρωσία	160 κιλά	30 ζευγάρια

Να δημιουργηθεί άλλος πίνακας που να δείχνει το κόστος ευκαιρίας των δύο αγαθών στις δύο χώρες. Να γίνουν σύντομα σχόλια για το πώς προκύπτουν οι αριθμοί.

Να εξηγήσετε αν είναι ωφέλιμη (σε αυτό το παράδειγμα) η εξειδίκευση και το εμπόριο.

Ποια χώρα έχει (αν έχει) το απόλυτο πλεονέκτημα, το συγκριτικό πλεονέκτημα και σε ποιο αγαθό; Να δικαιολογηθεί επαρκώς η απάντηση.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. α) Να αναφέρετε τις 2 παραδοχές και τις 5 προϋποθέσεις στις οποίες βασίζεται το σκεπτικό της θεωρίας των Heckscher – Ohlin.

β) Τι λέει (συνοπτικά) η θεωρία των H – O;

2. α) Ποιό είναι το παράδοξο του Wassily Leontief και γιατί ονομάστηκε έτσι;

β) Να δώσετε όλες τις ερμηνείες που εξηγούν αυτό το παράδοξο.

3. Να γράψετε το συμπέρασμα του θεωρήματος των Stolper και Samuelson και με την βοήθεια ενός παραδείγματος να εξηγήσετε το σκεπτικό του.

4. Α. Να δώσετε μόνο τον ορισμό και τον μαθηματικό τύπο των όρων εμπορίου.

Β. Να εξηγήσετε τι σημαίνει βελτίωση των όρων εμπορίου. Χρησιμοποιήστε ένα υποθετικό παράδειγμα για την Ελλάδα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

**ΤΑ ΕΜΠΟΔΙΑ ΤΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ
ΤΩΝ ΔΑΣΜΩΝ**

**ΤΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΑ ΥΠΕΡ ΤΟΥ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΤΙΣΜΟΥ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ**

ΤΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΑ ΥΠΕΡ ΤΟΥ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ

Τα επιχειρήματα υπέρ του ελεύθερου εμπορίου βασίζονται σε όσα έχει δείξει η προηγούμενη ανάλυση. Εάν κάθε έθνος παράγει και ανταλλάσσει τα αγαθά για τα οποία το εγχώριο κόστος ευκαιρίας είναι χαμηλότερο από αυτό άλλων κρατών, τότε όλος ο κόσμος απολαμβάνει τα πλεονεκτήματα της εξειδίκευσης. Κάθε κράτος, και ολόκληρος ο κόσμος, επιτυγχάνει υψηλότερα επίπεδα εισοδήματος και διαβίωσης από αυτά που επιτρέπουν οι διαθέσιμοι σε κάθε χώρα παραγωγικοί συντελεστές και τεχνολογία.

Εκτός των ανωτέρω, τα πρόσθετα οφέλη εκ του εμπορίου είναι πολλά.

1. Η εξειδίκευση και παραγωγή μεγάλων ποσοτήτων συχνότατα δημιουργεί οικονομίες κλίμακας, τόσο εσωτερικές όσο και εξωτερικές, με αποτέλεσμα να μειώνεται σημαντικά το μέσο κόστος.
2. Ο αυξανόμενος διεθνής ανταγωνισμός αναγκάζει τις επιχειρήσεις να ανακαλύψουν και να υιοθετήσουν διαδικασίες παραγωγής με το μικρότερο δυνατό κόστος. Επίσης, τις ωθεί να βελτιώνουν την ποιότητα προϊόντων και μεθόδων παραγωγής συνεισφέροντας έτσι στην οικονομική πρόοδο.
3. Οι καταναλωτές έχουν στη διάθεση τους πληθώρα αγαθών και μεγαλύτερο εύρος επιλογής.

Τα μη οικονομικά οφέλη εκ του ελεύθερου εμπορίου είναι εξίσου, αν όχι περισσότερο, σημαντικά. Σε αυτά αναφέρονται η αυξημένη συνεργασία των κρατών στο επιστημονικό και τεχνολογικό πεδίο, σε πολιτιστικά και καλλιτεχνικά δρώμενα, καθώς και πνευματικά και ανθρωπιστικά θέματα. Περιορίζεται ο σκεπτικισμός μεταξύ των συναλλασσόμενων, μειώνονται οι εντάσεις και οι διενέξεις στις μεταξύ τους σχέσεις.

Τα εμπόδια στο ελεύθερο εμπόριο που επιβάλλουν οι κυβερνήσεις μειώνουν ή εξαφανίζουν τα οφέλη. Όταν η ανταλλαγή δεν είναι ελεύθερη, τα κράτη υποχρεώνονται να μεταφέρουν παραγωγικούς πόρους από τους αποδοτικούς, (χαμηλού κόστους), στους μη αποδοτικούς, (υψηλού κόστους), παραγωγικούς τομείς ώστε να καλύπτουν όλες τις ανάγκες των καταναλωτών τους.

ΤΑ ΕΜΠΟΔΙΑ ΤΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ

Παρά τα γενικώς αποδεκτά πλεονεκτήματα του εμπορίου, οι κυβερνήσεις, για διάφορους λόγους οι οποίοι θα αξιολογηθούν αργότερα, επιβάλλουν εμπόδια στη διακίνηση των αγαθών. Τα πιο γνωστά από αυτά είναι:

1. **Οι δασμοί** (Tariffs) είναι έμμεσοι φόροι που επιβάλλονται στα εισαγόμενα προϊόντα. Διακρίνονται στους :

Εισοδηματικούς Δασμούς (Revenue Tariffs)

Είναι οι δασμοί οι οποίοι επιβαρύνουν τα προϊόντα τα οποία δεν παράγονται στο εσωτερικό (όπως τα αυτοκίνητα ή ο καφές) και έχουν σαν μοναδικό σκοπό να προσφέρουν στα κρατικά έσοδα.

Προστατευτικούς Δασμούς (Protective Tariffs)

Οι οποίοι κυρίως αποσκοπούν να προασπίσουν την εγχώρια παραγωγή από τον διεθνή ανταγωνισμό.

2. **Οι ποσοτώσεις** (Quotas), ορίζουν την μέγιστη ποσότητα αγαθών που επιτρέπεται να εισαχθούν, εντός μιας συγκεκριμένης χρονικής περιόδου. Είναι πιο αποτελεσματικό εμπόδιο από τους δασμούς, διότι συχνά παρά την ύπαρξη υψηλών δασμών εισάγονται πολύ μεγάλες ποσότητες αγαθών που ξεπερνούν το επιθυμητό όριο.
3. **Οι εθελοντικοί περιορισμοί εξαγωγών** (Volunteer Export Restrictions). Είναι όρια τα οποία οι ξένοι παραγωγοί θέτουν 'οικειοθελώς' στις εξαγωγές τους προς μια χώρα για να αποφύγουν πιο αυστηρούς περιορισμούς (υψηλότερους δασμούς, μικρό όριο ποσοτώσεων, κλπ). Οι Ε.Π.Ε. έχουν τα ίδια αποτελέσματα με τις ποσοτώσεις για την περίοδο που διαρκούν, αλλά ενδέχεται να χαλαρώσουν ευκολότερα από ότι οι ποσοτώσεις και οι δασμοί.
4. **Τα μη-δασμολογικά εμπόδια** (Non-tariff Barriers). Είναι μια σειρά από μέτρα που δρουν αποτελεσματικά στον περιορισμό των εισαγωγών. Περιλαμβάνουν:

- Αδικοιολόγητες καθυστερήσεις αδειοδοτήσεων
- Υπερβολικούς ελέγχους για την ποιότητα και την ασφάλεια των προϊόντων
- Επιβολή συγκεκριμένων τεχνολογικών χαρακτηριστικών (τεχνικών προδιαγραφών)
- Χρονοβόρες διαδικασίες εισαγωγής.

Τα Μ.Δ.Ε., που χρησιμοποιούνται συνήθως ως δικαιολογίες, περιορίζουν δραστικά τις εισαγωγές και προστατεύουν τους τοπικούς παραγωγούς. Άρα, όλα αυτά αποτελούν ένα νέο κύμα κρυπτο-προστατευτισμού. Ως εκ τούτου υπόκεινται σε αυστηρή ακαδημαϊκή κριτική και, βεβαίως, απαγορεύονται από τις διεθνείς συνθήκες και τον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου.

5. **Οι επιδοτήσεις.** Είναι το αντίθετο των δασμών ή των φόρων. Οι επιχειρήσεις λαμβάνουν από την κυβέρνηση τους οικονομική βοήθεια,

συνήθως ένα συγκεκριμένο ποσό κατά μονάδα προϊόντος. Αν το προϊόν δεν εξάγεται μειώνεται η ανταγωνιστικότητα των εισαγομένων προϊόντων και συνεπώς το μέγεθος των εισαγωγών. Αν το προϊόν προορίζεται για εξαγωγή δημιουργείται στρέβλωση των συνθηκών ανταγωνισμού στις διεθνείς αγορές με αποτέλεσμα να μειώνονται οι πωλήσεις των αγαθών που δεν επιδοτούνται.

Μια Διευκρίνιση:

ΟΝΟΜΑΣΤΙΚΟΙ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΙ ΔΑΣΜΟΙ

Όταν οι πρώτες ύλες και τα ημικατεργασμένα προϊόντα δασμολογούνται με διαφορετικούς συντελεστές (συνήθως χαμηλότερους), από ότι τα τελικά αγαθά, τότε υπάρχει διαφορά μεταξύ της ονομαστικής και της δασμολογικής προστασίας.

Οι δασμολογικοί συντελεστές με τους οποίους επιβαρύνονται τα εισαγόμενα προϊόντα λέγονται ονομαστικοί δασμοί, οι οποίοι όμως πολλές φορές δεν αποκαλύπτουν τον βαθμό προστασίας που απολαμβάνουν οι εγχώριες βιομηχανίες.

Ένα παράδειγμα είναι χρήσιμο. Έστω ότι εισάγεται σε μια χώρα της E.E. το προϊόν X από χώρα εκτός της E.E. με ονομαστικό δασμό 20%, ενώ οι πρώτες ύλες αυτού του προϊόντος, που αποτελούν το 50% του συνολικού κόστους παραγωγής, δεν υπόκεινται σε δασμό. Υποθέτουμε ότι η αξία των πρώτων υλών είναι 100€. Αν η τιμή εισαγωγής είναι 200€, τότε μετά το δασμό, και με μηδενικές τις άλλες επιβαρύνσεις, η τιμή του εισαγόμενου αγαθού ανέρχεται στα 240€.

Πόσο προστατεύονται οι Ευρωπαϊκές επιχειρήσεις που παράγουν ομοειδή προϊόντα και αγοράζουν αδασμολόγητα τις πρώτες ύλες, εάν δεν είναι εξίσου ανταγωνιστικές με τις μη Ευρωπαϊκές;

Οι Ευρωπαϊκοί παραγωγοί έχουν την δυνατότητα να πουλήσουν το προϊόν X έως και 240€. Η προστιθέμενη αξία στο επίπεδο της μεταποίησης (βιομηχανίας) στο εξωτερικό είναι 200€ (τιμή εισαγωγής) - 100€ (πρώτες ύλες) = 100€, ενώ στην Ευρώπη μπορεί να είναι και ως 140€, δηλαδή 40% περισσότερο. Η διαδικασία λοιπόν της μεταποίησης (βιομηχανίας) προστατεύεται το διπλάσιο από ότι ο ονομαστικός δασμός και σε αυτή την περίπτωση (παράδειγμα) ο πραγματικός δασμός είναι 40%.

Γενικότερα, η πραγματική προστασία είναι ο δασμός ως ποσοστό της προστιθέμενης αξίας της εξαγωγικής βιομηχανίας.

Ένα επιπλέον παράδειγμα:

Η τιμή εισαγωγής ενός ετοιμού προϊόντος είναι 60€ και η αξία των πρώτων υλών και ενδιάμεσων προϊόντων που δεν δασμολογούνται, ή

παράγονται στο εσωτερικό, είναι 40€. Έστω ότι ο ονομαστικός δασμολογικός συντελεστής είναι 18%.

Συνεπώς: Δασμός = $60 \cdot 18\% = 10,80\text{€}$.

Προστιθέμενη αξία εξαγωγικής βιομηχανίας = $60 - 40 = 20\text{€}$,

Πραγματική δασμολογική προστασία εγχώριων επιχειρήσεων = $(10,80/20) \cdot 100 = 54\%$.

ΟΙ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΑΠΟ 1. ΤΟ ΑΝΟΙΓΜΑ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ ΚΑΙ 2. ΤΗΝ ΕΠΙΒΟΛΗ ΕΝΟΣ ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟΥ ΔΑΣΜΟΥ

ΜΕ ΧΡΗΣΗ ΥΠΟΔΕΙΓΜΑΤΟΣ ΜΕΡΙΚΗΣ ΙΣΟΡΡΟΠΙΑΣ (PARTIAL EQUILIBRIUM MODEL)

Από Κλειστή Οικονομία σε Αγορά με Ελεύθερο Εμπόριο

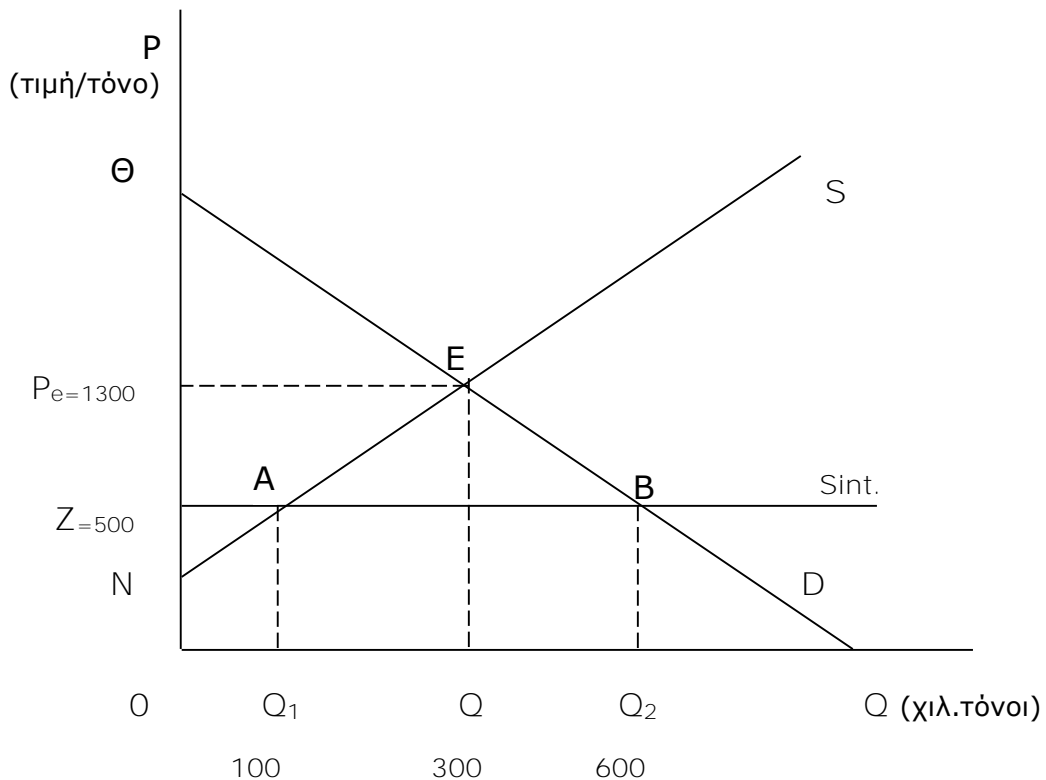
Θα δείξουμε **τα οφέλη όταν μία κλειστή οικονομία εισέρχεται στο ελεύθερο εμπόριο** με τη βοήθεια του διαγράμματος 3.1.

Οι επιδράσεις των δασμών προσεγγίζονται εδώ με υπόδειγμα μερικής ισορροπίας για κάποιο αγαθό και με τις συνήθεις καμπύλες ζήτησης D και προσφοράς S .

Αν η υπό εξέταση οικονομία είναι μικρού μεγέθους, όπως Ελλάδα, τότε η επιβολή του δασμού δεν μπορεί να μεταβάλλει την επικρατούσα διεθνή τιμή αυτού του αγαθού.

Το παράδειγμα που ακολουθεί, είναι καθαρά υποθετικό, οι αριθμοί επιλέγονται για λόγους ευκολίας και δεν ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα.

Έστω οι καμπύλες D και S απεικονίζουν την εγχώρια ζήτηση και εγχώρια προσφορά του γάλακτος.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ: 3.1

Προτού τη διεξαγωγή του εμπορίου, η τιμή ισορροπίας στην εγχώρια αγορά είναι 1300 € και η ζητούμενη – προσφερόμενη ποσότητα είναι 300 χιλιάδες τόνοι. Είναι γνωστό ότι το τρίγωνο $P_e\Theta E$ ισούται με το πλεόνασμα των καταναλωτών, ενώ το τρίγωνο NP_eE ισούται με το πλεόνασμα των παραγωγών.

Ας υποθέσουμε ότι η παγκόσμια προσφορά γάλακτος είναι απείρως ελαστική και απεικονίζεται από τη καμπύλη $S_{international}$. Σε αυτή τη περίπτωση για τη τιμή των 500 € απεριόριστες ποσότητες γάλακτος μπορούν να εισαχθούν στην ελληνική αγορά αν δεν υπάρχει κανένα, εμφανές ή όχι, εμπόδιο στο διεθνές εμπόριο.

Με την προϋπόθεση ότι οι καταναλωτές θεωρούν το εισαγόμενο γάλα ως τέλειο υποκατάστατο του ελληνικού, η κατάσταση έχει ως εξής:

Για την επικρατούσα τιμή των 500 € η προσφερόμενη και παραγόμενη ποσότητα στην Ελλάδα είναι $Q_1=100$ χιλιάδες τόνοι, ενώ η ζητούμενη ποσότητα είναι $Q_2=600$ χιλιάδες τόνοι. Η διαφορά μεταξύ εγχώριας παραγωγής και κατανάλωσης είναι $Q_2-Q_1 = 500$ χιλιάδες τόνοι και καλύπτεται από εισαγωγές.

Σε μια κλειστή οικονομία το πλεόνασμα του καταναλωτή, δίνεται από το τρίγωνο $P_e\Theta E$, ενώ με ελεύθερες εισαγωγές το πλεόνασμα καταναλωτή δίνεται από το τρίγωνο $Z\Theta B$. Το πλεόνασμα καταναλωτή αυξάνεται κατά το τραπέζιο ZP_eEB .

Αντίστοιχα, σε μια κλειστή οικονομία το πλεόνασμα των παραγωγών, ισούται με NP_eE , ενώ με την έναρξη του ελεύθερου εμπορίου μειώνεται στο NZA . Η διαφορά τους, η μείωση του πλεονάσματος των παραγωγών ισούται με το τραπέζιο ZP_eEA .

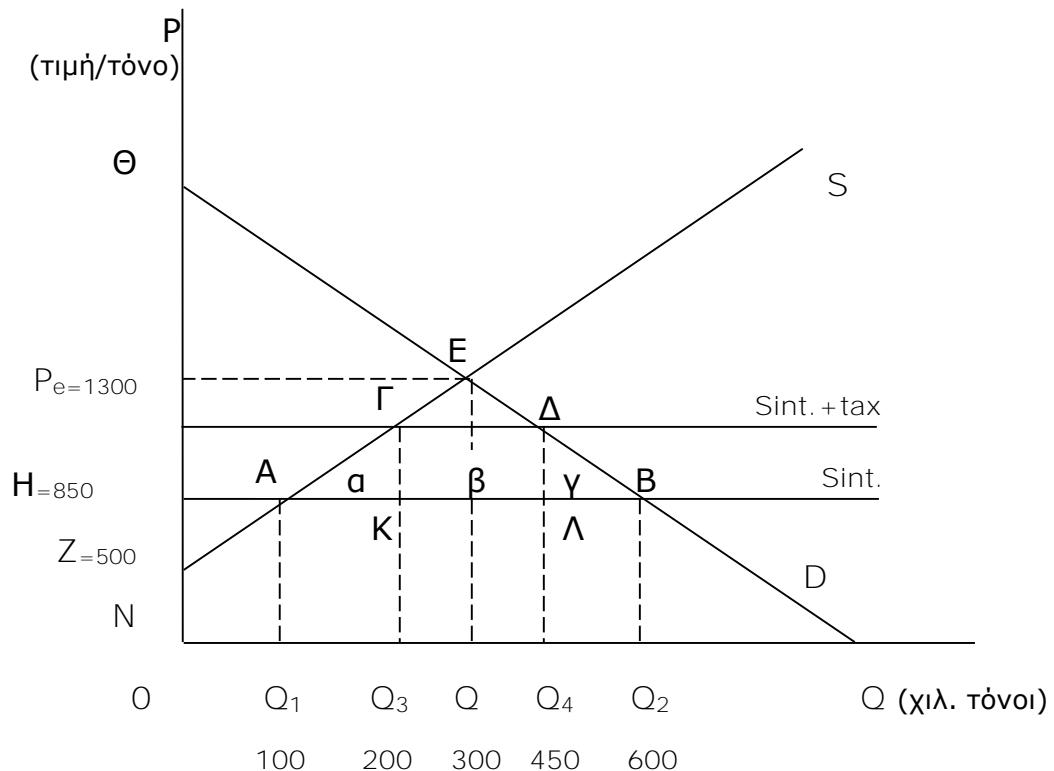
Παρατηρούμε ότι η αύξηση του πλεονάσματος των καταναλωτών είναι μεγαλύτερη από τη μείωση του πλεονάσματος των παραγωγών κατά το τρίγωνο AEB . Εάν σε μια κοινωνία υπάρχει απόλυτη κοινωνική συναίνεση και η δυνατότητα να αποζημιωθούν πλήρως οι παραγωγοί από τους καταναλωτές, τότε η κοινωνία ωφελείται (κερδίζει) στο σύνολό της. Το μέγεθος του κέρδους είναι όπως φαίνεται στο σχήμα το τρίγωνο AEB .

Από Ελεύθερη Αγορά σε Αγορά με Δασμολογική Προστασία

Θα δείξουμε τις επιδράσεις όταν μία εντελώς ελεύθερη οικονομία μετατρέπεται σε αγορά με δασμολογική προστασία.

Έστω ότι η κυβέρνηση μιας μικρής οικονομίας επιβάλλει ένα είδος δασμού, ο οποίος μπορεί να είναι ad valorem, δηλαδή σύμφωνα με την αξία του προϊόντος, ή ένα συγκεκριμένο χρηματικό ποσό κατά μονάδα προϊόντος (excise tax). Για παράδειγμα ας υποθέσουμε ότι επιβάλλεται αναλογικός δασμός 70% ή 350 € ανά τόνο. Σε αυτή τη περίπτωση οι επιδράσεις αναλύονται με τη βοήθεια του παρακάτω διαγράμματος:

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ: 3.2

ι. Καταναλωτική Επίπτωση (Consumption effect)

Η καταναλωτική επίπτωση ισούται με την ποσότητα $Q_2 - Q_4 = 150$ χιλιάδες τόνοι και προκύπτει από τη μείωση της κατανάλωσης λόγω του ότι το προϊόν διατίθεται στην αγορά σε υψηλότερη τιμή (η οποία είναι η Διεθνής τιμή + ο Δασμός, δηλαδή $500 + 350 = 850$ € ανά τόνο).

Το πλεόνασμα καταναλωτή μειώνεται από $\Theta Z B$ με ελεύθερο εμπόριο σε $\Theta H \Delta$, όταν επιβάλλεται ο δασμός. Η μείωση του πλεονάσματος του καταναλωτή απεικονίζεται από το τραπέζιο $H Z B \Delta$.

ii. Προστατευτική Επίδραση (Production effect)

Η ποσότητα $Q_3 - Q_1 = 100$ χιλιάδες τόνοι, είναι η αύξηση της εγχώριας παραγωγής λόγω της δασμολογικής προστασίας. Το πλεόνασμα των παραγωγών αυξάνεται από το ΝΖΑ με ελεύθερο εμπόριο σε ΝΗΓ. Η αύξηση απεικονίζεται από το τραπέζιο ΖΗΓΑ.

iii. Εισοδηματικό (Φορολογικό) Αποτέλεσμα (Revenue effect)

Αυξάνονται τα κρατικά φορολογικά έσοδα κατά την περιοχή που απεικονίζεται από το ορθογώνιο ΚΓΔΛ (περιοχή β). Σε αυτή την περίπτωση, οι εισαγωγές είναι της τάξεως $Q_4 - Q_3 = 250$ χιλιάδες τόνοι. Επειδή ο κάθε τόπος επιβαρύνεται με 350 €, τα φορολογικά έσοδα ισούνται με: $350 \text{ €} * 250.000 \text{ τόνοι} = 87.500.000 \text{ €}$

iv. Εμπορικό Αποτέλεσμα (Trade effect)

Με ελεύθερο εμπόριο, όπως φαίνεται πιο καθαρά στο προηγούμενο σχήμα (3.1), οι εισαγωγές είναι της τάξεως των 500 χιλιάδων τόνων. Μετά την επιβολή του δασμού των 350 ευρώ ανά τόνο οι εισαγωγές γίνονται 250 χιλιάδες τόνοι.

Το εμπορικό αποτέλεσμα είναι η μείωση του εμπορίου κατά 250 χιλιάδες τόνους. Αυτή προέρχεται τόσο από την αύξηση της παραγωγής, όσο και από τη μείωση της ζήτησης. Η εγχώρια παραγωγή αυξήθηκε $Q_3 - Q_1 = 100$ χιλιάδες τόνοι και μειώθηκε η ζητούμενη ποσότητα $Q_2 - Q_4 = 150$ χιλιάδες τόνοι.

v. Αναδιανεμητικό Αποτέλεσμα (Redistribution effect)

Με την επιβολή του δασμού κερδίζουν οι παραγωγοί και χάνουν οι καταναλωτές, συνεπώς αναδιανέμεται το εισόδημα. Οι καταναλωτές, όμως, χάνουν περισσότερο απ' ότι κερδίζουν οι παραγωγοί και η διαφορά αυτή είναι το άθροισμα των επιφανειών α, β, και γ.

Η επιφάνεια των φορολογικών εσόδων (β), δεν είναι κατ' ανάγκη χάσιμο για την κοινωνία διότι η κυβέρνηση θα μπορούσε να μειώσει άλλους φόρους των καταναλωτών σε ποσότητα ίση με τα πρόσθετα αυτά φορολογικά έσοδα.

Όμως, τα τρίγωνα (α) και (γ), είναι η λεγόμενη επαχθής ζημιά, (deadweight loss), επειδή κανένα τμήμα της κοινωνίας δεν ωφελείται από αυτά τα κομμάτια της μείωσης του πλεονάσματος του καταναλωτή.

Συμπερασματικά, έστω και αν οι ωφελημένοι μπορούν να αποζημιώσουν τους χαμένους σε ποσότητα ίση με τα κέρδη τους, το σύνολο της κοινωνίας ζημιώνεται από την επιβολή του δασμού.

ΤΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΑ ΥΠΕΡ ΤΟΥ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΤΙΣΜΟΥ

Τα επιχειρήματα υπέρ του προστατευτισμού θα μπορούσαν να καταχωρηθούν σε διάφορες κατηγορίες. Θα επιχειρήσουμε μια σύντομη κριτική παρουσίαση των περισσότερων από αυτά.

A. ΜΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΑ

1. ΕΘΝΙΚΗ ΑΜΥΝΑ ΚΑΙ ΑΥΤΑΡΚΕΙΑ

Υπάρχει η άποψη ότι, λόγω της διεθνούς αστάθειας, οι πολιτικοί και στρατιωτικοί λόγοι πρέπει να υπερτερούν των οικονομικών σκοπών όπως είναι η ορθή χρήση των παραγωγικών πόρων. Συνεπώς, με κάθε τρόπο και κόστος, πρέπει να υπάρχει εθνική παραγωγή των στρατιωτικών υλικών και γενικά των προϊόντων της αμυντικής βιομηχανίας.

Δυστυχώς, είναι δύσκολο να μετρηθεί και να συγκριθεί το όφελος μιας αυξημένης εθνικής ασφάλειας με το κόστος της οικονομικής ανεπάρκειας που προκύπτει από την επιβολή προστατευτικών δασμών.

Οι μη συμφωνούντες με το επιχείρημα της εθνικής άμυνας τονίζουν ότι δεν αυξάνει το επίπεδο της εθνικής ασφάλειας αλλά τα εισοδήματα των απασχολουμένων με την εθνική πολεμική βιομηχανία.

Επίσης, είναι δύσκολο να προσδιοριστεί ακριβώς μέχρι που φτάνουν οι παραγωγικές δραστηριότητες που θεωρούνται απαραίτητες για την εθνική προστασία. Κάποιες βιομηχανίες έχουν υποστηρίξει ότι ο κλάδος τους είναι υψίστης σημασίας για την στρατιωτική θωράκιση του κράτους μολονότι αυτό δεν είναι προφανές. Παραδείγματος χάριν, η επιβολή συνθηκών 'καμποτάζ' σε ορισμένες χώρες έχει στηριχθεί στο ότι η ναυσιπλοΐα είναι θέμα εθνικής ασφάλειας και ως εκ τούτου θα ήταν αδιανόητο να επιτραπεί σε αλλοδαπές εταιρείες να συνδέουν ακτοπλοϊκά τα εθνικά λιμάνια.

2. ΤΑ ΜΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ

Εάν μια χώρα εξειδικεύεται σε λίγους τομείς στους οποίους έχει το συγκριτικό πλεονέκτημα και κάθε τομέας εμπεριέχει λίγες επαγγελματικές κατηγορίες τότε το σύνολο του παραγωγικού πληθυσμού (εργατικού δυναμικού) δεν έχει πολλές εναλλακτικές μορφές απασχόλησης. Πιθανόν, οι περιορισμένες σε ποικιλία θέσεις εργασίας να μην έχουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον, να είναι ανιαρές και να μην προσφέρουν καμία ψυχική ευχαρίστηση στους εργαζομένους.

Σε αυτή την περίπτωση οι δασμοί και τα άλλα εμπόδια του εμπορίου μπορούν να δικαιολογηθούν για να εμπλουτιστούν οι παραγωγικές διαδικασίες. Έτσι οι εργαζόμενοι θα μπορούν να επιλέγουν επαγγέλματα που είναι καταλληλότερα για τα ενδιαφέροντά τους με αποτέλεσμα την αναβάθμιση της ποιότητας της ζωής τους.

Προφανώς, αυτό το επιχείρημα δεν μπορεί να αξιολογηθεί με οικονομικά κριτήρια διότι είναι δύσκολο να συγκριθεί το οικονομικό κόστος με τα οφέλη που θα προκύψουν και ανάγονται στη σφαίρα των ενδιαφερόντων, της πνευματικής επαγρύπνησης και της ψυχικής ικανοποίησης.

B. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΑ

B.1. Επιχειρήματα που, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, ενδέχεται να έχουν μικρή ή μεγάλη αξία.

1 ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΓΙΑ ΛΟΓΟΥΣ ΣΤΑΘΕΡΟΤΗΤΑΣ Ή ΟΙ ΚΙΝΔΥΝΟΙ ΤΗΣ ΜΟΝΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑΣ

Υποστηρίζεται ότι η συνολική παραγωγή μιας οικονομίας δεν πρέπει να επικεντρώνεται σε ένα προϊόν, (ή σε πολύ λίγα προϊόντα), όσο μεγάλο και αν είναι το συγκριτικό πλεονέκτημα σε κάποια, ή κάποιες, παραγωγικές διαδικασίες. Η συγκέντρωση όλων των πόρων σε μία δραστηριότητα, συνήθως του αγροτικού τομέα, είναι γνωστή ως μονοκαλλιέργεια και παρατηρείται σε μερικές χώρες με χαμηλό επίπεδο ανάπτυξης.

Η επικέντρωση και, ως εκ τούτου, η εξάρτηση μιας οικονομίας από συγκεκριμένη δραστηριότητα ενέχει πολλούς κινδύνους. Παραδείγματος χάριν, μπορεί να μειωθούν απότομα οι εξαγωγές λόγω μεγάλων διακυμάνσεων της διεθνούς προσφοράς και ζήτησης, πολέμων, παγκόσμιων πολιτικών εξελίξεων ή τεχνολογικών μεταβολών που ενδέχεται να αχρηστέψουν το βασικό εξαγωγικό αγαθό.

Σύμφωνα με αυτό το σκεπτικό, οι προστατευτικοί δασμοί είναι απαραίτητοι για να αναπτυχθούν και άλλες οικονομικές δραστηριότητες κυρίως στη μεταποίηση.

Προφανώς, αυτό το επιχείρημα αναφέρεται σε κράτη χαμηλού εισοδήματος και δεν έχει καμία σημασία για τις ανεπτυγμένες οικονομίες.

Επίσης, μπορεί να υπάρχει υπερβολικό μεγάλο οικονομικό κόστος στην προσπάθεια ανάπτυξης και άλλων παραγωγικών τομέων εάν μια οικονομία που βασίζεται στην μονοκαλλιέργεια είναι εξαιρετικά ανεπαρκής στη βιομηχανία.

2. ΤΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑ ΤΗΣ ΝΗΠΙΑΚΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ (INFANT INDUSTRY ARGUMENT)

Υποστηρίζεται ότι, ιδίως σε αναπτυσσόμενες χώρες, χρειάζεται προσωρινή δασμολογική προστασία κάποιων τομέων, οι οποίοι δυνητικά θα έχουν το συγκριτικό πλεονέκτημα στο μέλλον. Επί του παρόντος αυτές οι δραστηριότητες είναι “νηπιακές”, δηλαδή, στα πρώτα στάδια της ανάπτυξης τους και ως εκ τούτου δεν μπορούν να ανταγωνιστούν τις ώριμες και αποδοτικές επιχειρήσεις των μεγάλων ανεπτυγμένων χωρών.

Φυσικά η προστασία θα πρέπει να είναι προσωρινή και μόνο για το χρονικό διάστημα που απαιτείται για την “άνδρωση”, δηλαδή την πλήρη ανάπτυξη των προστατευμένων δραστηριοτήτων. Μετά την “ενηλικίωση” κάθε μορφή προστασίας θα είναι αδικαιολόγητη.

Προφανώς το ύψος της δασμολογικής προστασίας πρέπει να είναι το ενδεδειγμένο. Οι υπερβολικά υψηλοί δασμοί λειτουργούν ως αντικίνητρα στην αύξηση της αποτελεσματικότητας των εγχωρίων παραγωγικών δραστηριοτήτων.

Το ίδιο επιχείρημα μπορεί να επεκταθεί και για ολόκληρη την οικονομία ενός κράτους που βρίσκεται στα πρώτα στάδια της ανάπτυξης. Σε αυτήν την περίπτωση χρειάζεται, σύμφωνα με το επιχείρημα, συνολική προστασία όλων των παραγωγικών τομέων.

Υπάρχει όμως και ο σχετικός σκεπτικισμός, ο οποίος προβάλλει τα ακόλουθα:

- α) Σε αναπτυσσόμενες χώρες είναι δύσκολο να προσδιοριστούν οι τομείς που έχουν την δυνατότητα να γίνουν ανταγωνιστικοί σε εύλογο χρονικό διάστημα και συνεπώς αξίζουν προστασίας.
- β) Έχει γίνει υπερβολική χρήση του επιχειρήματος με αποτέλεσμα να προστατεύονται αδικαιολόγητα κάποιοι τομείς που δεν έχουν την δυνατότητα να ωριμάσουν και να γίνουν ανταγωνιστικοί σε διεθνές επίπεδο.
- γ) Οι επιδοτήσεις ίσως είναι καταλληλότερη μέθοδος υποστήριξης των νηπιακών βιομηχανιών που έχουν προοπτική δυναμικής εξέλιξης διότι, εκτός των άλλων, είναι ξεκάθαρο ποιοι τομείς έχουν επιλεγεί για υποστήριξη.

3. ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Το επιχείρημα αυτό είναι των τελευταίων ετών και με κάποιο τρόπο θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως μια διαφορετική έκδοση του επιχειρήματος της νηπιακής βιομηχανίας αλλά προσαρμοσμένο στις ήδη ανεπτυγμένες χώρες.

Προτείνεται δασμολογική ή άλλη προστασία στους τομείς που υπάρχει ή μπορεί να προκύψει υψηλή τεχνολογία. Προστατεύοντας αυτούς τους τομείς οι επιχειρήσεις θα αναπτυχθούν ταχύτερα και θα δημιουργήσουν οικονομίες κλίμακας και ανταγωνιστικότητα συντομότερα από τις μη προστατευόμενες αλλοδαπές επιχειρήσεις. Κυριαρχώντας στις διεθνείς αγορές θα προκύψουν σημαντικά κέρδη τα οποία θα υπερκαλύψουν τις όποιες απώλειες είχε η εθνική οικονομία κατά την περίοδο του προστατευτισμού. Επιπλέον, η εθνική οικονομία θα κερδίσει και από την μεταφορά της τεχνολογίας και τεχνογνωσίας στους άλλους εγχώριους βιομηχανικούς τομείς.

Βεβαίως, υπάρχουν και τα σχετικά αντεπιχειρήματα:

- ✓ Οι περισσότερες οικονομίες, (και οπωσδήποτε όλες οι ανεπτυγμένες), είναι μέλη του Παγκοσμίου Οργανισμού Εμπορίου. Έχουν λοιπόν διεθνείς συμβατικές υποχρεώσεις τόσο ως μέλη του Π.Ο.Ε. όσο και των άλλων διεθνών συμβάσεων που έχουν υπογράψει και ενδεχομένως άλλων οικονομικών ενώσεων στις οποίες ανήκουν. Μια τέτοια πολιτική θα ήταν αθέμιτη και αντίθετη με τις συμβατικές υποχρεώσεις τους.
- ✓ Αντεκδίκηση-αντίποινα-(Retaliation)

Υπάρχει βέβαια και ο φόβος της αντεκδίκησης (αντιποίνων) στην οποία μπορούν να προβούν τα άλλα κράτη αυξάνοντας τα δικά τους εμπορικά εμπόδια. Αν προκύψει σπειροειδής ανάπτυξη του προστατευτισμού παγκοσμίως, τότε θα χαθούν τα οποιαδήποτε οφέλη από την τεχνολογική ανάπτυξη και το εμπόριο.

4. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΑΠΟ ΑΘΕΜΙΤΕΣ (ΕΠΙΘΕΤΙΚΕΣ) ΕΞΑΓΩΓΙΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ

Υπάρχει η άποψη ότι η δασμολογική προστασία της εγχώριας παραγωγής είναι ενδεδειγμένη όταν έχει να αντιμετωπίσει τις εξαγωγικές επιχειρήσεις άλλων κρατών σε συνθήκες αθέμιτου ανταγωνισμού.

Ο αθέμιτος ανταγωνισμός μπορεί να προκληθεί :

- α) Από αλλοδαπές κυβερνήσεις που παρέχουν επιδοτήσεις ή άλλης μορφής υποστήριξη στις εξαγωγικές επιχειρήσεις όπως ευνοϊκή

φορολογική μεταχείριση, δάνεια με χαμηλά επιτόκια και την εγγύηση του δημοσίου, κ.λ.π. Επί της ουσίας, όλες αυτές οι κρατικές παρεμβάσεις έχουν ως αποτέλεσμα την τεχνητή μείωση του κόστους παραγωγής.

- β) Από αλλοδαπές επιχειρήσεις που χρησιμοποιούν την πολιτική του "dumping", δηλαδή πωλούν στις ξένες αγορές τα προϊόντα τους σε τιμές χαμηλότερες από ότι στη χώρα τους αλλά και χαμηλότερες από το κόστος παραγωγής.

Οι δασμοί σε αυτές τις δύο περιπτώσεις δικαιολογούνται για να επανορθώσουν τις συνθήκες του υγιούς ανταγωνισμού.

Βεβαίως, πρέπει να επιβάλλονται μόνο όταν υπάρχουν αποδείξεις αθεμίτου ανταγωνισμού και να μην προβάλλονται ως δικαιολογίες για τον περιορισμό του διεθνούς εμπορίου διότι:

1) Κάθε πράξη μιας ξένης κυβέρνησης που προωθεί τις εξαγωγές δεν αποτελεί εξαγωγική επιδότηση.

2) Επίσης, η διαφοροποίηση τιμών που επιλέγει μια επιχείρηση δεν σημαίνει υιοθέτηση πολιτικών "dumping" εάν οι εξαγωγικές τιμές δεν είναι αποδεδειγμένα χαμηλότερες του κόστους παραγωγής.

5. Η ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΩΝ ΟΡΩΝ ΕΜΠΟΡΙΟΥ

Το επιχείρημα ότι οι δασμοί μπορούν να βελτιώσουν τους όρους εμπορίου έχει εφαρμογή μόνο σε πολύ μεγάλες οικονομίες όπως ολόκληρη η Ε.Ε. ή οι Η.Π.Α.

Κατ' αρχάς υπενθυμίζεται ο ορισμός των όρων εμπορίου:

Όροι εμπορίου = (Δείκτης τιμών εξαγωγών / Δείκτης τιμών εισαγωγών) $\times$ 100

Το σκεπτικό αυτού του επιχειρήματος έχει ως εξής:

Αν μια οικονομία, έστω η Ε.Ε., εισάγει κάποιο προϊόν και έχει ένα μεγάλο κομμάτι της παγκόσμιας ζήτησης, τότε ο δασμός θα μειώσει την ζήτηση για αυτό το προϊόν και συνεπώς την τιμή του. Εάν η τιμή ενός ή περισσότερων εισαγομένων αγαθών μειώνεται ενώ οι τιμές των εξαγωγών παραμένουν σταθερές, το κλάσμα αυξάνει, δηλαδή οι όροι εμπορίου βελτιώνονται.

Επί της ουσίας αυτό σημαίνει ότι η Ευρώπη μπορεί να εισάγει περισσότερα αγαθά για μια συγκεκριμένη ποσότητα αγαθών που εξάγει. Οι ευρωπαίοι καταναλωτές γίνονται πλουσιότεροι εις βάρος των παραγωγών άλλων κρατών.

Οι αρνητικές πλευρές είναι οι ακόλουθες:

Δυστυχώς οι δασμοί που ενδεχομένως βελτιώνουν τους όρους εμπορίου μιας μεγάλης οικονομίας χειροτερεύουν τους όρους εμπορίου των εταίρων της και μειώνουν την παγκόσμια παραγωγή. Το κέρδος μιας χώρας σημαίνει ότι αυτή η χώρα παίρνει ένα μεγαλύτερο κομμάτι από μια μειωμένη παγκόσμια παραγωγή. Μια τέτοια πολιτική από μια μεγάλη χώρα – και μόνο μια μεγάλη οικονομία ή τελωνειακή ένωση μπορεί να το επιχειρήσει - θα ήταν ηθικά απαράδεκτη.

Επιπλέον, αν τα άλλα κράτη ασκήσουν αντίποινα, αυξάνοντας τα δικά τους εμπορικά εμπόδια, ο επακόλουθος εμπορικός πόλεμος θα είναι επιζήμιος για όλους καταλήγοντας σε χαμηλότερα ΑΕΠ από ότι στο παρελθόν.

B.2. Εσφαλμένα επιχειρήματα.

Τα πιο συνήθη από τα επιχειρήματα που χρησιμοποιούνται στις πολιτικές συζητήσεις μολονότι έχουν ένθερμους υποστηρικτές είναι επί της ουσίας λανθασμένα.

1. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΦΤΗΝΗ ΞΕΝΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Το επιχείρημα υποστηρίζει ότι οι εγχώριες επιχειρήσεις και οι εργαζόμενοι πρέπει να προστατευτούν από την πολύ χαμηλά αμειβόμενη εργασία των οικονομιών που βρίσκονται σε χαμηλό επίπεδο ανάπτυξης.

Αν αφεθούν ελεύθερες οι εισαγωγές θα πλημμυρήσει η αγορά με φθηνά προϊόντα και οι τιμές των εγχώριων αγαθών, καθώς και οι αμοιβές των εργαζομένων, θα συμπιεστούν. Αυτό θα επιφέρει μείωση του εγχώριου βιοτικού επιπέδου συνολικά.

Η απάντηση στο εσφαλμένο αυτό επιχείρημα μπορεί να δοθεί σε διάφορα επίπεδα.

A. Δεν είναι σωστή η λογική που αποφαινεται ότι δεν είναι δυνατόν να υπάρχει αμοιβαίο συμφέρον όταν συναλλάσσεται ένας πλούσιος με έναν φτωχό. Αν ήταν έτσι, τότε ένας εκατομμυριούχος δεν θα προσλάμβανε κανέναν και θα ασχολείτο μόνος του με την καθαριότητα, την κηπουρική, την γραμματειακή υποστήριξη και άλλες υπηρεσίες και προϊόντα που συνήθως τα προσφέρουν άνθρωποι με χαμηλότερα εισοδήματα.

B. Το επιχείρημα αυτό υποστηρίζει ότι για να διατηρηθεί το υψηλό βιοτικό επίπεδο μια οικονομία δεν θα πρέπει να συναλλάσσεται με χώρες όπου οι αμοιβές είναι χαμηλές. Έστω η Ε.Ε. παύει να

εμπορεύεται με την ομάδα των χωρών της Νοτιοανατολικής Ασίας ή της Ν. Αμερικής. Θα ανέβει το βιοτικό επίπεδο; Προφανώς όχι. Για να παραχθούν τα αγαθά που εισάγονται θα πρέπει να μετακινηθούν πόροι από τις αποδοτικές στις μη αποδοτικές δραστηριότητες. Η μέση παραγωγικότητα της εργασίας στην Ε.Ε. θα μειωθεί, όπως και οι πραγματικοί μισθοί και το βιοτικό επίπεδο. Το ίδιο θα συμβεί στην Νοτιοανατολική Ασία και στην Ν. Αμερική.

Γ. Ποιος θα αρνηθεί ότι οι καταναλωτές κερδίζουν όταν αγοράζουν σε φθηνότερες τιμές αγαθά με παρόμοια χαρακτηριστικά που παράγονται σε χώρες με χαμηλότερο κατά κεφαλήν Α.Ε.Π.; Όσο πιο φθηνές οι εισαγωγές, τόσο πιο καλά για τους εγχώριους καταναλωτές, δηλαδή τόσο πιο υψηλό το βιοτικό τους επίπεδο.

Τα οφέλη εκ του εμπορίου βασίζονται στο συγκριτικό και όχι στο απόλυτο πλεονέκτημα. Η παγκόσμια παραγωγή είναι μεγαλύτερη όταν κάθε κράτος εξειδικεύεται στα αγαθά που έχει το συγκριτικό πλεονέκτημα αντί όλες οι χώρες να επιδιώκουν την αυτάρκεια.

2 ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΘΕΣΕΩΝ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Το επιχείρημα ότι οι δασμοί και τα άλλα εμπόδια του εμπορίου θα δημιουργήσουν θέσεις εργασίας είναι ιδιαίτερα δημοφιλές σε περιόδους υφέσεων και οικονομικών κρίσεων.

Υποστηρίζεται ότι σε μια δοκιμαζόμενη οικονομία με υψηλή ανεργία η παρέκκλιση από το ελεύθερο εμπόριο είναι απαραίτητη. Έτσι, π.χ., η δαπάνη των Ευρωπαίων καταναλωτών θα διοχετεύεται στα Ευρωπαϊκά προϊόντα, και όχι στα εισαγόμενα, αυξάνοντας το Α.Ε.Π. και την απασχόληση στην Ε.Ε.. Οι αγορές εισαγόμενων προϊόντων, Ιαπωνικών φωτοαντιγραφικών, Κινέζικων μικροσυσκευών, Αμερικάνικων υπολογιστών, Ινδικών ενδυμάτων κ.τ.λ. απλώς δημιουργούν θέσεις εργασίας σε άλλες περιοχές του κόσμου.

Το επιχείρημα αυτό είναι αληθοφανές, αλλά όχι αληθινό για μια σειρά από λόγους:

Πρώτον, οι μειωμένες πωλήσεις των προϊόντων τους, θα οδηγήσει τους Ιάπωνες, Κινέζους, Αμερικάνους και Ινδούς να αγοράσουν λιγότερα αγαθά και υπηρεσίες, λόγω μείωσης των συναλλαγματικών τους διαθεσίμων. Έτσι οι Ευρωπαίοι θα πουλήσουν λιγότερα αυτοκίνητα, ηλεκτρικές συσκευές, είδη μόδας, τραπεζικές υπηρεσίες, υπηρεσίες ταξιδιών και τουρισμού. Οι θέσεις εργασίας ενδέχεται να αυξηθούν στους προστατευμένους τομείς που ανταγωνίζονται τις εισαγωγές, αλλά θα μειωθούν στους εξαγωγικούς τομείς που κατά τεκμήριον είναι πιο αποδοτικοί. Αυτό

σημαίνει μια λιγότερο αποτελεσματική κατανομή των εθνικών πόρων.

Δεύτερον, όλα τα έθνη δεν μπορούν να περιορίσουν τις εισαγωγές τους και ταυτόχρονα να διατηρήσουν τις εξαγωγές τους, διότι οι εξαγωγές μιας χώρας είναι οι εισαγωγές μιας άλλης. Ίσως ένα κράτος να καταφέρει να αυξήσει την παραγωγή του, μειώνοντας τις εισαγωγές χωρίς περιορισμό των εξαγωγών, αλλά αυτό έχει επίπτωση την συρρίκνωση της παραγωγής και αύξηση της ανεργίας στις οικονομίες ενός ή περισσότερων εκ των συναλλασσομένων χωρών.

Τέλος, οι κυβερνήσεις των οποίων οι οικονομίες βλάπτονται από αυξημένους δασμούς και ποσοτώσεις που θέτουν οι εμπορικοί τους εταίροι θα υποχρεωθούν να ασκήσουν αντίποινα αυξάνοντας τα δικά τους εμπορικά εμπόδια. Ο εμπορικός πόλεμος που θα ακολουθήσει θα μειώσει το συνολικό όγκο του εμπορίου και όλοι θα βγουν χαμένοι.

3 ΝΑ ΜΗΝ ΦΥΓΟΥΝ ΤΑ ΧΡΗΜΑΤΑ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ

Το επιχείρημα αυτό που θυμίζει την мерκαντιλιστική ιδεολογία βασίζεται στο εξής σκεπτικό:

Όταν αγοράζουμε εγχώρια αγαθά τα χρήματα μένουν στη χώρα μας, (έχουμε και τα προϊόντα και τα χρήματα), ενώ όταν αγοράζουμε εισαγόμενα οι ξένοι παίρνουν τα χρήματα μας (έχουμε τα προϊόντα αλλά δεν έχουμε τα χρήματα).

Το σύνηθες λάθος είναι η υπόθεση ότι εθνικό νόμισμα μεταφέρεται στο εξωτερικό σε φυσική μορφή όταν οι εισαγωγές είναι μεγαλύτερες από τις εξαγωγές.

Έστω ότι ένας Αργεντινός έμπορος εισάγει στη χώρα του Γερμανικά αυτοκίνητα. Δεν στέλνει στο εξωτερικό το εθνικό νόμισμα αλλά αγοράζει μέσω των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων ευρώ, για να πληρώσει τη Γερμανική βιομηχανία. Τα 'πέσος' αλλάζονται με ευρώ στη διεθνή συναλλαγματική αγορά και τα παίρνει όποιος σκοπεύει να δαπανήσει στην Αργεντινή. Το Αργεντινό νόμισμα, και όποιο άλλο εθνικό νόμισμα, δίνει σε όποιον το κατέχει τη δυνατότητα να αγοράσει αγαθά και υπηρεσίες στην εκδίδουσα το νόμισμα χώρα. Θα ήταν ευτύχημα για την Αργεντινή να μπορούσε να κάνει εξαγωγή του νομίσματος της σε φυσική μορφή με αντάλλαγμα τις απεριόριστες εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών. Η Κεντρική της τράπεζα θα μπορούσε να εκδώσει μεγάλες ποσότητες νομίσματος με αμελητέο κόστος.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΝΩΣΕΙΣ

ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ;

Υπάρχουν διάφοροι ορισμοί διεθνούς οικονομικής ολοκλήρωσης ή ένωσης από γνωστούς οικονομολόγους. Με απλά λόγια είναι η βαθμιαία (σταδιακή) εξάλειψη των δασμών, μη δασμολογικών φραγμών (Μ.Δ.Φ.), ποιοτικών ελέγχων, νομικών εμποδίων κ.τ.λ., έτσι ώστε να υπάρχει ελεύθερη κίνηση όλων των αγαθών, των υπηρεσιών και των συντελεστών της παραγωγής. Συνεπώς εκκλίνουν τα οικονομικά σύνορα μεταξύ των κρατών.

Η οικονομική ολοκλήρωση μπορεί να χαρακτηριστεί ως αγοραία ή αυθόρμητη (*de facto*) όταν οι επιχειρήσεις αναλαμβάνουν όλες τις εμπορικές και επενδυτικές σχέσεις, ή ως επίσημη συμφωνία (*de jure*) όταν υπογράφονται συμφωνίες από τις κυβερνήσεις. Στην πραγματικότητα υπάρχει μεγάλη αλληλεπίδραση κρατικών ρυθμίσεων και ιδιωτικών πρωτοβουλιών και έτσι ο διαχωρισμός δεν έχει μεγάλη σημασία.

ΓΙΑΤΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΟΥΝΤΑΙ ΟΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΝΩΣΕΙΣ;

Σε ένα θεωρητικό επίπεδο, η ύπαρξη ελεύθερου εμπορίου μεταξύ όλων των κρατών θα ήταν μια ιδεατή λύση. Στην πραγματικότητα υπάρχουν πολλοί φραγμοί και περιορισμοί στην ελεύθερη διακίνηση, τόσο εμπορευμάτων και υπηρεσιών, όσο και των συντελεστών της παραγωγής.

Παλαιότερα η GATT (Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου) και σήμερα ο Π.Ο.Ε. (Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου) κάνουν συνειδητές προσπάθειες για την απελευθέρωση του εμπορίου. Παρ' όλες τις επιτυχίες τους, κατά τους διάφορους γύρους των διαπραγματεύσεων, τα αποτελέσματα, αν και θετικά, δεν είναι θεαματικά, με αποτέλεσμα να μην υφίσταται ένα παντελώς απελευθερωμένο παγκόσμιο εμπόριο.

Ως εκ τούτου, σαν εφικτή λύση η περιφερειακή ολοκλήρωση είναι πολύ χρήσιμη λύση. Τα κράτη μέλη μιας περιφερειακής ενώσεως, διαπραγματευόμενα μεταξύ τους, μπορούν να απελευθερώσουν το μεταξύ τους εμπόριο με μεγαλύτερη επιτυχία και αυτό διότι:

1. Είναι ευκολότερες οι διαπραγματεύσεις μεταξύ των μελών μιας ολιγομελούς ομάδας

2. Ο αντίκτυπος στην εθνική οικονομία του κάθε μέλους μπορεί να εκτιμηθεί πιο ξεκάθαρα
3. Είναι ευκολότερη η επίβλεψη και η επιβολή κυρώσεων σε περίπτωση καταδολίευσης των συμφωνιών.

Για αυτούς τους λόγους ο Π.Ο.Ε. όχι μόνο δεν αντιδρά στην δημιουργία περιφερειακών οικονομικών ενώσεων αλλά και ενθέρμως τις υποστηρίζει.

Απαραίτητη προϋπόθεση όμως είναι :

- Τα μέλη της ενώσεως να διατηρήσουν (ή και να μειώσουν) τους εξωτερικούς δασμούς προς τρίτες χώρες (εξωτερικοί φραγμοί).
- Σε καμία περίπτωση όμως να μην αυξήσουν την εξωτερική δασμολογική προστασία.

Απόπειρες για κάποια μορφή οικονομικής ολοκλήρωσης έχουν γίνει πολλές. Από το τέλος του Β Παγκόσμιου πολέμου έως το 1994 είχαν ανακοινωθεί στην GATT 95 συμφωνίες οικονομικής ενοποίησης. Από αυτές σήμερα επιβιώνουν, έστω και υποτυπωδώς, μόνο 18.

Η πιο επιτυχημένη, τόσο σε βάθος όσο και σε έκταση οικονομικής ολοκλήρωσης, είναι η Ε.Ε. Κατά δεύτερο λόγο, μακράν όμως πίσω σε επίπεδο οικονομικής ολοκλήρωσης, είναι η NAFTA (NORTH ATLANTIC FREE TRADE AGREEMENT)

ΔΙΑΦΕΡΕΙ Η ΕΝΟΠΟΙΗΣΗ ΚΡΑΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΝΟΠΟΙΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ;

Πρέπει να ξεκαθαρίσουμε ότι η ενοποίηση μεταξύ κρατών διαφέρει πολύ από την ενοποίηση μεταξύ επιχειρήσεων (merger) για τους εξής λόγους:

1. Μια επιχείρηση δύναται να απορροφήσει μια άλλη (acquisition). Αυτό δεν είναι εφικτό μεταξύ των ανεξάρτητων κρατών.
2. Ανά πάσα στιγμή ένα κράτος μπορεί να καταργήσει, να εισάγει, ή να επεκτείνει κάποιο προστατευτικό μέτρο. Μια επιχείρηση δεν έχει αυτή την δυνατότητα.
3. Ο σκοπός της οικονομικής ολοκλήρωσης είναι το αμοιβαίο όφελος όλων των συμμετεχόντων κρατών. Ο σκοπός των επιχειρήσεων είναι η μεγιστοποίηση του κέρδους. Για αυτόν τον λόγο ανταγωνίζονται η μια την άλλη και δεν ενδιαφέρονται για τον αντίκτυπο στις άλλες επιχειρήσεις.

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟΙ ΤΥΠΟΙ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗΣ

Οι θεωρητικοί τύποι αναφέρονται προοδευτικά αρχίζοντας από την πιο χαλαρή και λιγότερο δεσμευτική μορφή ολοκλήρωσης

1. ΠΡΟΤΙΜΗΣΙΑΚΗ ΔΑΣΜΟΛΟΓΙΚΗ ΣΥΜΦΩΝΙΑ

Τα συμμετέχοντα κράτη διατηρούν τους ίδιους δασμούς που αρχικά έχουν ως προς τις τρίτες χώρες αλλά μειώνουν τους δασμούς στο μεταξύ τους εμπόριο. Πχ. Αν οι χώρες μέλη έχουν έναν δασμό, έστω 30%, για τα υφαντουργικά προϊόντα προερχόμενα από τρίτες χώρες, εφαρμόζουν έναν μειωμένο δασμό, έστω 15%, για τα προϊόντα που προέρχονται από χώρα με την οποία συνάπτουν προτιμησιακή συμφωνία.

Ο προτιμησιακός δασμός δεν είναι κατ' ανάγκην ο ίδιος για όλες τις κατηγορίες αγαθών. Για κάποια προϊόντα ενδέχεται να είναι και μηδενικός.

Οι προτιμησιακές δασμολογικές συμφωνίες συνήθως συνάπτονται μεταξύ ανεπτυγμένων χωρών από τη μία πλευρά και υπό ανάπτυξη κρατών από την άλλη. Για παράδειγμα, το 1975 η τότε Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα συνάπτει την Σύμβαση της Lome με 69 υπό ανάπτυξη κράτη της Αφρικής, της Καραϊβικής και του Ειρηνικού, η οποία, με τις διάφορες ανανεώσεις και επεκτάσεις, ισχύει έως σήμερα.

2. ΜΕΡΙΚΗ ΤΕΛΩΝΙΑΚΗ ΕΝΩΣΗ

Οι χώρες μέλη διατηρούν τους υπάρχοντες δασμούς στο μεταξύ τους εμπόριο, εφαρμόζουν όμως κοινή δασμολογική πολιτική για το εμπόριο με τρίτες χώρες. Προφανώς οι κοινοί εξωτερικοί δασμοί πρέπει να είναι υψηλότεροι από τους δασμούς στο μεταξύ τους εμπόριο.

3. ΖΩΝΗ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ

Καταργούνται πλήρως οι δασμοί για το εμπόριο μεταξύ των μελών. Το κάθε μέλος όμως έχει την δική του δασμολογική πολιτική, (δασμοί και Μ.Φ.Δ.), ως προς τις τρίτες χώρες.

Για να λειτουργήσει η Ζ.Ε.Ε. ομαλά απαιτούνται αυστηροί κανόνες προέλευσης. Αν δεν υπήρχαν οι κανόνες προέλευσης τότε μια τρίτη χώρα θα εξήγαγε τα προϊόντα της στη χώρα Α (της οποίας οι δασμοί είναι χαμηλότεροι από την Β που επίσης είναι μέλος της Ζ.Ε.Ε.) και ακολούθως αυτά τα αγαθά θα κατευθύνονταν στην αγορά της Β.

Οι κανόνες προέλευσης απαιτούν ένα συγκεκριμένο ποσοστό της συνολικής αξίας να προστίθεται στη χώρα μέλος. Το ποσοστό μπορεί να ποικίλει από, έστω 30%, (χαλαροί κανόνες) έως, ενδεχομένως 80%, (αυστηροί κανόνες).

4. ΤΕΛΩΝΕΙΑΚΗ ΕΝΩΣΗ

Ελεύθερο εμπόριο μεταξύ των μελών σε όλα τα αγαθά και υπηρεσίες. Απαιτούνται κοινοί εξωτερικοί δασμοί.

5. ΚΟΙΝΗ ΑΓΟΡΑ (Εσωτερική Αγορά)

Πέρα της ελεύθερης κίνησης αγαθών και υπηρεσιών επιτρέπεται η ελεύθερη μετακίνηση όλων των συντελεστών της παραγωγής. Προφανώς υπάρχουν κοινοί περιορισμοί στην εισροή εργασίας και κεφαλαίου από τρίτες χώρες.

6. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΝΩΣΗ

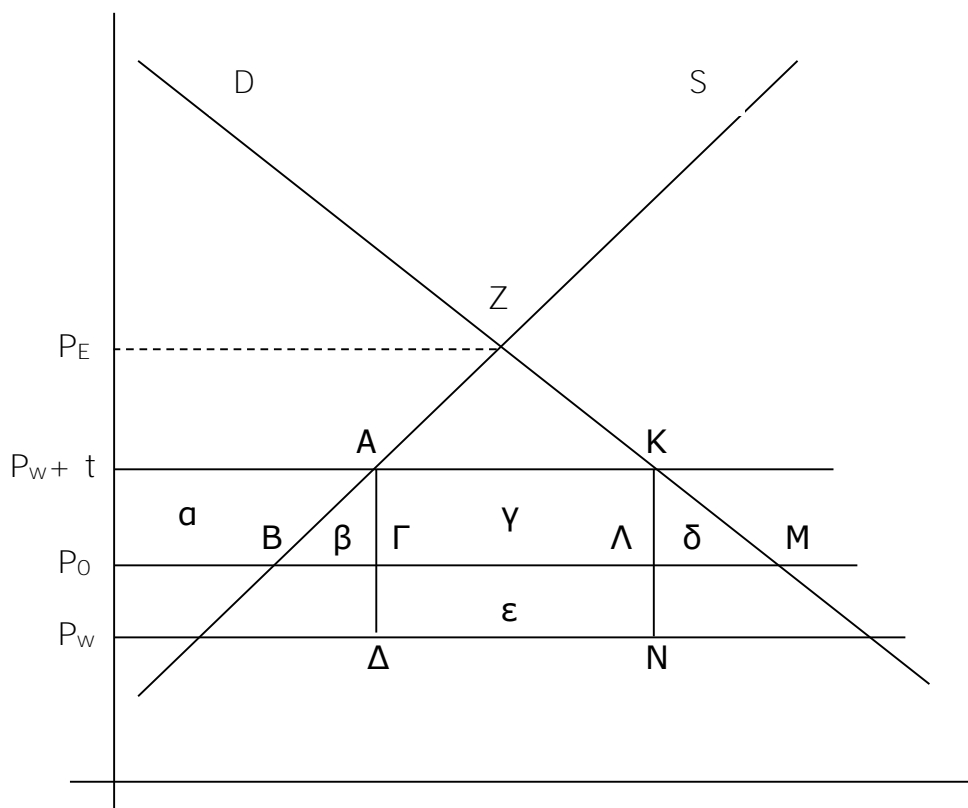
Επιπροσθέτως της ελεύθερης εσωτερικής αγοράς απαιτείται και συντονισμός πολλών οικονομικών πολιτικών, όπως της νομισματικής, φορολογικής, δημοσιονομικής, περιφερειακής πολιτικής κ.τ.λ.

7. ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΝΩΣΗ Ή ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΝΩΣΗ

Σε όλη την περιοχή υπάρχουν ενιαίες οικονομικές πολιτικές και όχι απλώς συντονισμένες αλλά ιδιαίτερες πολιτικές των κρατών μελών. Αυτές ενδεχομένως να ασκούνται από μια υπερεθνική αρχή, με απόλυτη εξουσία επί οικονομικών θεμάτων, ή από την ομοσπονδιακή κυβέρνηση.

Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΕΜΠΟΡΙΟΥ ΚΑΙ Η ΕΚΤΡΟΠΗ ΕΜΠΟΡΙΟΥ: ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΜΙΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗΣ

Εξετάζουμε τις επιδράσεις μιας μορφής οικονομικής ολοκλήρωσης, παραδείγματος χάρη Τελωνειακής Ένωσης, σε μια εισαγωγική χώρα, έστω την Ελλάδα, κάποιου αγροτικού ή βιομηχανικού προϊόντος έστω βοδινού κρέατος. Στο σχήμα που ακολουθεί χρησιμοποιείται υπόδειγμα μερικής ισορροπίας και οι καμπύλες ζήτησης και προσφοράς για το προϊόν τέμνονται στο σημείο Z το οποίο αντιστοιχεί στην τιμή ισορροπίας P_E .

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ : 3.3

Προτού την δημιουργία της Τελωνειακής Ένωσης η Ελλάδα επιβάλλει προστατευτικό δασμό ύψους t και πραγματοποιεί όλες τις εισαγωγές κρέατος από τη φθηνότερη χώρα (ή χώρες) που το προσφέρουν στην διεθνώς επικρατούσα τιμή P_w . Μολονότι η τιμή εισαγωγής είναι P_w από το φθηνότερο διεθνώς κράτος (έστω την Αργεντινή), οι Έλληνες καταναλωτές πληρώνουν για την αγορά κρέατος P_w+t και όλες οι εισαγωγές πραγματοποιούνται από αυτή τη χώρα. Κάποια άλλη χώρα, έστω η Ολλανδία ή η Γαλλία, επειδή είναι ακριβότερες δεν μπορούν να εξάγουν καμιά ποσότητα στην Ελλάδα.

Υποθέτουμε ότι P_0 είναι η τιμή στην οποία μπορεί να προσφέρει βοδινό κρέας η Ολλανδία και όπως φαίνεται στο σχήμα είναι υψηλότερη της διεθνούς τιμής P_W .

Μετά την σύναψη Τελωνειακής Ένωσης της Ελλάδας και της Ολλανδίας καταργούνται οι μεταξύ τους δασμοί, ενώ διατηρείται ένας κοινός δασμός ως προς τις τρίτες χώρες. Η Ολλανδία γίνεται ο πιο φθηνός προμηθευτής των καταναλωτών της Ελλάδας και προσφέρει όσες ποσότητες χρειάζονται στην τιμή P_0 που είναι μικρότερη της P_{W+t} . Η Ολλανδία είναι πλέον ο αποκλειστικός προμηθευτής βοδινού κρέατος της Ελλάδας.

Το διάγραμμα 3.3 δείχνει τις επιδράσεις της Τελωνειακής Ένωσης στην παραγωγή, την κατανάλωση, το εμπόριο και τη συνολική κοινωνική ευημερία.

Η παραγωγή μειώνεται κατά ΒΓ και η κατανάλωση αυξάνεται κατά ΑΜ. Συνεπώς οι εισαγωγές αυξάνονται κατά ΒΓ+ΑΜ σε σχέση με την προηγούμενη κατάσταση. Η επέκταση του εμπορίου που οφείλεται στη δημιουργία της Τελωνειακής Ένωσης, ονομάζεται δημιουργία εμπορίου (Trade Creation). Αυτό είναι ένα θετικό αποτέλεσμα διότι οι καταναλωτές κερδίζουν επειδή μπορούν να καταναλώνουν επιπλέον ΑΜ μονάδες προϊόντος σε χαμηλότερες τιμές. Επιπροσθέτως απελευθερώνονται οι παραγωγικοί πόροι, οι οποίοι προ της Τελωνειακής Ένωσης απασχολούντο στην παραγωγή ΒΓ ποσοτήτων κρέατος, ώστε να χρησιμοποιηθούν σε ποιο αποδοτικούς τομείς. Το άθροισμα των επιφανειών β (τρίγωνο ΑΒΓ) και δ (τρίγωνο ΚΛΜ) μετράει την αύξηση της κοινωνικής ευημερίας που προκύπτει από τη δημιουργία ενός μεγαλύτερου όγκου εμπορίου.

Δυστυχώς η δημιουργία της Τελωνειακής Ένωσης έχει και αρνητικές επιπτώσεις επειδή η Ελλάδα προμηθεύεται το προϊόν, όχι από την (τις) φθηνότερη(ες) διεθνώς χώρα (ες), αλλά από ένα σχετικά ακριβότερο κράτος την Ολλανδία. Η μετατόπιση αυτή των εισαγωγών που στοιχίζει ακριβότερα στην Ελλάδα ονομάζεται εκτροπή εμπορίου (Trade Diversion). Η καθαρή απώλεια για την Ελλάδα ισούται με το παραλληλόγραμμο ε (ΓΛΝΔ).

Στο διάγραμμα 3.3 παρατηρούμε πάλι τα αποτελέσματα της Τελωνειακής Ένωσης.

Επειδή η τιμή στην εσωτερική αγορά της χώρας (της Ελλάδας στο παράδειγμα μας) μειώνεται από P_{W+t} σε P_0

- 1) Το πλεόνασμα των παραγωγών μειώνεται κατά το τραπέζιο α.
- 2) Το πλεόνασμα των καταναλωτών αυξάνεται κατά τις περιοχές $\alpha+\beta+\gamma+\delta$ που συνολικά αποτελούν ένα τραπέζιο.

Επίσης το κράτος παύει να εισπράττει δασμό t ανά μονάδα για τις ποσότητες ΔN (ή AK) που εισάγονταν κατά το παρελθόν από την φθηνότερη διεθνώς χώρα, άρα

3) Τα δημόσια έσοδα μειώνονται κατά τα παραλληλόγραμμα $\gamma + \epsilon$.

Αν αθροίσουμε τις επιμέρους επιφάνειες έχουμε:

Αύξηση πλεονάσματος καταναλωτών μείον μείωση πλεονάσματος παραγωγών μείον μείωση κρατικών εσόδων:

$$(a + \beta + \gamma + \delta) - (a) - (\gamma + \epsilon) = \beta + \delta - \epsilon$$

ΕΙΝΑΙ Η ΧΩΡΑ ΚΕΡΔΙΣΜΕΝΗ Η ΧΑΜΕΝΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΗΣ ΣΤΗ ΤΕΛΩΝΕΙΑΚΗ ΕΝΩΣΗ;

Η απάντηση εξαρτάται από το μέγεθος των επιφανειών $\beta + \delta$ και ϵ , δηλαδή από το μέγεθος της δημιουργίας και το μέγεθος της εκτροπής του εμπορίου.

Όσο μεγαλύτερο είναι το αποτέλεσμα δημιουργίας εμπορίου σε σχέση με το αποτέλεσμα εκτροπής εμπορίου, τόσο μεγαλύτερο είναι το καθαρό κοινωνικό πλεόνασμα, και συνεπώς, το όφελος της Ελλάδας από την συμμετοχή της στην Τελωνειακή Ένωση. Αν όμως το αποτέλεσμα εκτροπής υπερβαίνει τα θετικά αποτελέσματα δημιουργίας εμπορίου, τότε προκύπτει κοινωνική ζημία στην Ελλάδα.

Σχετικά με το μέγεθος δημιουργίας και εκτροπής εμπορίου πρέπει να ληφθούν υπόψη τα ακόλουθα:

- 1) Η δημιουργία εμπορίου είναι μεγαλύτερη όσο μεγαλύτερος είναι ο αρχικός δασμός t , και όσο πιο ελαστικές οι καμπύλες ζήτησης και προσφοράς του προϊόντος στην Ελλάδα.
- 2) Η εκτροπή εμπορίου είναι πιο μεγάλη όσο μεγαλύτερη είναι η διάφορα της τιμής της εξαγωγικής χώρας-μέλους της Τελωνειακής Ένωσης (Ολλανδίας) από τη διεθνώς επικρατούσα τιμή P_w .
- 3) Ο μεγάλος αριθμός των κρατών-μελών της Τελωνειακής Ένωσης καθώς και το μεγάλο μέγεθος των οικονομιών τους, συνήθως επιδρούν θετικά στη δημιουργία εμπορίου και αρνητικά στην εκτροπή εμπορίου. Ο προφανής λόγος είναι ότι έτσι περιορίζεται η πιθανότητα να μένουν εκτός Τελωνειακής Ένωσης χώρες που παράγουν με χαμηλό κόστος.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Να δείξετε τις επιδράσεις (εισαγωγές, πλεόνασμα καταναλωτού, παραγωγού, κλπ) όταν μία κλειστή οικονομία εισέρχεται στο ελεύθερο εμπόριο. Ένα προσεκτικό διάγραμμα όπου φαίνονται καθαρά και εξηγούνται όλες οι ευθείες και οι επιφάνειες είναι απαραίτητο για την ανάπτυξη του κειμένου σας. Πρέπει να χρησιμοποιήσετε για παράδειγμα κάποιο αγαθό (έστω γάλα) ώστε να φαίνονται οι τιμές, οι ποσότητες, κλπ.

2. Να δείξετε τις επιδράσεις (εισαγωγές, καταναλωτική επίπτωση, προστατευτική επίδραση, κλπ) όταν σε μία οικονομία με ελεύθερο εμπόριο η κυβέρνηση επιβάλλει ένα συγκεκριμένο χρηματικό δασμό ανά μονάδα στις εισαγωγές ενός αγαθού. Ένα προσεκτικό διάγραμμα όπου φαίνονται καθαρά και εξηγούνται όλες οι ευθείες και οι επιφάνειες είναι απαραίτητο για την ανάπτυξη του κειμένου σας. Πρέπει να χρησιμοποιήσετε για παράδειγμα κάποιο αγαθό (έστω γάλα) ώστε να φαίνονται οι τιμές, οι ποσότητες, κλπ.

3. Η Βενεζουέλα εισάγει κρέας από την διεθνώς φτηνότερη χώρα, την Αργεντινή, και επιβάλλει προστατευτικό δασμό. Ακολούθως συνάπτει τελωνειακή ένωση με την Κολομβία. Να δείξετε την επίδραση της τελωνειακής ένωσης στις εισαγωγές, την κατανάλωση και την παραγωγή με ένα προσεκτικό διάγραμμα χρησιμοποιώντας μεγάλα ή/και μικρά γράμματα ώστε να προσδιορίζονται καθαρά όλες οι απαιτούμενες επιφάνειες και ευθείες. Ποια είναι η εκτροπή εμπορίου;

4. Η Βολιβία εισάγει καφέ από την φτηνότερη διεθνώς χώρα, την Βραζιλία, και επιβάλλει προστατευτικό δασμό. Ακολούθως συνάπτει τελωνειακή ένωση με την Παραγουάη. Να δείξετε την επίδραση της τελωνειακής ένωσης στο εμπόριο, την κατανάλωση και την παραγωγή με ένα προσεκτικό διάγραμμα χρησιμοποιώντας μεγάλα ή/και μικρά γράμματα ώστε να προσδιορίζονται καθαρά όλες οι απαιτούμενες επιφάνειες και ευθείες. Ποια είναι η δημιουργία εμπορίου;

5. Τι είναι τα ακόλουθα εμπόδια του διεθνούς εμπορίου. Να δώσετε σύντομες εξηγήσεις.

α) Τα μη-δασμολογικά εμπόδια β) Οι επιδοτήσεις

6. Τι είναι τα ακόλουθα εμπόδια του διεθνούς εμπορίου. Να δώσετε σύντομες εξηγήσεις.

α) Οι δασμοί β) Οι ποσοτώσεις γ) Οι εθελοντικοί περιορισμοί εξαγωγών.

7. Να αναλυθεί πλήρως το επιχείρημα υπέρ της δασμολογικής προστασίας που στηρίζεται στην ιδέα της στρατηγικής εμπορικής πολιτικής.

8. Να αναλυθεί πλήρως το επιχείρημα υπέρ της δασμολογικής προστασίας που στηρίζεται στην υπόθεση της νηπιακής βιομηχανίας.

9. Να αξιολογηθεί πλήρως το επιχείρημα υπέρ των δασμών που στηρίζεται στην προστασία από τη φτηνή ξένη εργασία. Αν νομίζετε ότι το επιχείρημα είναι εσφαλμένο να δώσετε τις σχετικές απαντήσεις.

10. Να αξιολογηθεί πλήρως το επιχείρημα υπέρ της δασμολογικής προστασίας που στηρίζεται στη δημιουργία θέσεων εργασίας. Αν νομίζετε ότι το επιχείρημα δεν είναι αληθινό να εξηγήσετε τους λόγους.

11. Α. Τι σημαίνει ζώνη ελευθέρου εμπορίου και σε τι διαφέρει από την εσωτερική κοινή αγορά;

Β. Τι σημαίνει τελωνειακή ένωση μεταξύ δύο κρατών και σε τι διαφέρει από την οικονομική ένωση;

12. Α. Ποια θα μπορούσαν να είναι τα **μη** οικονομικά μειονεκτήματα τα οποία θα επέφερε η επικέντρωση και εξειδίκευση μιας χώρας σε ελάχιστους κλάδους;

Β. Ποια θα μπορούσαν να είναι τα οικονομικά μειονεκτήματα τα οποία θα επέφερε η επικέντρωση και εξειδίκευση μιας χώρας σε ελάχιστους κλάδους;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΤΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΔΙΕΘΝΩΝ ΠΛΗΡΩΜΩΝ

**ΟΙ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΙΚΕΣ ΙΣΟΤΙΜΙΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΑΓΟΡΕΣ
ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΟΣ**

**ΤΟ ΘΕΩΡΗΜΑ ΤΗΣ ΕΞΙΣΩΣΗΣ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣΤΙΚΗΣ
ΔΥΝΑΜΗΣ**

ΤΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΔΙΕΘΝΩΝ ΠΛΗΡΩΜΩΝ

Το ισοζύγιο διεθνών συναλλαγών ή διεθνών πληρωμών είναι μια συστηματική καταγραφή όλων των οικονομικών συναλλαγών των κατοίκων μιας χώρας με τους κάτοικους του υπόλοιπου κόσμου. Δείχνει όλες τις πληρωμές ενός κράτους προς τα άλλα κράτη και όλες τις εισπράξεις που λαμβάνει από αυτά.

Περιλαμβάνονται οι αγορές και πωλήσεις αγαθών και υπηρεσιών (εισαγωγές και εξαγωγές), οι πληρωμές τόκων και κερδών, καθώς και όλες οι κεφαλαιακές εισροές και εκροές.

- **Τι είναι πίστωση και τι χρέωση;**

Σε όλες τις λογιστικές καταστάσεις κάθε συναλλαγή καταγράφεται με ένα συν ή ένα πλην. Ο γενικός κανόνας στο ισοζύγιο εξωτερικών πληρωμών είναι πολύ απλός και έχει ως ακολούθως:

Κάθε συναλλαγή που κερδίζει ξένο νόμισμα για την χώρα είναι μια πίστωση και καταγράφεται με θετικό πρόσημο. Αυτή που δαπανά ξένο συνάλλαγμα είναι χρέωση και καταγράφεται με αρνητικό πρόσημο.

Πιστώσεις είναι λοιπόν οι εξαγωγές αγαθών, όπως εσπεριδοειδών, δερμάτινων ειδών, κλπ. Χρεώσεις είναι οι εισαγωγές αγαθών όπως αυτοκινήτων, ειδών ένδυσης, κλπ. Πιστώσεις είναι και οι παροχές υπηρεσιών που κερδίζουν συνάλλαγμα όπως ο τουρισμός και οι μεταφορές με Ελληνικά πλοία. Στις χρεώσεις περιλαμβάνονται οι τόκοι και τα μερίσματα των ξένων κατοίκων ή εταιρειών που έχουν επενδύσει στην Ελλάδα και συνεπώς καταγράφονται με αρνητικό πρόσημο.

ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ

Ας ρίξουμε μια προσεκτική ματιά στο Ελληνικό ισοζύγιο διεθνών συναλλαγών για το έτος 2008 όπως καταγράφεται στην έκθεση του διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος που εξεδόθη τον Απρίλιο του 2009. Οι τρεις βασικοί επιμέρους λογαριασμοί που αποτελούν το ισοζύγιο εξωτερικών πληρωμών είναι :

1. Το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών
2. Το ισοζύγιο κεφαλαιακών μεταβιβάσεων
3. Ο λογαριασμός των συναλλαγματικών διαθεσίμων.

1. ΤΡΕΧΟΥΣΕΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΕΣ

A. ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ

Το εμπορικό ισοζύγιο καταγράφει όλες τις εξαγωγές αγαθών (αγροτικών προϊόντων, προϊόντων μεταποίησης κ.α.) και τις εισαγωγές πάσης φύσεως αγαθών. Όπως είναι εμφανές, το ύψος των εισαγωγών είναι 3 φορές και πλέον μεγαλύτερο από αυτό των εξαγωγών με αποτέλεσμα να αφήνει ένα τεράστιο έλλειμμα στο εμπορικό ισοζύγιο (-44.048,8 εκατ. €). Το ύψος του ελλείμματος είναι τεράστιο εάν συγκριθεί με το Α.Ε.Π. του ίδιου έτους.

B. ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ

Τα μεγαλύτερα θετικά κονδύλια (εισπράξεις) είναι οι θαλάσσιες μεταφορές και το ταξιδιωτικό (τουρισμός). Κάθε υπηρεσία που παρέχεται από Έλληνες στο εξωτερικό ή σε μόνιμους κατοίκους του εξωτερικού αποτελεί μια πίστωση σε αυτό το λογαριασμό.

Στις χρεώσεις είναι οι υπηρεσίες μη κατοίκων και ξένων εταιριών στην Ελλάδα όπως τραπεζικές υπηρεσίες, ασφάλειες, συμβουλευτικές υπηρεσίες, κλπ.

Το περίσσειμα στο ισοζύγιο υπηρεσιών (σειρά 7) παραδοσιακά είναι συγκριτικά μεγάλο και καλύπτει ένα μεγάλο μέρος του εμπορικού ελλείμματος.

Γ. ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΩΝ

Εδώ καταγράφονται τα εισοδήματα των Ελλήνων από επενδύσεις στο εξωτερικό (πιστώσεις), καθώς και τα εισοδήματα των αλλοδαπών που προέρχονται από τις επενδύσεις τους στην Ελλάδα (χρεώσεις). Τέτοια εισοδήματα είναι κυρίως τόκοι, μερίσματα και κέρδη.

Τα εισοδήματα των αλλοδαπών στην Ελλάδα από επενδύσεις είναι σημαντικά μεγαλύτερα με αποτέλεσμα το μεγάλο έλλειμμα που προκύπτει στη σειρά 10.

Δ. ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΕΩΝ

Εδώ περιλαμβάνονται τα κονδύλια που στέλνονται στο εξωτερικό ή λαμβάνονται από το εξωτερικό και αφορούν συντάξεις εμβάσματα μεταναστών στους συγγενείς τους, εξωτερική βοήθεια κ.α.

- **Το σύνηθες αποτέλεσμα του Ελληνικού ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών και η σημασία του.**

Το σύνολο των ισοζυγίων, $A+B+\Gamma+\Delta$, αποτελεί το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών (σειρά 14) και είναι παραδοσιακά ελλειμματικό για την Ελλάδα. Τα τελευταία χρόνια αυξάνει το μέγεθος του ελλείμματος των τρεχουσών συναλλαγών τόσο σε απόλυτους αριθμούς όσο και σε σχέση με το Α.Ε.Π.

Το αποτέλεσμα του ισοζυγίου των τρεχουσών συναλλαγών έλκει την προσοχή των οικονομικών και πολιτικών αναλυτών διότι θεωρείται από πολλούς σημαντικός δείκτης ανταγωνιστικότητας ολόκληρης της οικονομίας. Η χαμηλή ανταγωνιστικότητα που δημιουργεί ελλείμματα πρέπει να αντιμετωπίζεται με μια σειρά μέτρων.

Στα μέτρα αυτά δεν περιλαμβάνεται πλέον η διολίσθηση ή υποτίμηση του εθνικού νομίσματος διότι η Ελλάδα ανήκει στη ζώνη του Ευρώ και δεν έχει δική της συναλλαγματική πολιτική. Λέγεται ότι όταν το έλλειμμα τρεχουσών συναλλαγών ξεπερνά το 7% του Α.Ε.Π. τότε πρέπει να υλοποιείται μια υποτίμηση ή σημαντική διολίσθηση. Τα τελευταία χρόνια αυτό το έλλειμμα κυμαίνεται κοντά ή και ξεπερνά το 15% του Α.Ε.Π.

ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ (εκατ. €)

1. <u>Τρέχουσες συναλλαγές</u>		
2. Εξαγωγές αγαθών	19.812,9	
3. Εισαγωγές αγαθών	-63.861,7	
4. Εμπορικό ισοζύγιο	-44.048,8	
5. Εξαγωγές υπηρεσιών (εισπράξεις)	34.066,2	
6. Εισαγωγές υπηρεσιών (πληρωμές)	-16.930,6	
7. Ισοζύγιο υπηρεσιών_	17.135,6	
8. Εισόδημα από επενδύσεις στο εξωτ.	5.732,8	
9. Εισ. Αλλοδ. από επενδύσεις στην Ελ.	-16.621,8	
10. Ισοζύγιο εισοδημάτων	-10.889,0	
11. Εισπράξεις μεταβιβάσεων	6.882,7	
12. Πληρωμές μεταβιβάσεων	-4.124,1	
13. Ισοζύγιο τρεχουσών μεταβιβάσεων	2.758,6	
14. <u>Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών</u>		- 35.043,6
15. <u>Καθαρές κεφαλαιακές μεταβιβάσεις από την Ε.Ε</u>		4.090,8
16. <u>Κεφαλαιακές και χρηματοοικονομικές συναλλαγές</u>		
17. Άμεσες επενδ. Κατοίκων στο εξωτ.	-1.810,0	
18. Άμεσες επενδ. Μη κατοίκων στη Ελλ.	3.476,7	
19. Ισοζύγιο άμεσων επενδύσεων	1.666,7	
20. Απαιτήσεις από επενδ. χαρτοφ.	-268,9	
21. Υποχρεώσεις από επενδ. χαρτοφ.	16.696,9	
22. Ισοζύγιο επενδύσεων χαρτοφυλακίου	16.428,0	
23. Καθαρές λοιπές επενδύσεις	12.094,6	
24. <u>Ισοζ. Κεφαλαιακών και χρηματοοικονομ. συναλ.</u>		30.189,3
25. <u>Αύξηση συναλλαγματικών διαθεσίμων</u>		-29,0
26. Τακτοποιητέα στοιχεία-στατιστική διαφορά (σφάλμα)		792,5
27. Σύνολο Τρεχουσών + (κεφαλαιακών+χρημ/κων) συν/γων_		0,0

Ύψος ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΙΚΩΝ ΔΙΑΘΕΣΙΜΩΝ : 2.521 εκατ. €

ΠΗΓΗ: ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ: ΕΚΘΕΣΗ ΤΟΥ ΔΙΟΙΚΗΤΗ ΓΙΑ ΤΟ 2008, ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2009

2. ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΕΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΕΣ

Στην Ελληνική πραγματικότητα οι κεφαλαιακές και χρηματοοικονομικές συναλλαγές χωρίζονται σε δύο μεγάλες κατηγορίες (τη σειρά 15 και τη 16).

A. Καθαρές κεφαλαιακές μεταβιβάσεις από την Ευρωπαϊκή Ένωση

Η σειρά 15 δείχνει τις καθαρές κεφαλαιακές μεταβιβάσεις από την Ε.Ε., οι οποίες για το 2008 ξεπέρασαν τα 4 δις ευρώ. Γενικά, τις τελευταίες δεκαετίες οι εισπράξεις από την Ε.Ε. είναι πολύ μεγαλύτερες από τις πληρωμές και αυτό αναμένεται να συμβεί και στα επόμενα έτη. Το 2008 οι πληρωμές ανήλθαν στα 547 εκατ. ευρώ ενώ οι εισπράξεις στα 4.637,8 εκατ. ευρώ. Το 2007 οι πληρωμές ανήλθαν σε 341,6 εκ ευρώ ενώ οι εισπράξεις σε 4.673,9 εκ €. Είναι προφανής η σημαντική διαφορά και το όφελος για την χώρα.

B. Κεφαλαιακές και χρηματοοικονομικές συναλλαγές

Ο λογαριασμός των κεφαλαιακών και χρηματοοικονομικών συναλλαγών (σειρά 16) αποτελείται από τους εξής ενδιάμεσους λογαριασμούς:

- **Άμεσες επενδύσεις.**

Εδώ καταγράφονται οι αγορές και πωλήσεις στοιχείων πραγματικού κεφαλαίου όπως η αγορά μιας εμπορικής ή ξενοδοχειακής αλυσίδας. Οι άμεσες επενδύσεις των Ελλήνων στο εξωτερικό ανήλθαν στα 1,8 δις €, ενώ οι άμεσες επενδύσεις των αλλοδαπών στην Ελλάδα ανήλθαν στα 3,5 δις €.

- **Επενδύσεις χαρτοφυλακίου.**

Εδώ καταγράφονται οι αγορές και οι πωλήσεις αξιόγραφων, μετοχικών τίτλων, ομολόγων κλπ. Όταν οι αλλοδαποί πολίτες ή επιχειρήσεις αγοράζουν Ελληνικούς τίτλους στο χρηματιστήριο αξιών ή στην ελεύθερη αγορά, η Ελλάδα αποκτά μια υποχρέωση,

αλλά εισάγει ξένο συνάλλαγμα για αυτό και το ποσό της αγοράς καταγράφεται με θετικό πρόσημο.

Αντιθέτως, για να αποκτήσει Έλληνας πολίτης ή επιχείρηση απαίτηση στο εξωτερικό, π.χ. ομόλογα του Γερμανικού Δημοσίου πρέπει να βγάλει ευρώ από την Ελλάδα και για αυτό το ποσό της αγοράς καταγράφεται με αρνητικό πρόσημο.

Είναι εμφανές ότι το 2008 οι Έλληνες πολίτες και επιχειρήσεις απέκτησαν πολύ λιγότερες απαιτήσεις στο εξωτερικό από αυτές που απέκτησαν οι αλλοδαποί στην Ελλάδα όπως φαίνεται από το ισοζύγιο της σειράς 22.

- **Καθαρές λοιπές επενδύσεις και στατιστικό σφάλμα**

Η σειρά 23 δείχνει ένα υψηλό νούμερο, (12.094,69 εκατ. ευρώ), απαιτήσεων που απέκτησαν οι αλλοδαποί στη Ελλάδα. Προφανώς είναι κυρίως δάνεια που πήραν ιδιωτικοί και δημόσιοι φορείς και των οποίων οι τόκοι θα εμφανιστούν στο ισοζύγιο διεθνών πληρωμών της επόμενης χρονιάς στη σειρά 9.

Το στατιστικό σφάλμα υπάρχει στα ισοζύγια όλων των κρατών υπό διάφορους τίτλους. Στο Ελληνικό ισοζύγιο διεθνών πληρωμών αναφέρεται ως τακτοποιητέα στοιχεία.

3. ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΙΚΩΝ ΔΙΑΘΕΣΙΜΩΝ

Οι κεντρικές τράπεζες έχουν ικανές ποσότητες ξένων νομισμάτων τα οποία λέγονται Επίσημα Συναλλαγματικά Διαθέσιμα (Αποθέματα). Χρησιμοποιούνται για να καλύψουν το έλλειμμα που μπορεί να προκύψει από το άθροισμα των δύο ισοζυγίων: των τρεχουσών συν των κεφαλαιακών λογαριασμών.

Το 2008, το άθροισμα των δύο ισοζυγίων προέκυψε θετικό, δηλαδή, των τρεχουσών και των κεφαλαιακών συναλλαγών (στο οποίο προσθέτουμε τα κεφάλαια που ήλθαν από την Ε.Ε. και τα τακτοποιητέα στοιχεία - στατιστικό σφάλμα). Το περίσσειμα δημιουργεί μια εκροή, όχι προς τις άλλες χώρες, αλλά προς το απόθεμα των συναλλαγματικών διαθεσίμων. Για αυτό η σειρά 25 έχει αρνητικό πρόσημο (-29 εκ €) διότι είναι μια χρέωση.

Εάν το άθροισμα των τρεχουσών συν των κεφαλαιακών συναλλαγών προέκυπτε αρνητικό, τότε η Τράπεζα της Ελλάδος θα πλήρωνε τη διαφορά μειώνοντας το απόθεμα των συναλλαγματικών διαθεσίμων. Το ποσό της διαφοράς, (του ελλείμματος), θα είχε θετικό πρόσημο γιατί είναι μια εισροή (πίστωση) από τα επίσημα συναλλαγματικά διαθέσιμα στο Ισοζύγιο Διεθνών Πληρωμών, ώστε τελικά να είναι «ισοζυγισμένο», δηλαδή το γενικό σύνολο να ισούται με το μηδέν.

- **Είναι δυνατόν να διατηρείται το έλλειμμα εις το διηνεκές;**

Το τελικό άθροισμα του Ισοζυγίου Διεθνών Πληρωμών είναι μηδέν, αλλά το ισοζύγιο θεωρείται ελλειμματικό όταν το άθροισμα των τρεχουσών και των κεφαλαιακών λογαριασμών είναι αρνητικό και, ως εκ τούτου, απαιτείται μείωση των επισήμων συναλλαγματικών αποθεμάτων. Όταν είναι περισευματικό δημιουργείται αύξηση των συναλλαγματικών αποθεμάτων .

Το έλλειμμα για ένα συγκεκριμένο έτος δεν είναι κατά ανάγκη κακό, ούτε το περίσσευμα καλό. Οτιδήποτε μπορεί να συμβεί. Όμως, ένα έλλειμμα που επιμένει για μακρύ χρονικό διάστημα θα εξαντλήσει τα συναλλαγματικά αποθέματα. Η κυβέρνηση θα αναγκαστεί να υιοθετήσει πολιτικές και σκληρά μέτρα για να επιφέρει ισορροπία, όπως είναι οι μακροοικονομικές πολιτικές που μειώνουν τα εισοδήματα και την απασχόληση. Ενδέχεται να αυξηθούν οι δασμοί και τα άλλα εμπόδια του εμπορίου. Πολλές φορές μια έντονη διολίσθηση ή και υποτίμηση του εθνικού νομίσματος θεωρείται αναγκαία.

Για την αποφυγή όλων αυτών οι κυβερνήσεις επιδιώκουν την 'ισορροπία' του ισοζυγίου, δηλαδή τον μηδενισμό των ελλειμμάτων, τουλάχιστον κατά τη διάρκεια μιας περιόδου μερικών ετών.

ΟΙ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΙΚΕΣ ΙΣΟΤΙΜΙΕΣ (Exchange Rates)

Όλες οι καλά συγκροτημένες οικονομίες, διαθέτουν τα εθνικά τους νομίσματα. Ο Καναδάς το δολάριο, η Ελβετία το φράγκο, η Σουηδία την κορώνα, το Μεξικό το πέσο κτλ.

Εξαιρέση αποτελούν τα Ευρωπαϊκά Κράτη που ανήκουν στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ) και τα οποία έχουν ένα κοινό νόμισμα, το Ευρώ (€).

Οι Ευρωπαίοι εισαγωγείς ιαπωνικών και βορειοαμερικανικών αυτοκινήτων, πληρώνουν τους Ιάπωνες και Αμερικανούς κατασκευαστές με γιεν (¥) ή με δολάρια (\$), αντιστοίχως.

Ομοίως, οι ξένοι αγοραστές πάσης φύσεως ευρωπαϊκών προϊόντων, πληρώνουν σε ευρώ τους Ευρωπαίους παραγωγούς. Το διεθνές εμπόριο λοιπόν, απαιτεί τη μετατροπή όλων των εθνικών νομισμάτων σε άλλα.

Η τιμή ενός εθνικού νομίσματος σε όρους άλλου, είναι η συναλλαγματική του ισοτιμία.

Ορίζουμε τη συναλλαγματική ισοτιμία, ως το ποσό ενός εθνικού νομίσματος, που αντιστοιχεί σε 1 ευρώ (που αγοράζεται με 1 ευρώ).

Τον Μάιο του 2010, 1 ευρώ (1€) είναι ισοδύναμο με:

Αμερικανικό δολάριο (\$) = 1,273 Δολάριο Καναδά (CAN) = 1,315

Δολάριο Αυστραλίας (AUS) = 1,401 Βρετανική λίρα (£) = 0,843

Ιαπωνικό γιεν (¥) = 119,34 Ελβετικό φράγκο (CHF) = 1,413

Κορώνα Δανίας (DKK) = 7,44 Κορώνα Σουηδίας (SEK) = 9,712

Κορώνα Νορβηγίας (NOK) = 7,78

Η συναλλαγματική ισοτιμία των νομισμάτων, δηλαδή η αξία ενός νομίσματος σε σχέση με όλα τα άλλα, προσδιορίζεται στις διεθνείς συναλλαγματικές αγορές, όπου τα διάφορα νομίσματα, αγοράζονται και πωλούνται.

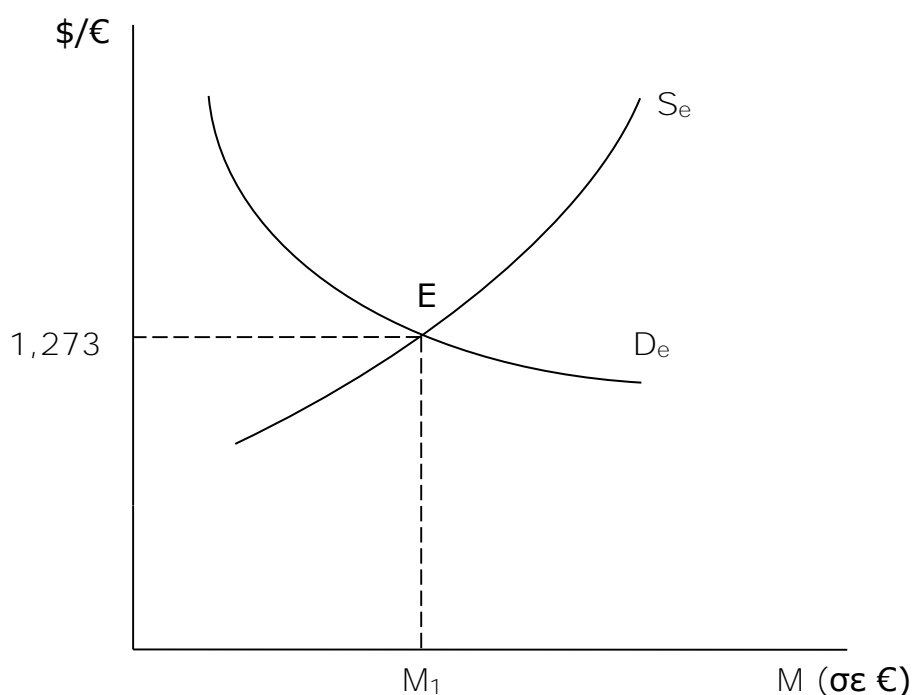
Αγορές συναλλάγματος (exchange markets)

Οι ανταλλαγές μικρών χρηματικών ποσών είναι ένα σύννηθες φαινόμενο με το οποίο είναι εξοικειωμένοι οι περισσότεροι άνθρωποι. Οι τουρίστες αλλάζουν χρήματα σε τράπεζες και ανταλλακτήρια και οι

γονείς στέλνουν χρήματα στα παιδιά τους που σπουδάζουν στο εξωτερικό.

Σε μεγαλύτερη κλίμακα τα εθνικά νομίσματα ανταλλάσσονται στις οργανωμένες αγορές της Νέας Υόρκης, του Τόκιο, του Λονδίνου της Ζυρίχης κλπ. Οι συναλλαγές είναι της τάξεως πολλών εκατοντάδων δισεκατομμυρίων Ευρώ ημερησίως.

Ο προσδιορισμός των ισοτιμιών γίνεται εύκολα αντιληπτός με τη βοήθεια ενός μοντέλου ζήτησης και προσφοράς. Ο κάθετος άξονας μετρά την τιμή, δηλ. το ποσό των ξένων νομισμάτων ανά ευρώ πχ. (γιέν/ευρώ). Στο συγκεκριμένο παράδειγμα ο κάθετος άξονας μετρά την τιμή του αμερικάνικου δολαρίου ανά ευρώ ($\$/\epsilon$). Ο οριζόντιος άξονας μετρά την αξία σε ϵ των συναλλαγών.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ: 4.1

Η προσφορά των ϵ προέρχεται από ιδιώτες και επιχειρήσεις που επιθυμούν να αγοράσουν τόσο αμερικάνικα αγαθά και υπηρεσίες όσο και να επενδύσουν σε πραγματικό ή χρηματοοικονομικό κεφάλαιο στις ΗΠΑ.

Η ζήτηση για € προέρχεται από οποιοδήποτε κάτοχο \$ που επιθυμεί να αγοράσει ευρωπαϊκά προϊόντα και υπηρεσίες όπως τουρισμός, σπουδές στην Ευρώπη, κλπ ή θέλει να προβεί σε οτιδήποτε μορφή επένδυσης που απαιτεί δαπάνη σε ευρώ.

Η τιμή του δολαρίου, δηλαδή η συναλλαγματική ισοτιμία, βρίσκεται στην τομή ζήτησης και προσφοράς όπου η ζητούμενη ποσότητα ισούται με την προσφερόμενη ποσότητα. Εδώ η αγορά βρίσκεται σε ισορροπία στο σημείο E.

Ερώτηση: Είναι γνωστό ότι η προσφορά έχει θετική κλίση για όλα τα αγαθά αλλά γιατί το ίδιο να ισχύει και για την προσφορά ευρώ;

Η απάντηση είναι ότι σε υψηλότερη τιμή του ευρώ, δηλαδή περισσότερα δολάρια ανά ευρώ τα αγαθά των Ηνωμένων Πολιτειών γίνονται φθηνότερα και οι Ευρωπαίοι έχουν την τάση να αγοράζουν περισσότερα. Συνεπώς η προσφερόμενη ποσότητα ευρώ αυξάνεται.

Η ζήτηση για ευρώ έχει αρνητική κλίση διότι σε χαμηλότερη τιμή, δηλαδή λιγότερα δολάρια ανά ευρώ οι Αμερικανοί, και κάθε κάτοχος δολαρίων, επιθυμούν να αγοράσουν μεγαλύτερες ποσότητες Ευρωπαϊκών προϊόντων και υπηρεσιών, διότι τα Ευρωπαϊκά αγαθά γίνονται φθηνότερα. Ως εκ τούτου, ζητούν μεγαλύτερες ποσότητες του Ευρωπαϊκού νομίσματος.

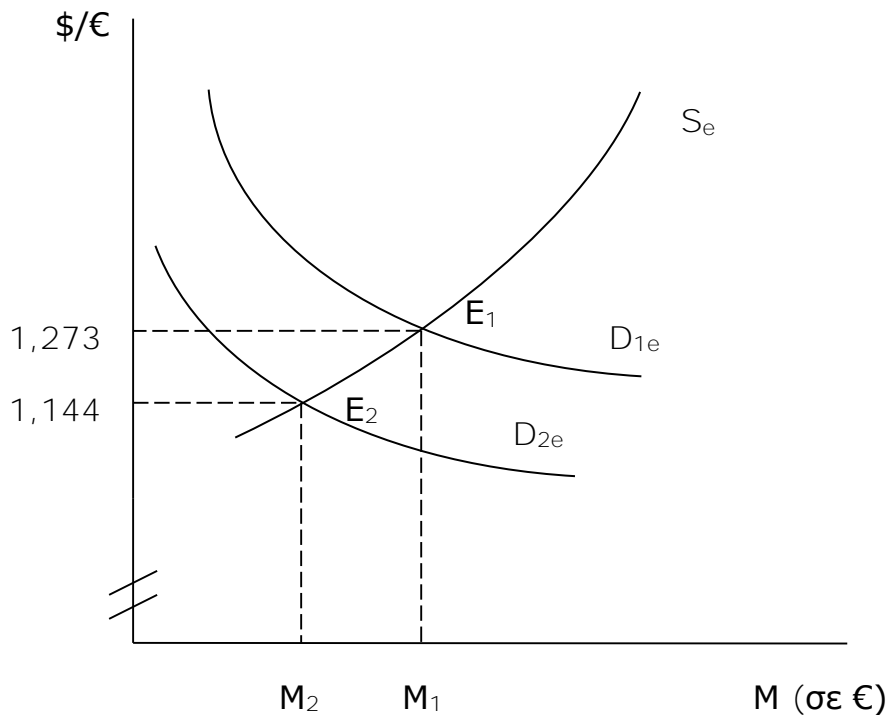
Φυσικά το διάγραμμα μπορεί να ανασχεδιαστεί ώστε να δείχνει την προσφορά και ζήτηση του δολαρίου, μετρώντας στον οριζόντιο άξονα την ποσότητα των δολαρίων και στον κάθετο την τιμή του, δηλαδή την ποσότητα ευρώ ανά δολάρια.

Βεβαίως το υπόδειγμα μπορεί - και πρέπει - να επεκταθεί για να δείχνει τις σχέσεις όλων των εθνικών νομισμάτων, ευρώ - Αγγλική λίρα, ευρώ - γιέν, ευρώ - ελβετικό φράγκο, ή δολαρίου με όλα τα ανωτέρω ή Καναδικού δολαρίου και πάλι με όλα τα κυριότερα εθνικά νομίσματα. Εκείνο που απαιτείται είναι η προσφορά και η ζήτηση για το κάθε ένα από αυτά, (και για όλα), ανεξαρτήτως από ποιο μέρος της υφηγίου μπορεί να προέρχεται. Έτσι προσδιορίζεται για το κάθε νόμισμα η ισοτιμία του με μια ολόκληρη σειρά άλλων νομισμάτων.

Το Σύστημα των Ελευθέρως Κυμαινόμενων Ισοτιμιών (Flexible exchange ή free float system)

Η κατάσταση ισορροπίας όπως φαίνεται στο ανωτέρω διάγραμμα δεν διαρκεί για πολύ. Διαρκώς δημιουργούνται λόγοι που επηρεάζουν την ζήτηση και την προσφορά των νομισμάτων. Έτσι οι ισοτιμίες μεταβάλλονται συνεχώς.

Να δούμε την επίδραση που θα είχε μια ενδεχόμενη ύφεση στις ΗΠΑ. Σε αυτή την περίπτωση οι Αμερικανοί θα μειώσουν τις δαπάνες τους τόσο για εγχώρια αγαθά όσο και εισαγόμενα. Συνεπώς αναμένεται, μεταξύ των άλλων και μείωση της ζήτησης για Ευρωπαϊκά αγαθά και υπηρεσίες.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ:4.2

Αυτή η κατάσταση παρουσιάζεται στο διάγραμμα 4.2. Η ζήτηση για ευρώ μειώνεται, η καμπύλη μετατοπίζεται στα αριστερά από D_{1e} στο D_{2e} . Η ισορροπία διαμορφώνεται στο E_2 που αντιστοιχεί σε λιγότερα δολάρια ανά ευρώ, (έστω 1,144 \$/€), δηλαδή η ισοτιμία του ευρώ μειώνεται και του δολαρίου ανεβαίνει. Στη γλώσσα της αγοράς λέγεται ότι το ευρώ υπέστη διολίσθηση.

Η χαμηλότερη ισοτιμία για το ευρώ σημαίνει ότι η προσφερόμενη ποσότητα (όχι προσφορά) ευρώ μειώνεται γιατί τα αμερικάνικα προϊόντα είναι ακριβότερα. Το πόσο θα μειωθεί το ευρώ εξαρτάται - με δεδομένη την προσφορά - από το μέγεθος της μείωσης της ζήτησης.

Ερώτηση: Ποιοι παράγοντες θα μπορούσαν να προκαλέσουν τη μείωση της ζήτησης για ευρώ εκτός από το προαναφερθέν παράδειγμα;

A) Μείωση της ανταγωνιστικότητας των Ευρωπαϊκών προϊόντων η οποία μπορεί να προέλθει για διάφορους λόγους. Βελτίωση της ποιότητας και της τεχνολογίας με ρυθμούς χαμηλότερους από αυτούς των άλλων χωρών, ταχύτερη αύξηση των τιμών λόγω έντονων πληθωριστικών πιέσεων, κλπ.

B) Μια χαλαρή νομισματική πολιτική που οδηγεί σε αύξηση της προσφοράς ευρώ και μείωση των επιτοκίων σε ευρώ. Τα χαμηλά επιτόκια, τα οποία είναι οι αμοιβές για χρηματοοικονομικές τοποθετήσεις, κατευθύνουν την μετατροπή του ευρώ σε άλλα νομίσματα τα οποία προσφέρουν υψηλότερες αποδόσεις.

Γ) Επίφοβη δημοσιονομική σταθερότητα. Γενικά τα κράτη όπου η δημοσιονομική πολιτική είναι ανεπαρκής και δημιουργεί μεγάλα ετήσια ελλείμματα και συνεπώς μεγάλα δημόσια χρέη δεν έχουν νομίσματα τα οποία ελκύουν τους επενδυτές για μακροχρόνιες τοποθετήσεις. Συνεπώς αποφεύγεται η κατοχή αυτών των νομισμάτων και μακροχρονίως η ζήτηση τους μειώνεται.

Δ) Πολιτική αβεβαιότητα. Παραδείγματος χάριν, οι φόβοι για το μέλλον και τη συνοχή της Ευρωζώνης μειώνουν δραστικά τη ζήτηση του ευρώ και το Μάιο του 2010 το ευρώ διολισθαίνει περίπου 18 %, (ως προς το δολάριο), εντός λίγων εβδομάδων.

Ε) Αρνητικές προσδοκίες σε σχέση με οικονομικά, κοινωνικά, πολιτικά και εθνικά γεγονότα.

Εννοείται ότι οι αντίθετες μεταβολές σε σχέση με τα αναφερόμενα ανωτέρω επιφέρουν την αύξηση της ζήτησης οποιουδήποτε νομίσματος και συνεπώς την αύξηση της συναλλαγματικής του ισοτιμίας.

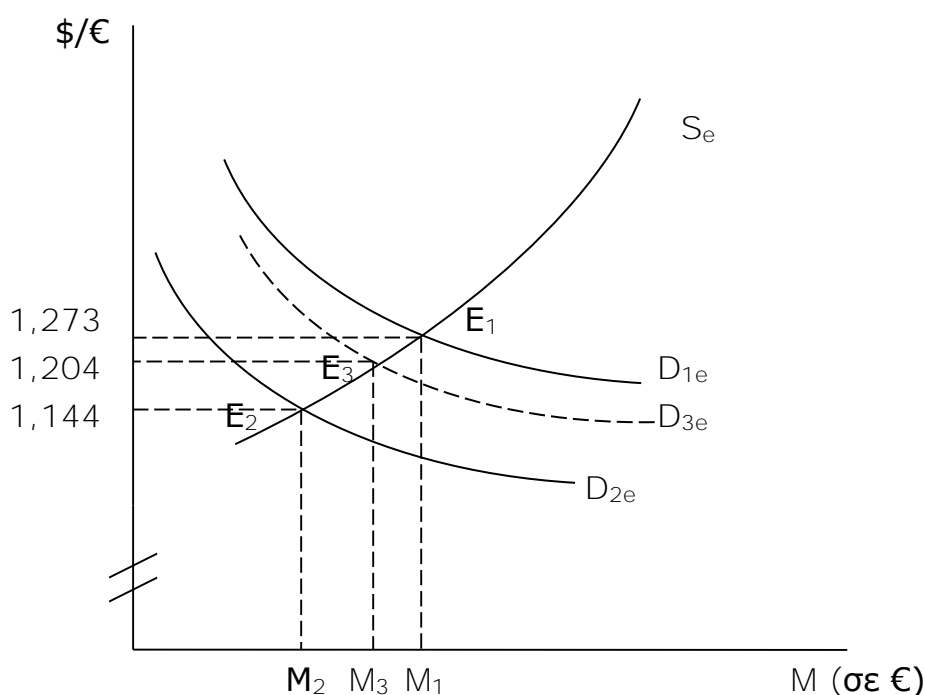
Το Σύστημα των Ελεγχόμενων Ισοτιμιών (managed exchange rate system ή Dirty float)

Η ανάλυση στο προηγούμενο τμήμα λαμβάνει υπόψη της την ελευθέρως διαμορφούμενη ζήτηση και προσφορά που προέρχεται από τις δυνάμεις της αγοράς. Ενδέχεται όμως οι διακυμάνσεις, αν είναι μεγάλες, να προκαλέσουν την επέμβαση των κεντρικών τραπεζών.

Σε αυτή την περίπτωση οι εμπλεκόμενες κεντρικές τράπεζες είναι η Ε.Κ.Τ. (Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα ή ECB) και η ομοσπονδιακή τράπεζα των ΗΠΑ ή αλλιώς FED. Συνήθως η τράπεζα που επεμβαίνει είναι αυτή της οποίας το νόμισμα υφίσταται τις πιέσεις δηλ. στο παράδειγμα η Ε.Κ.Τ. Ανεξαρτήτως όμως του παραδείγματος, η Αμερικάνικη Κεντρική Τράπεζα (FED) παρεμβαίνει σπανίως, ακόμα και όταν υπάρχει ταχεία διολίσθηση του δολαρίου, διότι εμμένει στην άποψη ότι δεν αλλάζουν οι συναλλαγματικές ισοτιμίες του δολαρίου,

το οποίο θεωρούν ως το κεντρικό νόμισμα παγκοσμίως, αλλά κυμαίνονται οι ισοτιμίες των άλλων νομισμάτων σε σχέση με το δολάριο.

Προφανώς η παρέμβαση της Ε.Κ.Τ. θα γίνει εάν θεωρηθεί ότι η ισοτιμία του ευρώ διολισθαίνει υπερβολικά και μπορεί να προκαλέσει αναστάτωση στις αγορές αγαθών και υπηρεσιών και στην ομαλή λειτουργία των κεφαλαιακών ροών. Βεβαίως και άλλοι παράγοντες θα συνεκτιμηθούν προτού την λήψη μιας τέτοιας απόφασης.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ:4.3

Πως θα γίνει η παρέμβαση;

Η μια εκ των δύο κεντρικών τραπεζών, ή και οι δύο, θα βγουν στις συναλλαγματικές αγορές και θα μετατρέψουν μεγάλες ποσότητες δολαρίων σε ευρώ. Αυτό δημιουργεί μια σχετική αύξηση της ζήτησης για ευρώ, η οποία στο σχήμα 4.3 θα μετατοπίσει τη ζήτηση από το D_{2e} στο D_{3e} και η ισορροπία θα δημιουργηθεί στο E_3 , δίνοντας μια τελική ισοτιμία (1,204) πολύ πιο κοντά στην αρχικά επικρατούσα.

Έτσι από τη μια πλευρά επιτρέπεται η ομαλή λειτουργία της αγοράς, δηλαδή η πτωτική τάση του ευρώ, αλλά από την άλλη, η μείωση της αξίας του είναι σχετικώς μικρή. Η αποφυγή των μεγάλων και απότομων διακυμάνσεων των ισοτιμιών κρίνεται αναγκαία ώστε να

αποφεύγεται η αβεβαιότητα και να μην δημιουργούνται προβλήματα στην πραγματική παγκόσμια οικονομία.

Αν και η διεθνής οικονομία είναι εξοικειωμένη με τις έντονες συναλλαγματικές διακυμάνσεις πολύ περισσότερο απ' ό,τι στη δεκαετία του 70, η δυνατότητα των κεντρικών τραπεζών να περιορίζουν τις απότομες αυξομειώσεις παρέχει ένα ψυχολογικό πλέγμα ασφαλείας που είναι απαραίτητο για όλους τους εμπλεκόμενους στο διεθνές εμπόριο.

Συναλλαγματικές Ισοτιμίες και Ισοζύγιο Διεθνών Πληρωμών

Τα ελλείμματα του ισοζυγίου εξωτερικών πληρωμών επηρεάζουν αρνητικά τη συναλλαγματική ισοτιμία ενός νομίσματος. Είναι φανερό ότι οι χαμηλές εξαγωγές δημιουργούν μειωμένη ζήτηση για το εθνικό νόμισμα με αποτέλεσμα τη διολίσθηση.

Η μειωμένη όμως συναλλαγματική ισοτιμία που προέρχεται λόγω του αρχικού ελλείμματος δημιουργεί δυνάμεις που τείνουν, *ceteris paribus*, να επαναφέρουν την ισορροπία στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών. Πιο αναλυτικά, το φθηνότερο εθνικό νόμισμα κάνει τα προϊόντα και τις υπηρεσίες μιας χώρας πιο ελκυστικά στους κατόχους άλλων νομισμάτων με αποτέλεσμα να αυξάνονται οι εξαγωγές. Επίσης τα εισαγόμενα προϊόντα όπως και οι υπηρεσίες στο εξωτερικό γίνονται πιο ακριβά για τους κατόχους του εθνικού νομίσματος, με αποτέλεσμα να μειώνονται οι εισαγωγές. Άρα δημιουργείται μία τάση για εξάλειψη του αρχικού ελλείμματος.

Το Θεώρημα της Εξίσωσης της Αγοραστικής Δύναμης (PPP theorem, δηλαδή Purchasing Power Parity Theorem)

Η ισοτιμία ενός νομίσματος ενδέχεται να παρουσιάζει μεγάλες διακυμάνσεις βραχυχρόνια και να επηρεάζεται από μια σειρά παραγόντων, όπως τα κοινωνικά και πολιτικά γεγονότα, οι αλλαγές της νομισματικής πολιτικής, οι μεταβολές των προσδοκιών κλπ.

Οι περισσότεροι οικονομολόγοι όμως συγκλίνουν στην άποψη ότι ο σημαντικότερος προσδιοριστικός παράγοντας των ισοτιμιών μακροχρόνια είναι οι σχετικές τιμές των προϊόντων στις διάφορες χώρες. Αυτή η άποψη είναι γνωστή ως το θεώρημα της εξίσωσης της αγοραστικής δύναμης.

Σύμφωνα με αυτό το θεώρημα, η συναλλαγματική ισοτιμία ενός νομίσματος κινείται προς την κατεύθυνση ώστε να τείνει να εξισώνει τις τιμές στο εσωτερικό μιας χώρας και στο εξωτερικό, των ελευθέρως διακινούμενων αγαθών. Φυσικά αυτό δεν ισχύει για τις τοπικά παρεχόμενες υπηρεσίες και για τα αγαθά που, λόγω της φύσης τους, δεν είναι αντικείμενο διεθνούς εμπορίου.

Το ακόλουθο παράδειγμα βοηθάει στην κατανόηση αυτού του θεωρήματος. Έστω ότι η αρχική ισοτιμία δολαρίου-ευρώ είναι 2 προς 1 δηλαδή, 2 δολάρια ισούνται με 1 ευρώ. Αν ένα τυπικό καλάθι αγαθών στοιχίζει στην Ευρώπη 1.000 ευρώ ενώ στις ΗΠΑ 1.200\$, τότε οι Ευρωπαίοι θεωρούν πολύ οικονομικά (φθηνά) τα Αμερικάνικα προϊόντα. Αυτό διότι μπορούν να μετατρέψουν 1.000 ευρώ σε 2.000 δολάρια και να εισάγουν τα αμερικάνικα αγαθά που τους κοστίζουν μόνον 1200 δολάρια, κάνοντας έτσι σημαντική εξοικονόμηση χρημάτων. Η αύξηση της ζήτησης για δολάρια θα αυξήσει και την ισοτιμία του αμερικάνικου νομίσματος έως ότου το 1 ευρώ θα μετατρέπεται σε 1,20 δολάρια. Έτσι εξισώνεται η αγοραστική δύναμη και στις δυο πλευρές του ατλαντικού.

Ένα συμπέρασμα του θεωρήματος είναι ότι οι οικονομίες με μεγάλους πληθωρισμούς θα βλέπουν το νόμισμα τους να διολισθαίνει. Για παράδειγμα, αν η χώρα Α έχει πληθωρισμό 3,5 % και η Β 16% κατά τη διάρκεια ενός έτους, τότε αναμένεται να επέλθει αλλαγή στην ισοτιμία μεταξύ των εθνικών τους νομισμάτων. Πιο συγκεκριμένα το νόμισμα της Β αναμένεται να διολισθησει κατά 12,5 % ετησίως.

Το θεώρημα της εξίσωσης της αγοραστικής δύναμης μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την πρόβλεψη της εξέλιξης των ισοτιμιών, αλλά η ικανότητα πρόβλεψης δεν είναι απόλυτη. Άλλοι παράγοντες όπως τα εμπορικά εμπόδια, το κόστος μεταφοράς και η παρουσία υπηρεσιών που δεν αποτελούν αντικείμενο διεθνούς εμπορίου θα επιτρέπουν σημαντικές διαφορές στα επίπεδα τιμών μεταξύ κρατών βραχυχρόνια. Είναι όμως εξαιρετικό εργαλείο για την πρόβλεψη της εξέλιξης των ισοτιμιών μακροχρόνια.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- 1, Με την βοήθεια ενός προσεκτικού διαγράμματος να περιγράψετε τον προσδιορισμό της συναλλαγματικής ισοτιμίας μεταξύ δύο νομισμάτων, έστω δολαρίου-ευρώ, ή άλλων. Να εξηγήσετε τις εμπλεκόμενες καμπύλες και να δικαιολογήσετε την θετική ή αρνητική κλίση τους.
2. Με την βοήθεια ενός προσεκτικού διαγράμματος να περιγράψετε το πώς μπορεί να μεταβληθεί η αρχική συναλλαγματική ισορροπία δύο νομισμάτων. Ποιοι παράγοντες θα μπορούσαν να προκαλέσουν αυτή την μεταβολή;
3. Από τι επιμέρους λογαριασμούς αποτελείται (ποια είναι τα επιμέρους ισοζύγια) ο λογαριασμός των Κεφαλαιακών και Χρηματοοικονομικών Συναλλαγών; Να γίνει μία σύντομη ερμηνεία για τον κάθε ένα από αυτούς.
4. Α. Ποιο είναι το σύνηθες αποτέλεσμα του Ελληνικού ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών και ποια η σημασία του;
Β. Είναι δυνατόν να διατηρείται το έλλειμμα του ισοζυγίου διεθνών συναλλαγών στο διηνεκές;
5. Από τι επιμέρους λογαριασμούς αποτελείται (ποια είναι τα επιμέρους ισοζύγια) το Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών; Να γίνει μία σύντομη ερμηνεία για τον κάθε ένα από αυτούς.

ΛΥΣΕΙΣ ΑΣΚΗΣΕΩΝ 2ου ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

ΑΣΚΗΣΗ 1

ΤΜΗΜΑ Β΄

Διαφορές που προκύπτουν αν μετακινηθεί μια μονάδα εργασίας (παραγωγικού συντελεστή) από τους οριζόντες στην ηλεκτρονική βιομηχανία στη Σιγκαπούρη, και από την ηλεκτρονική βιομηχανία στους οριζώνες στην Κίνα.

	Ρύζι (kg)	Μικροτσιπ (μονάδες)
Σιγκαπούρη	- 40	+ 150
Κίνα	+ 60	- 90
Σύνολα (Παγκόσμια παραγωγή)	+ 20	+ 60

Βλέπουμε ότι η συνολική (παγκόσμια) παραγωγή αυξήθηκε κατά 20 κιλά ρύζι και 60 μονάδες μικροτσιπ. Αυτό είναι το όφελος που προκύπτει από την εξειδίκευση και το εμπόριο. Το πώς θα μοιράσουν οι δύο χώρες τις επιπλέον ποσότητες, (την επιπλέον παραγωγή), εξαρτάται από τους όρους εμπορίου.

Η Σιγκαπούρη έχει το απόλυτο πλεονέκτημα στα μικροτσιπ γιατί παράγει περισσότερες μονάδες από την Κίνα. Επίσης έχει το απόλυτο μειονέκτημα στο ρύζι γιατί παράγει λιγότερα κιλά από την Κίνα. Το αντίθετο συμβαίνει για την Κίνα. Δηλαδή, η Κίνα έχει τον απόλυτο πλεονέκτημα στο ρύζι αφού παράγει 20 κιλά περισσότερο και το απόλυτο μειονέκτημα στα μικροτσιπ αφού παράγει 60 μονάδες λιγότερο από την Σιγκαπούρη.

Σε αυτό το παράδειγμα το συγκριτικό πλεονέκτημα συμπίπτει με το απόλυτο, δηλαδή, η Σιγκαπούρη έχει και το απόλυτο και το συγκριτικό πλεονέκτημα στην ηλεκτρονική βιομηχανία. Η Κίνα έχει και το απόλυτο και το συγκριτικό πλεονέκτημα στην παραγωγή ρυζιού.

ΑΣΚΗΣΗ 2

ΤΜΗΜΑ Β΄

Διαφορές που προκύπτουν αν μετακινηθεί το 1/10 της μονάδας εργασίας στον Καναδά από τον αγρό στην υφαντουργία και μια (1) μονάδα εργασίας στην Ονδούρα από την υφαντουργία στον αγρό.

	Κριθάρι (kg)	Ύφασμα (m)
Καναδάς	- 24	+ 8
Ονδούρα	+ 30	- 5
Σύνολο (Παγκόσμια Παραγωγή)	+ 6	+ 3

Προφανώς ο Καναδάς είναι πολύ πιο παραγωγικός από την Ονδούρα και στους δύο τομείς. Έχει λοιπόν το απόλυτο πλεονέκτημα τόσο στην παραγωγή κριθαριού όσο και στην υφαντουργία (εννοείται ότι η Ονδούρα έχει το απόλυτο μειονέκτημα και στους δύο τομείς).

Η υπεροχή όμως του Καναδά διαφέρει στους δύο τομείς. Ο Καναδάς παράγει 8 φορές περισσότερο κριθάρι ($240/30=8$), αλλά 16 φορές περισσότερο ύφασμα ανά μονάδα εργασίας ($80/5=16$)! Συνεπώς το συγκριτικό πλεονέκτημα του Καναδά είναι στην υφαντουργία και το συγκριτικό μειονέκτημα στην παραγωγή κριθαριού.

Το αντίθετο συμβαίνει με την Ονδούρα, η οποία έχει μεν το απόλυτο μειονέκτημα και στους δύο τομείς, αλλά η παραγωγικότητα της είναι μόνον 8 φορές χαμηλότερη στην παραγωγή κριθαριού ενώ 16 φορές χαμηλότερη στην υφαντουργία. Το συγκριτικό της πλεονέκτημα είναι στην παραγωγή κριθαριού και το συγκριτικό της μειονέκτημα στην υφαντουργία.

Μολονότι υπάρχει τεράστια διαφορά δυναμικότητας (παραγωγικότητας) στις δύο χώρες, δείξαμε ότι η συνολική (παγκόσμια) παραγωγή μπορεί να αυξηθεί. Συνεπώς το εμπόριο είναι ωφέλιμο. Το πόσο θα ωφεληθεί το κάθε κράτος, δηλαδή τι μέρος της αυξημένης παραγωγής θα αποκομίσει, εξαρτάται από τους όρους εμπορίου, δηλαδή πόσα κιλά κριθάρι ανταλλάσσονται με ένα μέτρο υφάσματος.

Σημείωση: Σε αυτή την άσκηση μετακινήθηκε το 1/10 της εργασίας στην χώρα με την υψηλή παραγωγικότητα. Σε άλλη άσκηση, (αναλόγως των

αριθμών που δίδονται), ενδέχεται να πρέπει να μετακινηθεί το $1/2$, $1/3$, $1/5$, ή άλλο ποσοστό.

ΑΣΚΗΣΗ 3

ΠΙΝΑΚΑΣ ΚΟΣΤΟΥΣ ΕΥΚΑΙΡΙΑΣ

	Δημητριακά (kg)	Υποδήματα (ζευγάρια)
Γεωργία	0,5 ζευγάρια/kg	2 kg/ζεύγος
Ρωσία	0,1875 ζευγάρια/kg	5,33 kg/ζεύγος

Το κόστος ευκαιρίας των δημητριακών στην Γεωργία προκύπτει αν διαιρέσουμε τις ποσότητες υποδημάτων δια τις ποσότητες δημητριακών που μπορεί να παράγει μια μονάδα παραγωγικού συντελεστή, δηλαδή, $20 \text{ ζευγάρια} / 40 \text{ κιλά} = 0,5 \text{ ζευγάρια ανά κιλό}$. Ομοίως στην Ρωσία το κόστος ευκαιρίας των δημητριακών είναι $30 \text{ ζευγάρια} / 160 \text{ κιλά} = 0,1875 \text{ ζευγάρια ανά κιλό}$.

Το κόστος ευκαιρίας (ή εναλλακτικό κόστος) των υποδημάτων προκύπτει με ανάλογους υπολογισμούς. Στη Γεωργία κάθε επιπλέον ζευγάρι κοστίζει $40/20=2$ κιλά δημητριακά ανά ζεύγος. Στη Ρωσία κάθε επιπλέον ζευγάρι έχει εναλλακτικό κόστος $160/30 = 5,33$ κιλά ανά ζεύγος.

Ο πίνακας δείχνει ότι τα δημητριακά είναι σχετικά φθηνά στη Ρωσία και σχετικά ακριβά στη Γεωργία. Η Ρωσία λοιπόν έχει το συγκριτικό πλεονέκτημα στα δημητριακά και η Γεωργία το συγκριτικό μειονέκτημα στα δημητριακά. Στα υποδήματα το κόστος ευκαιρίας είναι μεγάλο για την Ρωσία και σχετικά μικρό για την Γεωργία. Η Ρωσία έχει το συγκριτικό μειονέκτημα και η Γεωργία το συγκριτικό πλεονέκτημα.

Το απόλυτο πλεονέκτημα το έχει η Ρωσία και στους δύο τομείς.

Θα ήταν ωφέλιμο να εξειδικευτεί η Ρωσία στην παραγωγή δημητριακών, διότι ο τομέας αυτός είναι πιο αποδοτικός αφού έχει χαμηλό κόστος ευκαιρίας. Τις ποσότητες δημητριακών που παράγει και δεν τις καταναλώνει θα τις ανταλλάσσει με ποσότητες υποδημάτων από την Γεωργία και έτσι θα ωφελούνται και οι δύο χώρες.